

Sanna Kontiainen

Mitä, miksi ja miten?

Kirjastoammattilaisten lukutottumuksista

Mitä, miksi, ja miten?

Kirjastoammattilaisten lukutottumuksista

Sanna Kontiainen
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutus-
ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelu

Tekijä: Sanna Kontiainen

Opinnäytetyön nimi: Mitä, miksi ja miten? Kirjastoammattilaisten lukutottumuksista

Työn ohjaaja: Pirjo Tuomi

Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Kevät 2016

Sivumäärä: 54 + 15

Opinnäytetyön otsikkona on *Mitä, miksi ja miten? Kirjastoammattilaisten lukutottumuksista*. Työn aiheina ovat lukeminen ja kirjastoammattilaisten lukutottumukset. Työssä selvitettiin suomalaisten kirjastoammattilaisten lukutottumuksia ja näkökulmia kirjallisuuden lukemiseen sekä henkilökohtaisista että ammatillisista näkökulmista. Tutkimuskysymyksiin mitä, miksi ja miten haettiin vastauksia Webropol-kyselyohjelmalla luodun kyselyn kautta. Kyselyyn vastasi 51 suomalaista kirjastoammattilaista. Kvantitatiivisilla kysymyksillä kartoitettiin muun muassa luettua kirjallisuutta ja lukemiseen käytettyä aikaa. Kvalitatiivisissa kysymyksissä haettiin muun muassa vastaajien mielipiteitä siitä, pitääkö kirjastoammattilaisten lukea ja tuntea kaunokirjallisuutta.

Kyselyn tuloksia vertailtiin samankaltaiseen vuonna 2013 Ruotsissa tehtyyn *Bibliotekariers läsvanor: hur, vad och varför* -tutkimukseen. Vertailun tarkoituksena oli selvittää, ovatko suomalaisten ja ruotsalaisten kirjastoammattilaisten näkemykset yhteneväisiä. Tämän lisäksi selvitettiin suomalaisten kirjastoammattilaisten henkilökohtaisia näkökulmia lukemiseen.

Vertailututkimus määritteli pitkälti, millaisia kysymyksiä kyselylomakkeeseen valittiin. Opinnäytetyön monistrateginen tutkimusmenetelmä määrittyi vertailututkimuksen ja opinnäytetyön luonteen perusteella. Lukemista tarkasteltiin enemmän ilmiönä kuin ratkaistavana ongelmana opinnäytetyön tietoperustassa ja sen avoimissa kysymyksissä, joten laadullisten tutkimusmenetelmien käyttö oli perusteltua. Opinnäytetyön tietoperusta rakentuu lukemisilmiön teoreettiseen esittelyyn ja sen ymmärtämiseen, sekä kirjastonhoitajuuden ja kaunokirjallisuuden suhteen määrittelyyn.

Opinnäytetyössä toteutetun kyselyn avulla selvisi, että kyselyihin osallistuneiden ruotsalaisten ja suomalaisten kirjastoammattilaisten lukutottumusten ja näkemysten välillä ei ollut merkittäviä eroja. Vertailtujen kirjallisuuden genrejen osalta löydetty erot olivat vähäisiä, ja ajatukset lukemisen tärkeydestä ja siitä saaduista hyödyistä olivat hyvin yhteneväisiä. Vaikka kyselyn otanta oli pieni, vastausten avulla saatiin silti hyvä peruskäsitys kirjastoammattilaisten lukutapojen kirjosta ja siitä, miten lukemisen ajatellaan vaikuttavan lukijaansa. Työn tilaajana toimi Fiktioryhmä, joka on yksi Suomen kirjastoseuran työryhmistä.

Asiasanat: lukeminen, kirjastonhoitajat, lukutottumukset, kirjasto, tutkimus, kirjastonhoitajuus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Library and Information Management studies

Author: Sanna Kontiainen

Title of thesis: What, why and how? About librarians' reading habits

Supervisor(s): Pirjo Tuomi

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2016   Number of pages: 54 + 15

The title of this thesis is: What, why and how? About librarians' reading habits. The thesis aims to answer following questions: why and how people read literature and what, why and how librarians read literature. The aim was to find out Finnish librarians' reading habits and their opinions about reading from their personal and professional point of views. Thesis was commissioned by Fiction Group of Finnish Library Association.

The survey was created with the survey program Webropol. In total, 51 librarians answered the survey. Quantitative questions were used to map what genres librarians read either for their work or for themselves. Qualitative questions were used to find out if the respondents think that librarians should read or know literature and why.

The results of the survey were compared to a similar research *Bibliotekariers läsvanor: hur, vad och varför?* that was made in Sweden in 2013. The purpose of comparing was to find out if there were convergent opinions between Swedish and Finnish librarians who took the survey. Another purpose was to find out the Finnish librarians' opinions about reading.

The Swedish research defined what kinds of questions were chosen to the survey. In the thesis, I used both qualitative and quantitative research methods. The research methods were chosen mainly because of the nature of the research used as comparison. In the theory basis, reading was observed as a phenomenon instead of as a problem, which is why qualitative methods were used. In the theory basis, I focus on why and how people read literature and what reading and literature mean for a librarian and librarianship.

The conclusions were that there were no significant difference between the opinions of Swedish and Finnish respondents. There were some differences in the genre-questions, but they were minor. Thoughts about the importance of reading and the benefits of reading were consistent between the two respondent groups. Even though the test group was small, the survey gave a good basic impression about librarians' reading habits, and what kind of an effect reading has on a reader.

Keywords: Reading, habits, librarians, library, research, librarianship

SISÄLLYS

JOHDANTO	6
1 LUKEMISEN ULOTTUVUUKSIA.....	9
1.1 Lukemisen tapoja ja teorioita.....	10
1.2 Lukemisen vaikutuksista.....	14
1.3 Lukemisen sosiaalistuminen – Blogit, Goodreads, lukupiirit	18
1.4 Lukualustojen muutos	21
2 KIRJASTONHOITAJUUS JA KAUNOKIRJALLISUUS	25
2.1 Kirjastonhoitajuus, sen rakentuminen ja ammatti-identiteetti.....	25
2.2 Miksi kirjastonammattilaisen täytyy tietää kaunokirjallisuudesta?.....	28
3 KYSELY KIRJASTOAMMATTILAISTEN LUKUTOTTUMUKSISTA.....	32
3.1 Tutkimusmenetelmät ja -kysymykset.....	32
3.2 Synen på skönlitteraturen ja Bibliotekariers läsvanor: hur, vad och varför?	34
4 TUTKIMUSTULOKSET	36
4.1 Taustatiedot.....	36
4.2 Lukutottumukset.....	40
4.3 Kvalitatiiviset kysymykset	44
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	57
6 POHDINTA.....	59
LÄHTEET.....	62
LIITTEET	67

JOHDANTO

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia lukemisen tapoja, syitä ja merkityksiä lukijoille, ja suomalaisille kirjastoammattilaisille suunnatun kyselytutkimuksen kautta keskittää huomio heidän lukutottumuksiinsa. Tämän lisäksi selvitettiin, mitä he ajattelevat lukemisesta ja kirjallisuuden tuntemuksesta kirjastoissa. Opinnäytetyön tilaajana toimi Suomen kirjastoseuran työryhmä Fiktioyhmä. Fiktioyhmä vastaa ja järjestää muun muassa vuosittaisen kirjastoalan ammattilaisille suunnatun Fiktiopäiväksi nimetyn koulutustilaisuuden. Tilaisuudessa kirjailijat, tutkijat ja muut kirjallisen elämän vaikuttajat ja toimijat pitävät esitelmiä erilaisiin teemoihin liittyen. (Tuomi 2016, sähköpostiviesti 27.1.2016.)

Innoittajana ja vertailututkimuksena opinnäytetyölle toimi vuonna 2013 tehdyn *Syner på skönlitteratur för vuxna på svenska folkbibliotek* -projektin sivutuotteena syntynyt Bibliotekariers läsvanor: hur, vad och varför? -tutkimus kirjastoammattilaisten lukutottumuksista. Tutkimuskysymykseksi muodostuivat vertailututkimuksen pohjalta ja omasta mielenkiinnosta kysymysryhmät miksi ja miten kirjallisuutta luetaan ja mitä, miksi ja miten kirjastoammattilaiset lukevat ja eroavatko heidän vastauksensa ja näkemyksensä *Bibliotekariers läsvanor* -tutkimuksessa saaduista vastauksista.

Opinnäytetyössä käytetään monistrategista tutkimusmuotoa, jonka avulla yhdistellään kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen (Kananen 2015, 323–326). Opinnäytetyön tietoperusta pohjaa lukemisilmiön teoreettiseen esittelyyn ja sen ymmärtämiseen. Opinnäytetyössä on käytetty aineistona aiheesta tehtyjä tutkimuksia ja muuta aiheeseen liittyvää aineistoa. Lukemista ei käsitelty ratkaistavana ongelmana, vaan tässä työssä tutkittiin lukemisen ilmiötä ja sen merkitystä erityisesti kyselyyn vastanneille. Vertailututkimuksessa yhdisteltiin sekä määrällisiä että laadullisia kysymyksiä, joten sen kautta määrittyi hyvin pitkälle se, miten opinnäytetyössä toteutettu kysely rakennettiin. Kvantitatiivisia kysymyksiä käytettiin mittaamaan ammatillisia taustatietoja, vapaa-ajan aktiviteettejä sekä henkilökohtaisia ja ammatillisia lukutottumuksia. Kvalitatiivisia kysymyksiä käytettiin kartoittamaan kirjallisuuden merkitystä ja viimeksi luettua kirjallisuutta.

Kutsu kyselyyn (liite 1) lähetettiin kaikille vuoden 2015 Fiktiopäiville osallistuneille sekä Kirjastot.fi -sivuston ammattikalenterin kautta. Yhteensä kyselyyn ilmoittautui 28 paikkakunnalta 60 kirjasto-

ammattilaista, joista 51 vastasi kyselyyn. Kysely toteutettiin kysely- ja tiedonkeruuohjelma Webropolilla sen helppokäyttöisyyden ja tutkimukseen sopivuuden vuoksi. Kysely toteutettiin anonyymisti, joten saatuja vastauksia ei pystytä yhdistämään vastaajien henkilöllisyyksiin.

Kirjastoammattilaisten lukemisen ja kirjallisuuden tuntemuksen merkitykseen on kiinnitetty huomiota aikaisemminkin. Esimerkiksi Pirjo Tuomi on teoksessa *Kirjojen keskellä – kirjastonhoitaja kaunokirjallisuuden asiantuntijana* keskittynyt siihen, pitääkö kirjastossa tietää kirjoista, minkälainen on kirjastonhoitajan asiantuntija-ammatti, minkälainen asema kirjastonhoitajalla on kaunokirjallisuuden asiantuntijana sekä mitä kirjallisuudentuntemus ylipäätään tarkoittaa. Tuomen teosta käytettiin tässä opinnäytetyössä yhtenä lähteenä. Dosentti Katarina Eskola on vuoden 1990 tutkimuksessaan *Lukijoiden kirjallisuus – Sinuhesta Sonja O'hon* tutkinut suomalaisten lukijoiden kirjallisuusmieltymyksiä. Hän tarkasteli suomalaisen lukemiskulttuurin piirteitä luokka-, sukupuoli- ja sukupolvinäkökulmasta. Vuonna 1984 Suomen yleiset kirjastot pyysivät kunnallisia vaikuttajia, kulttuurielämän edustajia sekä kirjastonkäyttäjiä kertomaan mielikirjoistaan. Kirjojen valitsijoita oli noin 1 200, jotka nimesivät yli 5 500 teosta. Näistä teoksista koottiin yli 170 mielikirjanäyttelyä, joista Katarina Eskola ja Maaria Linko kokosivat tutkimuksen ja teoksen *Lukijan onni*. Kirjastojen ja lukemisen merkitystä ihmisten elämässä on puolestaan esitelty teoksissa *Rakastan kirjastoa – tarinoita lukijoilta* (Saarinen & Tiirikainen 2015) ja *Kirjasto muutti elämäni – kirjasto mukana elämässä* (Korpisaari & Lovio 2000). Myös esimerkiksi englantilainen kirjailija Neil Gaiman on puolustanut kirjastoja, lukemista ja kirjallisuutta *Why our future depends on libraries, reading and daydreaming* -luennollaan (Gaiman 2013, viitattu 19.3.2016).

Aihe on merkittävä, sillä Suomessa on yhteensä 932 pääkirjastoa ja sivukirjastoa, laitospääkirjastoa ja kirjastoautoa, joissa vuonna 2014 on ollut yhteensä 5 170 kirjastoammatillista henkilötyövuotta (Kirjastot.fi 2016e, viitattu 19.3.2016). Tähän lukuun lisätään vielä päälle tieteellisissä kirjastoissa ja muissa tehtävissä työskentelevät kirjastoammatillaiset. Jokainen kirjastossa työskentelevä kirjastoammatillainen toimii oman ammattinsa edustajana ja kehittää itseään sekä alan vaatimuksista että omasta mielenkiinnosta. Kirjastoja, kirjastoammatillisuutta ja niiden merkitystä täytyy lähes puolustaa nykyaikana. Kirjastoammatilaisten osaaminen ja kirjallisuudentuntemus katsotaan usein vain välinearvoksi, kun pitäisi yhä enemmän painottaa sitä, että työ, osaaminen ja asiakkaiden ja kirjallisuuden yhdistäminen on arvokasta työtä juuri sellaisenaan.

Opinnäytetyössä käytettyjen käsitteiden määrittelyjä

Kirjastoammattilaisella tässä opinnäytetyössä viitataan henkilöihin, joilla on kirjastoalan tai muu ammattivaatimusten mukainen korkeakoulukoulutus ja jotka työskentelevät yleisissä kirjastoissa. Käytän kirjastoammattilainen-termiä yleiskäsitteenä myös muilla ammattinimikkeillä työskentelevistä kirjastoammattilaisista. Kirjastosta ja sen koosta riippuen samalla koulutuksella voidaan työskennellä hyvin erilaisissa työtehtävissä ja työnimekkeillä. Erityisesti pienissä kirjastoissa, joissa henkilökuntaa on vähän, työntekijät voivat työskennellä tehtävissä, jotka eivät periaatteessa kuulu heidän koulutuksensa ohjaamaan työnkuvaan. (Tuomi 2011, 15.) Vaikka toteutettuun kyselyyn osallistuikin myös muissa kuin yleisissä kirjastoissa työskenteleviä kirjastoammattilaisia, opinnäytetyön tietoperustassa huomioidaan vain yleiset kirjastot. Opinnäytetyössä ei oteta huomioon tietteellisten kirjastojen – oppilaitos-, korkeakoulu- tai yrityskirjastojen – erityispiirteitä ja eroavaisuuksia yleisten kirjastojen kanssa. Tietoperustassa keskitytään yleisissä kirjastoissa työskenteleviin kirjastoammattilaisiin ja heidän näkökulmastaan kirjastonhoitajuuteen ja kaunokirjallisuuden tunteemukseen.

Kirjastonhoitajuudella viitataan henkilön ammatilliseen pätevyyteen, jonka hän on saavuttanut kirjastoalan korkeakouluopintojen kautta tai muiden korkeakouluopintojen myötä. Kirjastonhoitajuus on kattokäsite, joka kokoaa yhteen työntekijän saaman alan koulutuksen, työkokemuksen, tietojen ja taitojen kehityksen ja koko ammatillisen identiteetin, joka rakentuu ja muotoutuu koko uran ajan. Kirjastonhoitajuus tarkoittaa tietynlaista kokonaista ammatillista käytäntöä, joka on jatkuvassa liikkeessä ja kehityksessä. (Tuomi 2011, 15.) Kirjastonhoitajuutta ja ammatti-identiteettiä käsitellään enemmän luvussa 2.1.

1 LUKEMISEN ULOTTUVUUKSIA

Suomalaiset ovat loistaneet kansainvälisissä kirja- ja lukutilastoissa, joissa mitataan esimerkiksi lukemisharrastuksen yleisyyttä. Suomessa kirjastolaitoksella on suuri merkitys suosituimpana kulttuuripalveluna, lukemisen edistäjänä ja tasa-arvon lisääjänä. Tämä on kirjattu myös kirjastolakiin, jossa yleisille kirjasto- ja tietopalveluille on asetettu tavoitteeksi:

” - edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Kirjastotoiminnassa tavoitteena on edistää myös virtuaalisten ja vuorovaikutteisten verkkopalvelujen ja niiden sivistyksellisten sisältöjen kehittymistä.” (Kirjastolaki 4.12.1998/904 2 §.)

Suomalainen kirjastolaitos on saanut kiitosta ja tullut tunnetuksi myös kansainvälisesti, mutta suomalaisille kirjastomallimme on tuttu ja osa arkea, eikä sen käyttöä tulla välttämättä ajatelleeksi sen enempää. Vuonna 2014 koko Suomessa fyysisiä kirjastokäyntejä oli yli 50 miljoonaa ja verkkokäyntejä yli 40 miljoonaa (Kirjastot.fi 2016b, viitattu 28.2.2016). Vuonna 2014 koko Suomen kokonaislainausmäärä oli 90 870 108. Tästä kokonaisluvusta kirjoja lainattiin noin 68,5 miljoonaa. Tämän perusteella kirjojen lainausmäärä suhteessa väkilukuun on 12,64 kappaletta per henkilö ja kokonaislainausluku 16,75. (Kirjastot.fi 2016c, viitattu 28.2.2016.) Kirjastossa käy yli 37 ihmistä kaikkien Suomen kirjastojen jokaista aukiolotuntia kohti (Saarinen & Tiirikainen 2015, 70).

”Nykyisessä Kansalliskirjastossa on yli 100 hyllykilometriä aineistoa ja yli 3,5 miljoonaa teosta. Jos ihminen lukee aikuisiässään kirjan viikossa, hän on elinikänään saattanut lukea yli 2500 teosta.” (Ekholm & Repo 2010, 16.) Tähän luettujen kirjojen lukumäärään saattaa liittyä ilmiö, että yhä useampi kertoo jättävänsä huonon kirjan kesken. Tämä tuli esille myös kyselyn (liite 1) vastauksissa. Tietomäärän lisääntyessä ollaan ehkä entistä tietoisempia siitä, että elämä on rajallinen ja vain tietyn määrän kirjoja ehtii lukemaan. Huonoihin tai itselle epämieluisiin kirjoihin ei haluta tuhlaata aikaa, joka on pois muilta lukukokemuksilta. Kaunokirjallisuuden lukemista edistääkin erityisesti se, että kirjallisuus on itselle mieleistä.

Antti Berg (2016, viitattu 11.3.2016) uutisoi Helsingin Sanomissa Suomen ykkössijoitusta luku- ja kirjoitustaitolistauksessa. Yhdysvaltalainen Central Connecticut State Universityn tutkimus maailman tekstitaitoisimmista maista käsitteli sitä, miten ihmiset toimivat tekstien kanssa ja miten yhteis-

kunta tuki heidän lukemistaan. Tarkastelu tapahtui viiden eri osa-alueen vertailulla. Ykkössijoituksesta huolimatta uutisessa kommentoitiin, kuinka tekstitaito-osaaminen eriytyy jatkuvasti ja sanavarasto köyhtyy, mikä vaikuttaa lopulta taitoon arvioida esimerkiksi tiedon luotettavuutta. (Berg 2016, viitattu 11.3.2016.)

Vilkman (2016, viitattu 11.3.2016) taas kirjoitti Ylen kulttuuriuutisissa suomalaislasten jatkuvasti vähenevästä ja ilottomasta lukemisesta. Kirjoituksessa nostettiin esille ero lukevan ja lukemattoman nuoren välillä. Lukevalla nuorella saattaa olla sanavarastossaan jopa 70 000 sanaa, kun nuorella, joka ei lue, vain 15 000. Toisaalta korostettiin sitä, että internetin syyttely lukemisen vihollisena pitäisi lopettaa. Nuoret eivät välttämättä itse miellä internetissä tapahtuvaa lukemista ylipääntään lukemiseksi. Uutisessa peräänkuulutettiin uutta seurantatutkimusta, jonka avulla voitaisiin selvittää, mitä luetaan, miksi luetaan ja minkälaisissa rooleissa erilaiset tekstit ovat nuorten arjessa. Tärkeässä asemassa ovatkin kirjastonkäytön totuttelu pienestä pitäen, lapsen rohkaisu ja ylipääntään lukemisen näkyvä arvostus. (Sama.)

1.1 Lukemisen tapoja ja teorioita

Lukemisella ajatellaan olevan erityisiä teorioita ja tapoja, jotka ohjaavat lukutapahtumaa. Tässä osassa esittelen lukemisen näkökulmia kolmesta valitsemastani lähteestä. Ensimmäinen on *Bibliotekariers läsvanor* -tutkimuksen raportissa (Ehrenberg 2013, 46–47) esitetyt seitsemän lukutapaa. Toisena lähteenä on Yrjö Varpion artikkeli (1987, 87–92) *Miten lukija asian ymmärtää?* Kolmas lähde on Pertti Vakkarin teos (1983) *Kirjojen lukeminen ja yleiset kirjastot*.

Tässä esitettyihin lukemisen tapoihin ja teorioihin voisi lisätä vielä Hans Robert Jaussin esittelemän reseptioestetiikan keskeisen termin odotushorisontti. Odotushorisontit ovat kulttuurisidonnaisia ja jatkuvasti muuttuvia. Lukijalle uudet teokset saattavat jopa muokata hänen henkilökohtaista odotushorisonttiaan. Tekstiä omaksutaan sekä kaunokirjallisuuteen liittyvien odotusten että oman elämäkokemuksen kautta. Muun muassa tekstin kirjallisuudenlajin konventiot ja muut samalta kirjallisuushistorialliselta aikakaudelta olevat lukijalle jo tutut tekstit muodostavat lukijan odotukset. (Tieteen termipankki, viitattu 18.3.2016)

Ehrenbergin (2013, 46–47) mukaan lukemista voidaan tarkastella kolmen Lisbeth Larssonin määrittämien lukutavan kautta. Ensimmäisessä luentatavassa eli tietoteoreettisessa eli epistemologisessa (kunskapteoretisk) luentatavassa korostuu se, että kaunokirjallisuus nähdään tärkeänä tiedonlähteenä eri historiallisilla aikakausilla eläneiden ihmisten ajattelutavoille ja elinoloille. Intohimoinen lukutapa (känslomässig/passionate) taas keskittyy kaunokirjallisuuden mahdollisuuksiin koskettaa. Kirjallisuuden välittämällä ajatuksilla ja tunteilla on suuri merkitys, ja teoksen sisällöllä katsotaankin olevan enemmän merkitystä kuin tekstin muotoilulla. Ehrenberg (sama) lainaa Larssonia, jonka mukaan tämä lukutapa ei kuitenkaan sulje pois tietoteoreettista lukutapaa. Kolmas Ehrenbergin (sama) lainaama lukutapa on sosiaalinen lukeminen (sociala läsningen): kirjallisuutta luetaan, jotta voitaisiin jakaa lukukokemuksia muiden kanssa. Sekä lukemisella ja kirjallisuudella että muiden kanssa keskustelemalla voidaan ratkaista ongelmia omassa elämässä. Tähän liittyy myös idea siitä, että lukukokemus itsessään luo jonkinlaisen erityisen tilan – turvapaikan.

Näihin kategorioihin *Bibliotekariers läsvanor* -tutkimuksen toteuttajat halusivat lisätä neljä lisäkategoriaa. Virkistyslukemisessa (rekreationsläsningen) ensisijainen tavoite on rentoutua, viihtyä ja kyetä jättämään tämä maailma hetkiseksi. Tässä kategoriassa on läsnä myös eskapismien (eli todellisuuspakoisuuden) piirteitä. Kaksi seuraavaa lukutapaa ovat lukeminen sisällön vuoksi (att läsa för innehållet) ja lukeminen kirjallisen tai kielellisen muodon vuoksi (att läsa för den litterära/språkliga formen). Näistä ensimmäinen lähenee aikaisemmin mainittua intohimoista lukutapaa, jossa myös sisällöllä ja sanomalla oli suurempi merkitys kuin muodolla. Jälkimmäisessä lukijan huomio saattaa kiinnittyä ensisijaisesti tekstin kielelliseen taiteellisuuteen ja teoksen taidearvoon. Viimeinen kategoria pitää sisällään lukemisen vain lukunautinnon vuoksi. (Ehrenberg 2013, 47.)

Lukeminen on harvoin sellaista, missä lukija antautuu täysin kirjailijan tarkoituksille ja vietäväksi. Lukutapahtumaan usein viedään jonkinlaisia, joko tiedostettuja tai tiedostamattomia, vaatimuksia ja tarpeita aikaan, paikkaan tai yksilöön liittyen. (Varpio 1987, 89.) Varpio (sama, 88–89) nostaa esille kaksi olennaista lukemisen strategiaa, jotka liittyvät kaunokirjallisuuden lukemiseen ylipäänsä. Ensimmäinen näistä on tunnettujen osien sovittaminen teoksen kokonaisuuteen nähden. Jo tunnetut osat siis sovitetaan oletettuun kokonaisuuteen, alati kehittyvään tarinaan ja uusiin juonenkäänteisiin. Tärkeäksi muodostuu aikaisempien tapahtumien yksityiskohtien ymmärtäminen vasta teoksen myöhemmissä vaiheissa. Yksinkertaisuudessaan tämä malli esiintyy erityisesti dekkareissa, mutta mitä monimuotoisempi teos on, sitä vaativampi prosessi on yhdistää osat kokonaisuuteen. Osien ja kokonaisuuden sovittaminen yhteen on kaiken ymmärtämisen pohja, joten jos

tapahtumat ovat lukijalle epäselviä vielä viimeisellä sivulla, yksityiskohdat eivät ole yhdistyneet kunnolla kokonaisuuteen. Toinen lukemisen strategia – tekstin aukkoisuus – taas antaa tilaa lukijalle täydentää tarinaa itse. Tarinan aukkoisuus aktivoi tekstiärsykkeiden kautta lukijaa tuottamaan oma-kohtaisia merkityksiä tarinalle. Tekstissä olevien aukkojen ja jokaisen lukijan omien tulkintojen tekeminen ajaakin eteenpäin kärjistettyä oletusta, että kirjoja syntyy yhtä monta kuin on lukijoita. (Varpio 1987, 88–89.)

Ensimmäinen Varpion (1987, 90) esittelemä varsinainen lukutapa on kirjan mukainen lukeminen eli adekvaatti konkretisaatio suppeassa mielessä. Tässä lukutavassa lukija toimii täysin kirjan ehdoilla ja kirjailijan tarkoitusten mukaisesti. Lukija lähestyy roolia, joka on ohjelmoitu tekstiin sisään. Kyseessä on ehkä haastavin lukijarooli, sillä lukutapa edellyttää lukijalta laajaa tietämystä esimerkiksi kirjailijan käyttämistä taiteellisista keinoista ja intertekstuaalisista viittauksista. Lukijalla on oltava laajasti myös kirjallisuuden ja taiteen ulkopuolista tietoa, esimerkiksi historian kulusta. Varpio (1987, 90) korostaakin, että tämänkaltainen kirjan mukainen lukeminen on kirjan ilmestymisajankohtana usein helpompaa kuin esimerkiksi vuosikymmeniä tai parhaimmissa tapauksissa vuosisatoja tai vuosituhansia myöhemmin. On myös kyseenalaista, voidaanko tällaista lukutapaa ylipäättään saavuttaa minään muuna aikana kuin kirjan julkistamisajankohtana. Kai Mikkonen (2011, 39–40) puhuu taas auktoriaalisesta tai tekijän tarkoittamasta yleisöstä.

Toinen lukutapa on ajanomainen lukeminen eli adekvaatti konkretisaatio laajassa merkityksessä. Tämä lukutapa on todennäköisesti lähimpänä todellista lukutapaa. Koska lukija on kärjistetysti lähestulkoon ehdoitta oman aikansa ja miljöönsä vanki, jokaista teosta luetaan juuri senhetkisen ajan tai paikan näkökulmasta. Romaaneista löydetään niitä vastauksia, joita etsitään tai odotetaan, mutta muita näkökulmia ei oteta huomioon. Esimerkiksi Väinö Linnan *Tuntematonta sotilasta* on luettu hyvin monella tapaa ja erilaisista näkökulmista riippuen siitä, onko teos ollut luettavana esimerkiksi Neuvostoliitossa vai sosialistimaissa. (Varpio 1987, 90–91.)

Kolmas lukutapa, synteettinen lukutapa/konkretisaatio, on taas keino päästä irti edellisestä, omaan aikaansa sidotusta lukutavasta. Kirjallisuudesta ja sen lukemisesta pyritään tunnistamaan niitä tapoja, joilla teosta on luettu tietynä aikana. Lukija pyrkii käyttämään hyväksi kaikkea tietoa ja kokemusta, joka teoksesta on kertynyt muille lukijoille ja pohtimaan, millä tavalla lukutavat ovat olleet sidoksissa aikansa lukutapaan. Tällöin oma lukukokemus syntyy aikaisempia lukukokemuksia kriittisesti arvioiden ja liittäen niitä omaan lukemiseen. Tämä lukutapa on tyypillinen erityisesti kauno-

kirjallisuuden tutkijoille. (Varpio 1987, 91.) Symptomaattisessa eli oirelukemisessa lukijaa kiinnostaa maailma, jota teos kuvaa. Kirjallisuudesta tulee välikappale: lukijaa kiinnostaa enemmän, mikä kirjassa on ajalle tyypillistä. Teos on oire taustalla vaikuttaneelle ajalle tai yhteiskuntatilanteelle. (Varpio 1987, 91.)

Varpio (1987, 91–92) esittelee lukutavat järjestyksessä, jossa liikutaan jatkuvasti kauemmaksi kirjailijan tarkoituksista. Viimeisessä lukutavassa teoksen esittämät asiat liitetään suoraan ja estottomasti omaan itseen, maailmankatsomukseen ja tilanteeseen. ”Oma minä projisoidaan sivuille.” Tekijän sanomalla tai tarkoituksella ei ole merkitystä. Varpio (sama) yhdistää tämän liittämisen lukutavan erityisesti viihdekirjallisuuteen ja siihen, miten viihdekirjallisuus yksioikoiseen luentatapaan yhdistettynä palvelee kouliintumattoman lukijakunnan tarpeita eskapismista. ”Se on eräänlainen Prokrusteen vuode: jos teos ei ole minun muotoiseni, niin se tehdään sellaiseksi. Tällöin ei enää voi puhua aidosta kirjailijan ja lukijan välisestä viestintätapahtumasta, vaan kirjailijan hyväksikäytöstä.” (Varpio 1987, 91–92.) Toisaalta samaa on todennäköisesti tapahtunut korkeakirjallisuuden kanssa, kun eri kansallisuudet tai nationalistiset ryhmät ovat ottaneet saman teoksen omakseen ja tulkinneet sen itselleen edullisella tavalla.

Tosiasiassa näin lokeromaisesti esitettyjä lukutapoja on lähes mahdotonta erottaa täydellisesti toisistaan. Mikään näistä lukutavoista harvemmin esiintyy täysin itsenäisenä sellaisenaan. Jokainen lukukokemus on sekoitus näitä lukutapoja, joista jokin nousee hallitsevaan asemaan riippuen lukijan tarkoituksesta ja motiiveista. (Varpio 1987, 91–92.)

Pertti Vakkari (1983, 10–11) määrittelee lukemisen tapojen kolmijaon tutkimuksessaan *Kirjojen lukeminen ja yleiset kirjastot*. Jaottelussa erotellaan käytännöllisesti suuntautunut luentatapa ja lukemisharrastus, joka jakautuu orientoivaan ja viihteelliseen käyttötarkoitukseen.

Lukeminen on praktista, kun sitä käytetään välineellisenä toimintana. Lukemisen kautta pyritään saamaan apua eri elämänalueiden hallintaan, erilaisiin ongelmiin ja tehtäviin. Kirjallisuudesta hankitaan tietoa, jonka avulla näiden ongelmien ja tehtävien ratkaisu olisi mahdollista. Lukemista saatetaankin käyttää myös päätöksenteon apuvälineenä, esimerkiksi matkakohdetta valittaessa. ”Toisaalta lukeminen tai tiedonhankinta saattaa olla päämäärä sinänsä, jolloin ei pyritä mihinkään käytännön tavoitteeseen.” (Vakkari 1983, 10–11.)

Teosta luetaan orientoivasti silloin, kun lukemisen avulla pyritään muodostamaan tai kehittämään lukijan maailmankuvaa. Orientoivasta lukemisesta ei sinänsä ole varsinaista käytännön hyötyä lukijan arjessa samoin kuin praktisesta lukemisesta, mutta välillisesti maailmankuvalla ja sen hahmottamisella voi olla lukijalle muuta merkitystä. (Vakkari 1983, 11). Viihteellisessä lukutavassa taas lukemisesta saatu elämys on arvo itsessään. Tässä lukutavassa korostuvat erityisesti viihtyminen, rentoutuminen ja mielihyvän tuntemus. Tarkoitus ei ole hankkia tietoa tehtäviä, ongelmien ratkaisua tai kehittymistä varten. (Sama)

Usein kuitenkin erityisesti viihteellinen tai taiteellinen tieto on samalla myös orientoivaa, koska kirjallisuuteen saattaa sisältyä näkemyksiä maailmankatsomuksista tai uskomuksia todellisuudesta. Kirjan genre tai kirjan käyttötarkoitus ei määrittä suoraan tai sulje pois jotakin luentatapaa. Kaunokirjallisuutta voidaan lukea samaan aikaan sekä viihteellisesti että orientoivasti mutta myös praktisesti. (Vakkari 1983, 10.) Voidaan toisaalta pohtia, jos kirjaa luetaan siksi, että voitaisiin rentoutua sen kautta ja että päästään omasta arjesta hetkeksi pois, onko kyseessä praktinen vai viihteellinen luentatapa?

Vaikka Vakkarin (1983, 11) mukaan kolmijakoa on arvosteltu, hän perustelee jaottelun sillä, että jokainen lukija antaa teokselle käyttötarkoituksen omien motiivien perusteella. Vaikka kirjat soveltuisivatkin joihinkin käyttötarkoituksiin ominaisuuksiensa puolesta paremmin, niitä ei voida luokitella tiukasti vain yhteen käyttötarkoituskategoriaan. Kolmijakoa kritisoiva ajattelutapa nojautuisi siihen oletukseen, että kirjallisuuden käyttötarkoitus on kirjan objektiivinen ominaisuus (Vakkari 1983, 10). Vakkari (sama, 12) kuitenkin myöntää jaottelun ja lukemisen tiettyyn kategoriaan sulkemisen ongelmallisuuden.

1.2 Lukemisen vaikutuksista

Varmojen johtopäätösten vetäminen lukemisen todellisista hyödyistä on vaikeaa, sillä jokainen ihminen on erilainen; kahdella lukijalla ei ole koskaan täysin samanlaista odotushorisonttia eikä samanlaista tapaa konstruoida lukukokemustaan. Eri tavoin orientoituneet, eri sosiaalisista tai kulttuurisista piireistä tulevat lukijat saattavat lukea samaa teosta eri tavoin. Esimerkiksi sosiaalisella asemalla yhteiskunnassa saattaa olla vaikutusta lukutottumuksiin ja -tapoihin. Vakkarin (1987, 91) esittelemän symptomaattisen lukutavan perusteella tekstillä ja teoksella on yhtä monta merkitystä

kuin sillä on lukijoita. Kaunokirjallisuus ja sen lukeminen merkitsevät jokaiselle lukijalle hieman eri asioita, joten ei voida olettaa, että jokin reaktio on täsmälleen samanlainen kaikilla lukijoilla.

Ekholmin ja Repon (2010, 65) mukaan kirjoihin ja lukemiseen liitetään suuri määrä itsestään selviä hyveitä. Ajatellaan, että kirjat ovat meille yksinkertaisesti hyväksi. Lukemisen avulla kehitetään kielellisiä taitoja, mikä on tärkeää erityisesti lapsille; tällöin lukemisen aloittaminen mahdollisimman varhain korostuu. Lukeminen edistää keskittymiskykyä ja mielikuvitusta: se kehittää muistia ja auttaa käsitteellistämään ajattelua, mikä taas tekee meidät empaattisemmiksi ja moniulotteisemmiksi. Eskolan (2004, 121) mukaan Helle Kannilakin ”näki kirjallisuuden mallina ja esikuvana teoille ja ajatuksille. Lukija omaksui hyvästä kirjallisuudesta esikuvia, joiden mukaan hän saattoi tehdä hyviä ratkaisuja omassa elämässään.” Kaikkien kehittymistä puoltavien syiden jälkeen ei sovi unohtaa myöskään sitä, miten tekstin tuottama nautinto on palkinto ja vaikuttaa positiivisesti jo itsessään. Joskus saattaa korostua, että lukeminen merkitsee vain uusien asioiden oppimista ja kehittymistä, jolloin lukemisella on ainoastaan välinearvo. Todellisuudessa lukemisella ja kirjallisuudella on myös itseisarvo.

The Guardian raportoi Science-lehdessä julkaistusta kahden psykologin, David Comer Kiddin ja Emanuele Castanon, tekemästä tutkimuksesta, jossa he kertovat kaunokirjallisuuden lukemisen vaikuttavan ihmisen kykyyn poimia ja ymmärtää toisten ihmisten tunteita. Toisin sanoen lukeminen kasvattaa ihmisen empatiakykyä. Näistä taidoista ja niiden kehittämisestä on hyötyä kaikenlaisissa sosiaalisissa kanssakäymisissä, joita kohtaamme päivittäin. (Bury 2013, viitattu 4.3.2016.) Myös Yle uutisoi tutkimuksesta (Wallius 2013, viitattu 4.3.2016). Tutkimuksessa verrattiin puhdasta viihdekirjallisuutta moniulotteisempaan kaunokirjallisuuteen, joka antaa suuremman vastuun tulkintojen tekemisestä lukijalle. Tällaisessa kirjallisuudessa lukija joutuu itse tekemään päätelmiä hahmojen tunteista ja valinnoista, koska teoksia ei ole rakennettu kaavamaisen ja itsestään selvän mallin mukaisesti. Toisaalta Kiddin ja Castanon tutkimus on kohdannut vastaväitteitä, että käytetyt tutkimusmenetelmät ovat lähinnä outoja ja epätieteellisiä (Lieberman 2013, viitattu 4.3.2016).

Myös Neil Gaiman (2013, viitattu 4.3.2016) kirjoittaa lukemisen vaikutuksesta kykyyn tuntea empatiaa. Televisiota katsottaessa ainoastaan nähdään, mitä tapahtuu muille ihmisille. Proosaa rakennetaan 29 kirjaimesta sekä välimerkeistä. Lukija itse käyttäen mielikuvitustaan luo maailman ja siinä olevat ihmiset teoksen pohjalta ja katsoo heidän näkökulmastaan heitä ympäröivää maailmaa. Kirjallisuuden avulla pääsee tuntemaan erilaisia tunteita sekä vieraillemaan paikoissa ja maail-

moissa, joihin ei tule koskaan muilla tavoin välttämättä pääsemään. Lukukokemuksen aikana saatetaan siirtyä jonkun toisen sisäiseen maailmaan, ja sieltä palatessaan lukija on saattanut muuttua. Lukeminen ja empatiakyvyn kehitys mahdollistavat ja kehittävät ihmisten kykyä nähdä asioita toisten näkökulmista. (Gaiman 2013, viitattu 4.3.2016.) Sanotaankin, että kirjallisuutta lukevat elävät tuhat eri elämää, kun taas he, jotka eivät lue, elävät vain yhden (Goodreads 2016c, viitattu 25.3.2016).

Lukemisen stressiä alentaviin vaikutuksiin saattaa liittyä jollain tapaa ihmisten kokema tarve eskapismista. Yrjö Hosiaisuusluoman (2003, 215) *Kirjallisuuden sanakirjan* määritelmän mukaan eskapismi (escape) eli arkipäiväisen ja yksitoikkoisen todellisen maailman pakeneminen on yksi viihdekirjallisuuden keskeisiä tunnusmerkkejä. Eskapistinen lukukokemus saattaa kuitenkin syntyä myös korkeakirjallisuutta luettaessa. Eskapismista on yleensä puhuttu hyvin negatiivisvävytteisesti, sillä sen on ajateltu johtavan haihatteluun ja velvollisuuksien laiminlyöntiin. Äärimmäinen eskapismi saattaa johtaakin tällaiseen, mutta jokainen ihminen hyödyntää eskapismia jonkin verran jättäessään ahdistavat ajatukset muualle siirtyessään kirjallisuuden tarjoamiin muihin mahdollisiin maailmoihin.

Neil Gaiman (2013, viitattu 4.3.2016) taas kritisoi näkökulmaa, että vain mimeettinen fiktio eli todellisuutta peilaava kirjallisuus on ainoa arvokas kirjallisuuden laji. Gaiman (sama) antaa esimerkin: ”Jos löytäisit itsesi mahdottomasta tilanteesta, epämiellyttävästä paikasta ihmisten kanssa, jotka tahtovat sinulle pahaa, ja joku tarjoaisi sinulle väliaikaista pakokeinoa, miksi et tarttuisi siihen?” Eskapistinen fiktio tarjoaa hetkellisen ulospääsyn, tarjoaa paikan ja tilanteen, jossa lukija voi olla kontrollissa ja nähdä häivähdyksen auringonvaloa synkkyöden keskellä. Lukemisen tarjoama eskapismi voi antaa lukijalle myös muutakin kuin vain pakopaikan. Kirjallisuudesta saatetaan saada ja hakea keinoja sekä voimaa kohdata arkitodellisuuden henkisesti tai fyysisesti kuluttavat tilanteet. (Sama.) Voidaan ehkä kiistellä, voiko terveellistä eskapismia ja lukemista erottaa toisistaan ylipää-

Toisaalta lukemisestakin voidaan tehdä suoritettava laji, jonka myötä saatetaan luoda paineita itselle. Näissä tilanteissa olisi ehkä mietittävä, mihin suuntaan erilaiset lukuhaasteet vievät lukemista. Helsingin kaupunginkirjaston lukuhaasteen¹ tarkoituksena on saada lukijat haastamaan itsensä lukemaan uudenlaista kirjallisuutta; tutustua sellaiseen kirjallisuuteen, johon ei ole aikaisemmin kiinnittänyt huomiota. Tällainen lukemisen markkinointi on hyvästä: pyritään saamaan ihmiset lukemaan ja kokeilemaan jotain täysin uutta, johon he eivät ole aikaisemmin tarttuneet. Goodreads-sivuston (sivustosta tarkemmin luvussa 1.3) kautta käyttäjä pystyy luomaan itselleen oman lukuhaasteen, jossa määritellään tietty lukumäärä kirjoja, jotka haluaa lukea tulevan vuoden aikana. Luettujen kirjojen lukumäärää kasvattaa mikä tahansa kirjallinen teos, joka löytyy palvelusta. On täysin henkilöstä kiinni, kuinka ison tavoitteen hän itselleen asettaa, ja koetaanko lukeminen velvollisuutena. Lukuhaasteiden ensisijainen tarkoitus onkin ehkä haastaa lukija lukemaan kirjallisuutta eri tavoin ja pohtimaan mitä uudenlainen kirjallisuus merkitsee itselle.

Ervastin (2009, 67) lukupiiritoimintaa käsittelevää artikkelia varten haastattelemat Kaija Halme ja Carmela Tolppanen puhuvat kirjasta peilinä; kirjallisuutta käytetään oman itsen, läheisten, ystävien, yhteiskunnan ja ajankohtaisten tapahtumien peilaamiseen. Jos kirja kertoo tapahtumista, jotka lukija on itse kokenut tai muistaa, hän saattaa miettiä, miten kuvaus vastaa hänen omia kokemuksiaan tai näkemyksiään. Itseä ajallisesti, tapahtumallisesti tai muuten vain koskettavan kirjallisuuden kautta päästään käsittelemään ihmisyyteen liittyvien tunteiden kirjoja. Kirjallisuuden kokeminen peilinä ohjaa lukijaa erilaisten tunneskaalojen hahmottamiseen. (Sama, 67–69.) Myös tähän ajatukseen voisi liittyä Varpion (1987) oirelukeminen. Teoksessa esiintyviä teemoja ja motiiveja nähdään vain oman itsensä kautta. Samankaltaisen peili-vertauksen on luonut myös espanjalainen kirjailija Carlos Ruiz Zafón: ”Books are like mirrors: you only see in them what you already have inside you.” (Goodreads 2016b, viitattu 4.3.2016.) Vaikka kirjallisuudesta saatetaan saada uusia näkökulmia ja tietoa, kirjojen tulkinta tapahtuu vain niiden tietojen perusteella, joita lukijalla itsellään jo on.

Eskola (1990, 62–65) nostaa vuorostaan esille sen, kuinka eri tavoin eri sukupolvien edustajat kokevat kirjallisuutta. Eskolan tutkimuksessa tuli vahvasti esille se, miten erilainen tapa ihmisillä oli

---

¹ Helsingin kaupunginkirjasto järjesti vuonna 2015 kirjan vuoden kunniaksi lukuhaasteen. Haaste sisälsi 50 kohdan listan, jonka perusteella valittaisiin luettavaa kirjallisuutta. Lista sisälsi muun muassa valintaperusteita: kirja, jonka valitsen pelkästään kannen perusteella; kirja, jossa on taikuutta; kirja, joka kertoo seksuaalivähemmistöön kuuluvasta henkilöstä. (Utriainen 2015a, viitattu 4.3.2016.) Kirjan vuoden lukuhaasteesta tuli niin suosittu, että käynnistettiin uusi lukuhaaste: Helmet-lukuhaaste 2016 (Utriainen 2015b, viitattu 4.3.2016).

lukea esimerkiksi Väinö Linnan kirjaa *Tuntematon sotilas*. Eskolan mukaan vuonna 1973 tutkimukseen vastanneet keski-ikäiset tai vanhemmat vastaajat olivat lukeneet *Tuntematonta sotilasta* usein sisällön tai sanoman vuoksi. Nuorten kokemukset tästä Linnan teoksesta taas olivat ylimalkaisempia, lyhempiä ja yleisempiä. Nuoret viittasivat useammin toteutukseen ja rakenteeseen, kun taas vanhempi sukupolvi huomioi teoksen tapahtumia. Lukemista säätelevätkin sekä kirjallisuuden tuotanto että ihmisten oma tarve juuri sille kirjallisuudelle. ”Merkittäviä lukuelämyksiä tämä polvi oli saanut erityisesti sotien jälkeisen ajan kirjallisuudesta, josta, ehkä terapeutiksi, hyväksyttiin erityisesti Väinö Linna.” (Eskola 1990, 62–65.) Tämä tukee sitä näkökulmaa, että kirjallisuuden merkitystä ei voida koskaan täysin selvästi ratkaista, sillä kirja saa merkityksensä osaksi vasta lukijan sekä lukuprosessin kautta. Suurimmaksi osaksi käsissä olevaa teosta luetaan juuri oman ajan, lähtökohtien, historian ja kokemusten kautta.

Kirjallisuuden kautta saadaan paljon ymmärrystä sekä nykyajasta että historiasta. Neil Gaiman (2013, viitattu 4.4.2016) toteaa, että kirjat ovat keino kommunikoida kuolleiden kanssa. Sen sijaan, että samat virheet tehtäisiin uudelleen ja uudelleen, voimme oppia menneestä ja itsestämme uusia asioita. Gaiman väittääkin (sama), että jos ei arvosteta kirjastoja, jotka mahdollistavat pääsyn kaikkien siihen tietoon menneisyydestä, ei arvosteta informaatiota, kulttuuria tai viisautta. Jos kirjastoja ei arvosteta, menneisyyden äänet tukahdutetaan ja samalla vahingoitetaan tulevaisuutta.

1.3 Lukemisen sosiaalistuminen – Blogit, Goodreads, lukupiirit

Lukemisen yhteisöllisyys on kasvanut räjähdysmäisesti teknologian ja sosiaalisen median kehityksen myötä. Kirjablogeja pystyy perustamaan kuka tahansa, jolla riittää intoa ja hieman kirjoitustaitoa. Ekholm ja Repo (2010, 15) ovatkin sitä mieltä, että nykyaikana kirjallisuuden lukemiseen liittyy kiinteästi myös kirjoittaminen. Jokainen voi kokeilla journalismia; pirstaloitunutta informaatiota poimitaan merkki tai sana kerrallaan ja siitä luodaan jotain uutta ja mielenkiintoista.

Kirjakritiikin funktio tuntuu muuttuneen aiempaa markkinoivampaan suuntaan, sillä varsin usein nykyaikana kirjakritiikkiä käytetään lyhyesti ja yksipuolisesti esittelemään esikoiskirjailijoiden teoksia. Internetin tulon ja yleistymisen myötä perinteinen kirjakritiikki on saanut rinnalleen verkossa käytävän keskustelun kaunokirjallisuudesta. Vaikka kirjabloggaaminen ei ole niin sanottua virallista kirjallisuuskritiikkiä eikä sitä välttämättä voida pitää samanlaisessa arvossa kuin perinteistä kirjalli-

suuskritiikkiä, se on silti mahdollistanut kirjoista käytävän keskustelun jatkumisen paljon pidemmälle ja syvemmälle kuin paikallislehdistä löytyvät ammattikriitikoiden kritiikit. Googleen kirjoitettaessa hakutermi ”kirjablogi” saadaan aikaan reilu 60 000 tulosta. (27.2.2016.) Kirjaseuranta.fi-sivuston linkkilistalla on 229 suomalaista kirjablogia (Kirjaseuranta 2016, viitattu 27.2.2016). Tämä kertoo ehkä jotain tämän hetken tavasta ajatella lukemisesta. Kirjavinkkejä halutaan jakaa toisille lukijoille, ja kirjoista etsitään entistä enemmän tietoa. Yhä useammin kuulee sanottavan, ettei haluta tuhjata aikaa huonoihin kirjoihin. Kirjoja valikoidaan mahdollisesti tarkemmin, ettei käytettäisi aikaa, rahaa tai tilaa kirjoihin, jotka osoittautuisivat pettymykseksi.

Kaunokirjallisuuden lukeminen on sosiaalistunut ympäri maailman. Verkkopalvelu Goodreadsissä on yli 40 miljoonaa käyttäjää maailmanlaajuisesti. Palveluun on lisätty 1,3 miljardia kirjatietuetta, ja kirja-arvosteluja on kirjoitettu 47 miljoonaa. (Goodreads 2016a, viitattu 13.1.2016.) Vaikka lukeminen on jokaiselle henkilökohtainen asia – jokaisen lukijan tapa lukea ja mieltymys lukemista kohtaan on ainutlaatuinen – lukemisen prosessi halutaan jakaa muiden ihmisten kanssa uusilla sosiaalisen median välineillä. Lukeminen ei ole enää pelkästään jotain hiljaista tekemistä yksin: siitä on tullut sosiaalinen ilmiö.

Lukemisen sosiaalisuus lukupiirien kautta

Lukemisen sosiaalistuminen ei ole kuitenkaan uusi trendi. Lukemisen yhteisöllisyyttä on esiintynyt kirja- ja lukupiirien muodossa jo pitkään. Lukupiirit rantautuivat Suomessa tavallisen kansan pariin 1800-luvun loppupuolella, joten mistään uudesta keksinnöstä ei ole kyse. Lukemisen sosiaalinen puoli ei koske vain nuoria kirjallisuuden lukijoita, vaan kirjastojen järjestämien lukupiirien suosio kertoo myös vanhempien ihmisten innostuksesta keskustella kirjallisuudesta. Tavoite ja saatu hyöty ovat samat, alusta ja tilanne vain hieman erilaiset. Ervasti (2009, 58) viittaa tilastokeskuksen tutkijaan Riitta Hanifiin, jonka mukaan suomalaiset nuoret ja nuoret aikuiset lukevat kirjoja jopa enemmän kuin vanhempi väestö. Nuorten ihmisten puuttumista kirjastojen lukupiireistä ei tämän perusteella voitaisi selittää sillä, etteivät nuoret lue lainkaan.

Lukupiireihin tullaan mukaan, koska koetaan, ettei ole ollut ihmisiä, joiden kanssa voisi vaihtaa ajatuksia ja keskustella kirjallisuudesta. Lukupiireihin hakeutuu sekä ihmisiä, jotka ovat aktiivilukijoita, että heitä, jotka eivät ole aikaisemmin harrastaneet lukemista erityisemmin. (Ervasti 2009, 59.) Ervastin (sama, 60) haastattelema Tiina Tarvonen kertoo, että hänen lukupiiriinsä osallistuneet

ovat alkaneet tapailla myös lukupiirin ulkopuolella. Lukeminen tällaisissa tapauksissa edistää hyvinvointia paljon laajemmin kuin vain henkilökohtaisten ja mielensisäisten lukukokemusten kautta. Kirjasto on monelle mahdollinen kohtaamispaikka. Vaikka kirjastoa ei mielletä suoraan yhteenkuuluvuutta vahvistavana organisaationa, se silti tarjoaa puitteet siihen. (Serola & Vakkari 2011, 99.)

Ihmiset lukevat kirjallisuutta lukupiireihin eri tavoin. Osa tekee muistiinpanoja tai merkitsee kohtia, joista haluaa keskustella. Osa taas lukee viimeiset sivut juuri ennen lukupiiriä ja vain tyytyy seuraamaan keskustelua, ellei joku varta vasten kysy hänen mielipidettään. Muut lukupiiriläiset saattavat haluta kuulla kaikkien osallistujien ja kirjan lukeneiden mielipiteen. Tätä voitaisiin pitää merkinä siitä, miten tärkeää on kuulla myös muiden mielipide kirjallisuudesta. Näin myös peilataan omia ajatuksia kirjasta toisten tapaan kokea teos. (Ervasti 2009, 66–67, 74.)

Keskustelut lukupiireissä saattavat kääntyä hyvinkin henkilökohtaisiksi, jolloin kirjallisuuden kautta syntyvästä keskustelusta ja aiheiden läpikäynnistä muodostuu hyvin terapeutin kokemus. Kaikki kirjoista käytävä keskustelu ei kuitenkaan liity lukijoiden omiin elämäntarinoihin, vaan yhteyksiä haetaan ajankohtaisiin tai historiallisiin tapahtumiin. Kirjallisuuskeskustelun rönsyilevyyttä voidaan pitää myös merkinä siitä, miten voimakkaasti lukeminen edistää ajatuksenkulkua ja mielikuvitusta. Kirjallisuudesta keskusteleminen kehittää myös omien ajatusten ilmaisemista ja jäsentämistä, kun saadaan ilmaista omia mielipiteitä ääneen, ottaa vastaan muiden ajatuksia ja jatkaa niiden yhteisvaikutuksesta muodostuvien ajatuskulkujen seuraamista. Toisten mielipiteiden kuuleminen kasvat-
taa myös suvaitsevaisuutta muiden ajatuksia kohtaan. Eriävät mielipiteet voidaan ehkä nähdä enemmin mielenkiintoisten keskusteluiden pohjana kuin mahdollisuutena käännättää toisinajattelijaa. (Ervasti 2009, 66–69.) Kokemus siitä, että lukupiiriin on helppo tulla ja että sinne saa tulla omana itsenään ja juuri sellaisena lukijana kuin on, rohkaisee osallistumaan lukupiireihin. Jos koetaan, etteivät omat mielipiteet ole tarpeeksi arvokkaita, kynnys lähteä mukaan saattaa nousta. Kokemus hyväksynnästä kannustaa jatkamaan harrastuksen parissa ja edistää halua kehittyä entisestään lukijana ja tulkitsijana. (Sama, 69–70.)

Lukupiireihin osallistuvien ihmisten kirjallisuuden tietämys saa mahdollisuuden laajentua huomattavasti. Oma kirjallisuuden lukemista saatetaan alkaa ulottaa itselle uusiin genreihin ja kirjailijoihin. Ennakkoluulot ehkä väistyvät itselle tuntemattomien kirjallisuuden lajien osalta ja uskalletaan itsenäisesti tarttua kirjallisuuteen, jota ei ole aikaisemmin luettu. Lukupiireissä on selkeä sivistyksellinen ulottuvuus, mutta sitä työestetään erityisesti elämysten kautta, yhdessä keskustellen ja lukien.

Asiakaspalvelutilanteessa kirjallisuudesta keskusteleminen asiantuntijan kanssa jää herkästi pin-tapuoliseksi, mutta lukupiirit tarjoavat mahdollisuuden ulottaa keskustelua syvemmälle sekä mui-den lukijoiden että kirjastoammattilaisen kanssa. (Ervasti 2009, 80–81.) Vaikka kirjaston asiakkaat, jotka käyvät lukupiireissä, eivät saisikaan lukemisesta tai piiritoiminnasta varsinaista hyötyä esi-merkiksi työtään varten, ei se tarkoita, että lukupiiriä ei voitaisi silti kokea antoisana. Ensimmäinen elämys on, että ylipäättään luetaan kirjaa ja päästään käsiksi sen tarjoamaan toiseen maailmaan. Kaksinkertainen elämys syntyy, kun lukija saa jakaa lukukokemuksen muiden ihmisten kanssa sy-vällisemmin. (Sama.)

1.4 Lukualustojen muutos

Painetulla kirjoilla ja sähköisillä versioilla on molemmilla hyvät ja huonot puolensa. Sähköisillä, ul-komailta esimerkiksi Yhdysvalloista verkkokauppa Amazonin kautta hankituilla kirjoilla on se hyvä puoli, että lukija pääsee lukemaan kirjallisuutta, jota ei olisi välttämättä koskaan muuten voinut lukea. Sähköisten ja painettujen kirjojen tarjonta kansainvälisissä verkkokaupoissa tasa-arvoistaa lukijoita ympäri maailmaa, koska verkkokaupat mahdollistavat esimerkiksi marginaalikirjallisuuden tehokkaamman leviämisen laajemmalle. Verkko toimii näin vaihtoehtoisena kanavana kirjallisuus-den hankkimiselle. Jos lukija ei jaksaa odottaa jonkin teoksen suomennosta, hän voi tilata kirjan englanniksi joko painettuna tai mahdollisesti e-kirjana. (Ekholm & Repo 2010, 12.) Verkon välityk-sellä lukijat voivat ostaa, ladata ja lukea kirjoja, jotka eivät koskaan tulisi ilmestymään heidän omalla äidinkielellään.

Vaikka lukualustat muuttuvat ja kehittyvät yhä helppokäyttöisemmiksi, ne eivät silti pysty korvaa-maan täysin painettua kirjaa. Ekholm ja Repo (2010, 9) esittävät, että lahjaksi annettu painettu kirja edustaa vielä toistaiseksi eri asiaa kuin e-kirja. Heidän esimerkkinsä 400-sivuisen lintukirjan luke-misesta näytöltä ja sen antamisesta 50-vuotislahjaksi korostaa hyvin formaattien vastakkainaset-telua. Sähköisiä kirjoja on tuotettu parinkymmenen vuoden ajan, mutta siltikään painetun kirjalli-suuden historiaa ja käytänteitä ei voida sivuuttaa. Tietokannat ja e-materiaali sopivat erityisesti tieteellisen kirjallisuuden käyttöön. Aikaisemmin sähköiset tieteelliset julkaisut olivat omana ryhmä-nään kaunokirjallisuuden rinnalla, mutta nyt painetun kaunokirjallisuuden katsotaan jopa kilpailevan sähköisenä tuotetun kaunokirjallisuuden kanssa. (Ekholm & Repo 2010, 65.)

Kun kirjan tulevaisuudesta keskustellaan, sivuutamme usein ydinasian: miksi lukeminen on edelleen tärkein keino siirtää tietoa ja keskeinen tapa välittää elämyksiä. Onko sen asemaa järkyttämässä jokin perusteellinen muutos? Jos lukeminen "digitalisoituu", onko se samalla kirjan ja painoviestinnän menoa? Olemmeko siirtyneet sivujen maailmasta ruutujen maailmaan, kuten on pitkään väitetty?

Digitaalista lukemista ja verkossa suvereenisti toimivia "digitaalisia aivoja" tutkitaan aktiivisesti. Asiantuntijoiden mukaan olemme siirtymässä tekstuaalisuudesta multitekstuaalisuuteen. Verkkoon syntynyt sukupolvi ei pidä tätä ongelmallisena. Verkko jakaa kaiken esidigitaaliseen ja digitaaliseen. On todennäköisempää, että tekstuaalista ja multitekstuaalista tarjontaa yhdistämällä ja rikastamalla saavutetaan palkitsevia tuloksia. Digitaalisuus ei uhkaa painokulttuuria vaan täydentää sitä. (Ekholm & Repo 2010, 10.)

Ekholm ja Repo (2010, 9) nostavat esille näkemyksen siitä, mihin ääripäähän jonkinlainen pelko sähköisiä aineistoja ja kirjallisuutta on viety. Sähköinen kirjallisuus on kuitenkin kehittynyt painetusta kirjallisuudesta. Nykyajan ihmiselle, joka matkustaa ja on jatkuvassa liikkeessä, on käytännöllisempää kuljettaa mukana lukulaitetta, johon mahtuu kirjahyllyllinen kirjoja. Tärkeintä on kuitenkin se, että ylipäätään luetaan. Lukemisen syyt ja sen ydin ovat edelleen samat, vaikka lukualusta onkin muuttunut.

Kirja-ala ja kirjallisuus ovat olleet aina vuoropuhelussa kehittyvän teknologian kanssa. Koko kirjallisen historian aikana useimmat tekniset keksinnöt on nähty ja leimattu kirjallisuuden uhkaajiksi. Vastoin tätä leimaa useimmat näistä keksinnöistä ovat kuitenkin edistäneet alan kehitystä. Tämän perusteella internetin tai e-kirjojen leimaaminen painetun kirjan täydelliseksi tuhoksi "vaikuttaa siksi yhtä yliampuvalta kuin kaikki edeltävätkin keskustelut." (Ekholm & Repo 2010, 23.) Tällaiseen ajatteluun suhteutettuna ja rinnastettuna e-kirjojen ja lukulaitteiden teknologinen kehitys ja tuonti painettujen kirjojen rinnalle olisi nähtävä ennemmin mahdollisuutena kuin uhkana.

Ekholmin ja Repon (2010, 10) mukaan, verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltoihin, lukeminen ei ole vähentynyt Suomessa. Nuorten lukemisesta ollaan jatkuvasti huolissaan, mutta vielä ei ole saatu tutkimustietoa lukemisesta tietokoneen näytöltä tai verkosta. Ruudun merkitystä ei ole syytä vähentellä, sillä verkosta lukeminen liittyy yhä enemmän myös oman ammattitaidon ylläpitoon. Myös lukemiskäsite on kokenut kritiikkiä tavallisen kaunokirjallisuuden sähköistymisen myötä. Ajatus on, että lukemisen käsite ei ole enää kattava. Verkon selailusta ja "blogien ahmimisesta" sanaa lukeminen saattaa olla kyseenalaista käyttää, mutta kaunokirjallisuuden lukeminen siihen tarkoitelta lukulaitteelta tai tietokoneelta ei todennäköisesti eroa painetun kaunokirjallisuuden lukemisesta millään tavalla. Tavot ja syyt lukemiselle ovat täysin samat, eivätkä ne ole riippuvaisia tekstin ja kirjan

formaatista. Ekholmin ja Repon (2010, 10) mielestä ”erilaisten lukutapojen ja erilaisten lukemiskulttuurien ymmärtäminen ja rinnakkaiselon hyväksyminen näyttää olevan keskeinen haaste, josta pitäisi keskustella enemmän.”

E-lukulaitteilta tai verkosta lukemista syytetään yleensä hyvin silmäileväksi lukutavaksi. Toisaalta tällainen lukutapa on ymmärrettävä, sillä verkko sisältää niin paljon informaatiota, että lukijoiden on ollut pakko kehittää itselleen entistä parempi silmäilevä lukutapa, joka auttaa navigoimaan informaation valtameressä. Olisi aiheellista pohtia, vaikuttaako tämä lukutapa myös muuhun lukemiseen. *Bibliotekariers läsvanor* -kyselyn raportissa (Ehrenberg 2013, 49) nostettiin esille kommentti, jossa vastaaja kertoi olevan haastavaa keskittyä lukemiseen ylipäätään pidemmän aikaa. Oleellista on osata tunnistaa lukutilanne ja valita juuri siihen sopiva lukutapa. Joskus pelkkä tekstin silmäily riittää. Internetin käytön yleistymisen ei ole ainut keskittymishäiriötä aiheuttava asia: medialukutaito kaipaa myös vakinaistusta ja tasavertaista paikkaa yhtenä lukemisen muotona. (Ekholm & Repo 2010, 36–37.) Sen sijaan, että oltaisiin huolissaan lukemisen kokonaan loppumisesta, lukemisen käsitettä täytyisi laajentaa, että se vastaisi enemmän lukemista kokonaisuutena. Lukeminen kaiken kaikkiaan on tärkeämpää kuin lukemisen käsitteen rajaaminen ja asioiden poissulkeminen.

Toisaalta myös yhteiskunta vaikuttaa itse lukutavan muutokseen ja ajaa sähköisen materiaalin nousua edelleen. Vuonna 2010 opetushallituksen pääjohtaja visioi, että valtionhallinnon mukana myös peruskoulujen oppimateriaali saattaisi olla pelkästään sähköistä vuonna 2015. (Ekholm & Repo 2010, 45.) Näin on osittain jo tapahtunut, sillä yhä useammin kouluihin oppilaille hankitaan tabletit oppikirjojen käyttöön. Tämä toisaalta kasvattaa uusista lukijoista myötämielisempiä sähköisiä kirjoja kohtaan. He myös oppivat lukulaitteiden ja tablettien käytön entistä aikaisemmin. On hyvin todennäköistä, että esimerkiksi laiteopastusten tarve kirjastoissa vähenee tulevaisuudessa.

Sähköisten kirjojen palvelut kehittyvät jatkuvasti ja alkavat vähitellen tyydyttää osaa käyttäjistä, varsinkin heitä, jotka ovat valmiita maksamaan niistä. Lukulaitteiden tai tablettien ostosta saatetaan puhua, mutta lukijat tarvitsevat hyvän syyn niiden hankkimiseen. Myös e-kirjojen markkinat hyötyvät kirjastoista. Kirjastoista lainattavat tabletit, e-kirjalukulaitteet ja e-kirjat ovat helppo tapa lähteä kokeilemaan sähköisessä muodossa olevien kirjojen lukemista. Kalliiseen laitteeseen ja e-kirjoihin ei tarvitse sijoittaa, kun lainattavien laitteiden ja kirjojen avulla lukija saa kokeilla ensin, sopiiko näytöltä lukeminen heille ja pitävätkö he ylipäätään kirjan lukemisesta lukulaitteelta tai tabletilta. Laitteita ei välttämättä osteta, jos ei koeta niille olevan tarpeeksi käyttöä, toisin sanoen tarpeeksi kirjallisuutta, jonka voi helposti ja turvallisesti joko lainata kirjastosta tai ostaa. Kirjastot lisensoivat

ja lainasivat e-kirjoja Ruotsissa vuonna 2010. Suomessa e-kirjojen lainausta on kokeiltu pienessä mittakaavassa jo vuodesta 2002. Turussa ja Helsingissä aloitettiin e-lukulaitteiden lainaaminen asiakkaille keväällä 2010. (Ekholm & Repo 2010, 30, 60.) Kirjastojen e-kirja-lainausluvut antavat myös jonkinlaista viitettä, minkälainen kysyntä e-kirjoille on.

E-kirja-tilastoja on alettu kerätä vasta vuodesta 2014, joten valitettavasti ei ole saatavilla vertailuaineistoa, miten e-kirjojen lainausluvut ja hankintamäärät ovat kehittyneet. Vuonna 2014 koko maassa e-kirjoja on ollut kirjaston kokoelmissa 72 019 kappaletta, ja e-kirjoja on käytetty 151 082 kertaa (Kirjastot.fi 2016d, viitattu 22.3.2016).

2 KIRJASTONHOITAJUUS JA KAUNOKIRJALLISUUS

2.1 Kirjastonhoitajuus, sen rakentuminen ja ammatti-identiteetti

Käsitteellä kirjastonhoitajuus viitataan kirjastoammattilaiselle syntyvään ammatti-identiteettiin, Ammatti-identiteetti muodostuu alan opintojen, elinikäisen oppimisen ja itsensä henkilökohtaisen ja ammatillisen kehittämisen, kirjallisuuden ja kulttuurin harrastuksen sekä ensisijaisesti työskentelyn kautta. Sallmén (2007, 15) lainaa artikkelissaan *Kirjastotyö muuttuu, muuttuuko kirjastotyöntekijä?* Helle Kannilaa, jonka mukaan kirjastoalan opinnot eivät merkinneet kirjastossa kaikkea, vaikka olivatkin tärkeitä. Jo vuonna 1937 oltiin tietoisia siitä, että kokemus ja jatkuva itsensä kehittäminen olivat jotain sellaista, mitä tarvittiin kirjastoalalle.

Kirjastotyö on muuttunut asiakkaiden palvelemisesta asiakkaiden opastamiseen; asiakas kohdataan ja tietoa etsitään enemmän yhdessä. Asiakaspalvelu on samalla kokonaisvaltaista opastusta, jossa hänelle näytetään ja jopa opetetaan, mistä tietoa löytyy, ja minkälaisista lähteistä kirjastonhoitaja lähtee itse tietoa etsimään. Tällaisissa tilanteissa hyödynnetään kirjastonhoitajan hiljaista tietoutta, jota on kartutettu työkokemuksen kautta. (Sallmén 2007, 16.) Kirjallisuudentuntemuksen lisäksi muukin tieto- ja taito-osaaminen rakentuu ja kehittyy työvuosien myötä.

Asiakkaat ja kirjaston oma asiakaskunta muokkaavat kirjastoa. Kirjaston on muuntauduttava, jotta se pystyisi tarjoamaan omalle asiakaskunnalleen räätälöityjä palveluja ja aineistoa. Jos kunnassa on paljon lapsiperheitä ja sinne ollaan rakentamassa uusi päiväkotitai koulu, kirjaston on kannattavaa panostaa erityisesti yhteistyöhön näiden tahojen kanssa. Jos kunnassa on paljon senioriväestöä, kirjaston on järkevää keskittyä pohtimaan, miten he voivat parhaiten palvella juuri tätä kyseistä ikäpolvea. Nämä kaikki vaikuttavat myös kirjastotyöntekijöihin ja kirjastonhoitajuuteen. Kirjastossa, jossa on keskitytty erityisesti lapsiperheiden palveluun, kirjastonhoitajuus on todennäköisesti virittynyt enemmän lasten- ja nuortenkirjallisuuden ja ehkä myös kasvatuskirjallisuuden tajuudelle. Kirjastonhoitajuus rakentuu jokaisen ammattilaisen henkilökohtaisista mieltymyksistä, mutta myös siitä työyhteisöstä ja -ympäristöstä, jossa hän työskentelee. Kirjastojen on seurattava, mitä kirjaston ulkopuolisessa maailmassa tapahtuu, jotta kirjasto ja kirjastoammattilaiset pystyisivät kulkemaan mukana ja vastaamaan asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin. On asennekysymys, millä tavalla muuttuvaan kirjastomaailmaan ja muutoksentarpeisiin suhtaudutaan. (Sallmén 2007, 19.)

Myös tämä jatkuvaan muutokseen sopeutuminen ja oman ammatillisuuden hienosäätö on osa hyvää kirjastonhoitajuutta. Okon (1987, 110) mukaan kuitenkin kukin kirjastoammattilainen ottaa ammatin kehityksen ja muutospaineen vastaan ”oman elämäntilanteensa sallimalla tavalla ja motivaationsa ohjaamana”.

Kirjastojen ja kirjastotyöntekijöiden vastuulla on oman kirjastonsa brändin ehostaminen ja muovaaminen vastaamaan nykyajan tarvetta, mutta se ei tarkoita, että kaikkien kirjastojen tai kirjastotyöntekijöiden tarvitsee muotoutua samanlaisiksi. Jokaisen pitäisi pystyä kehittämään omaleimaisuuttaan ja erikoisosaamistaan juuri siinä ympäristössä, jossa työskentelee. Joissain kirjastoissa työntekijöiden omat mielenkiinnon kohteet saattavat vaikuttavaa siihen, minkä kirjaluokan tai genren kokoelmatyöstä tai poistoista he ovat vastuussa. Erilaiset henkilökohtaiset sekä vapaa-ajan intressit tukevat siis myös kirjastotyötä. (Sallmén 2007, 21.) ”Todellista työlle antautumista osoittaa se, että jotkut vastaajat yhdistivät vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen kirjastoammatillisia toimenpiteitä kuten esimerkiksi lukemiensa kirjojen asiasanoituksen.” (Tuomi 2011, 41.) Näin jokaisen henkilökohtaisia mielenkiinnonkohteita ja harrastuksia pystytään käyttämään hyödyksi, kun jokainen tukee omalla toiminnallaan kirjaston kaunokirjallista vastuuta. Yhdeltä saatetaan kysyä mielipidettä laadukkaista käsityökirjoista, joita pitäisi hankkia, toiselta hyvistä lastenkirjoista tai satutunneista. Asiakas hyötyy tällaisesta toimivasta ja sujuvasta työyhteisöstä, sillä hän hyötyy samaan aikaan koko henkilökunnan hiljaisesta tiedosta, kun se valjastetaan oikein rohkaisevassa työyhteisössä, jossa jokaisen kirjastonhoitajuudella on oma tarkoituksensa. (Sallmén 2007, 21.)

Tuomen teoksessa (2011) ja Okon (1987) artikkelissa nostetaan esille se, että kirjastonhoitajuus määritellään ja nähdään usein vain asiakkaan näkökulmasta sen sijaan, että ammattiryhmän omaa erityisosaamista korostettaisiin. Tämä taas muokkaa koko ammattikuvaa. Okon (sama, 112) mukaan kirjastotyössä toimitaan toisten ihmisten parhaaksi ja siten, että toiset voisivat ”saavuttaa tavoittelemiaan arvo-objekteja”. Asiakkaalle kirjaston kokoelma ja palvelut ovat välinearvo. Kirjastotyön ja kirjastoammatillisuuden tarkoitus on, että ”asiakkaalle koituu arvoja”. Paljon kuulee kirjastoammattiin sen enempää tutustumattomalta ihmiseltä virheellisiä olettamuksia ammatista. Ensimmäiseksi yleensä väitetään ammatin olevan vain lainausta ja hyllytystä, vaikka todellisuudessa kirjastonhoitaja toimii enemmän ”liittämistehtävissä”. Kirjastoammattilaisen on hallittava erilaisia tietokantoja, kirjastojärjestelmiä ja bibliografioita, että hän voi ohjata asiakkaan oikean materiaalin luokse. Ennen tätä kaikkea hänellä on myös oltava jonkinlainen peruskäsitys kirjastossa olevasta materiaalista ja kirjallisuudesta ja niiden suhteista toisiinsa. (Okko 1987, 112; Tuomi 2011, 111–112.) Aineistojen ja kirjastonkäyttäjien liittäminen yhteen tarkoittaa työskentelyä usealla eri tasolla.

Aineistojen ja lukijoiden yhteen saattaminen vaatii myös luettelointi- ja luokitustyötä (Okko 1987, 111). Pelkkä kirjojen tai tietotekniikan erillinen hallinta ei riitä, vaan on osattava yhdistää nämä molemmat. Näin yhdistyvät nykyajan kirjastonhoitajuuden eri osatekijät. Kirjastoammattilaisen yksi merkittävistä taidoista onkin kyky tulkata asiakkaan tiedontarve sellaiseen muotoon, että se on esittävässä tietojärjestelmistä. Kirjastoammattilaisen on ymmärrettävä aikaisempi dokumentteja koskeva viestintä, sisällönkuvailu ja luettelointi, että hän voi hakutilanteessa löytää tarvittavat teokset samoja piirteitä kuvailemalla.

”Asiakkaiden mielissä olemme kaikki kirjastonhoitajia tai kirjastotätejä, eikä noissa mielikuvissa usein jää riittävästi tilaa uudeltaisesta osaamisesta tietoyhteiskunnan mahdollistajille. - - Perinteisesti asiakkaalle kirjasto ja kirjastonhoitaja ovat yhtä kuin kirjoja, ja sen tietää jokainen, joka on joutunut omaa ammattiaan tavalliselle kadunmiehelle selittämään.” (Salmela 2007, 114–115.)

Joillakin asiakkailla saattaa taas olla mielikuva, että kirjastotyö on ainoastaan kirjallisuudesta tietämistä. Pelkkä sana kirjasto jättää ehkä pimentoon yhä tärkeämmäksi käyvän puolen eli tietopalvelun, joka on nykyaikana yksi kirjastonhoitajuuden kulmakivistä. Lainaus tai palautus pelkkänä tapahtumana, vaikka ne ovatkin kirjaston päätapahtumia, eivät edusta sitä tietoutta, jota jokainen ammattilainen työkokemuksensa kautta kartuttaa. Tietopalvelussa, tapahtui se sitten näyttöpäätteen ääressä tai hyllyjen välissä, tulee esiin koko se kirjastoammattilaisuuden ja kirjastonhoitajuuden ydin. (Salmela 2007, 115.) Toisaalta kirjastonkäyttäjät tulevat kirjastoon käyttääkseen kokoelmaa ja erityisesti kirjoja. Näin ollen kirjoihin liittyy vahvasti kirjastoammattilaisten kirjallisuusosaaminen, koska lainaamisen ohessa kirjoista ja kirjailijoista tarvitaan tietoa.

Suominen (2001, 68–69) taas esittää, että kirjastonhoitajuus on erityinen tapa olla osa kulttuuria nimenomaan sen kautta, miten kulttuuri ilmenee aikansa dokumenteissa. Perusopintojen, työkokemuksen ja omien kiinnostusten kautta saavutettu osallisuus kulttuurissa sekä kulttuurin dokumenttien tuntemus on jotain hyvin konkreettista ja ainutlaatuista. Pätevyys on myös yhteiskunnallisesti hyödyllistä, jos se sellaisena uskalletaan nähdä. Suomisen (sama, 69) mukaan hyvä kirjastonhoitajuus voi jäädä myös kokonaan saavuttamatta, jos alan perusopetuksessa korostuu pelkästään pyrkimys pysyä jatkuvasti kehittyvän tekniikan mukana.

Salmela (2007, 116) pohtii, miten kirjastoammattiin opiskeleva pystyy hankkimaan kirjastojen työpaikkailmoituksissa vaaditut ominaisuudet ja taidot, kun virkaan tunnutaan kaipaavan jonkinlaista ”superlibrarian”-tyyppiä. Salmela listaa, että oman alan koulutuksen lisäksi vaaditaan asiakaspal-

velutaitoja, sosiaalisuutta, esimiestaitoja, kirjallisuuden tuntemusta, yleissivistävää koulutusta, tietoteknistä osaamista, opetus- ja ohjaustaitoja ja niin edelleen (Salmela 2007, 116). Tämä lista kuvastaa juuri sitä vuosikymmenten kokemusta ja taitojen karttumista työn ohessa: kirjastoammattilaista, jolla on paljon hiljaista tietoa ja työkokemusta. Kirjastonhoitajuus on ilmiö, jonka rakentumiseen jokainen pystyy aktiivisesti vaikuttamaan, mutta joka toisaalta myös rakentuu omalla painollaan työkokemuksen karttuessa erilaisten projektien ja asiakaskuntien kautta.

2.2 Miksi kirjastoammattilaisen täytyy tietää kaunokirjallisuudesta?

Kirjastoammattilaiset ovat se ryhmä, joka valitsee kauno- ja tietokirjallisuuden ja muun materiaalin yleisiin kirjastoihin. Kirjasto on välittäjätasoinen organisaatio, joka on kirjastojen synnystä lähtien ollut osa kasvatustieteilijöiden ja saanut kansanvalistusvastuun. Voitaisiin ehkä sanoa, että kirjastoihin hankittava aineisto ja niihin kaikenlainen liittyvä osaaminen tekevät kirjastosta kirjaston. Tämä osaaminen ja aineisto erottavat sen kaikista muista yhteisöllisesti käytettävistä tiloista.

Helle Kannila (1955, 43–44) määritteli kirjastonhoitajan velvollisuudeksi olla luontaisesti kiinnostunut kirjallisuudesta. Kirjallisuushistoriaan perehtyminen taas auttaa hahmottamaan oman ajan kirjallisten ilmiöiden ymmärtämistä, ja vähintään edeltäneen ajan huomattavin kauno- ja tietokirjallisuus olisi hyvä tuntee. Kirjastonhoitajan olisi hyvä lukea tai vähintään tuntee sellaisiakin kirjoja, jotka eivät kuulu suoraan omaan kiinnostuksen piiriin. (Sama.)

Kirjastoammattilaisuus ja kirjallisuuden tuntemus kulkevat erottamattomasti käsi kädessä. Kirjallisuuden tuntemus on yksi kirjastojen perustoimista ja siihen liittyy teoksen tunnistaminen tekijänsä tuotannon osaksi, kulttuurihistoriallinen kontekstointi ja tieto siitä, miten teos on otettu vastaan eri aikoina. Näiden tekijöiden hahmottaminen voi olla hyödyllistä erityisesti, jos työskentelee asiakaspalvelutehtävissä. Kuitenkaan kirjastoammattilaisen kirjallisuudentuntemuksen hyödyt ja tarpeellisuus eivät rajaudu vain siihen, että voitaisiin tehokkaasti kertoa asiakkaalle, missä järjestyksessä tietyn kirjailijan teokset ovat syntyneet tai mille kirjallisuushistorian aikakaudelle kirjailijan teokset sijoittuvat. Koska teos löytyy nimenomaan kirjastosta, siihen liittyvät luettelointi- ja kuvailutiedot, jotka jonkun on täytynyt luoda kirjastojen tietokantoihin. Kirjastoaineistojen monipuolisuus, ajankohtaisuus ja poistoista ja valinnoista koostuva kokoelmatyö vaativat siitä vastuussa olevalta henkilökunnalta kattavaa osaamista. Hankintavalintoja tehtäessä kirjastoammattilaisen täytyy pystyä

arvioimaan, onko teokselle kysyntää ja hyötyä juuri tässä kirjastossa ja tälle asiakaskunnalle. Tuomen tutkimuksen vastauksista nousi esille, että erityisesti määrärahojen vähetessä relevanttien hankintapäätösten tekeminen on yhä tärkeämmässä asemassa (2011, 43). Ammattilaisella täytyy olla esimerkiksi jonkinlainen käsitys oman kirjaston asiakaskunnasta, kirjaston tarpeista ja jopa lähikirjastojen aineistopainotuksista. Poistettaessa aineistoa yhdistyy kirjastoammattilaisen kyky koota kaikki tämä eri näkökulmista tuleva tieto ja se hiljainen tieto, joka syntyy useimmiten vasta työkokemuksen jälkeen. Kokenut asiantuntija pystyy oman ammattikokemuksensa avulla tekemään karkeita hahmotelmia, mitkä kirjat yhä kiertävät aktiivisesti ja mitkä eivät ole liikkuneet hyllystä hetkeen.

Toisaalta sitten erityisesti lasten ja nuorten lukemaan innostaminen on pääosin kirjastojen vastuulla, koska kirjallisuuden opettaminen ja lukemiskulttuurin tukeminen vähenee kouluissa entisestään tai koska kirjallisuuden opettamisessa keskitytään vain klassikkokirjallisuuteen. Vaikka nykypäivänä kirjastoammattilaisten ei katsota enää olevan kasvattajia, lukemisen vähenemisen vuoksi kirjastoammattilaiset pyrkivät tukemaan lukemisharrastamista esimerkiksi erilaisilla lukupiireillä ja kirjavinkkauksilla (Tuomi 2011, 103).

”Yleiset kirjastot ovat olleet ja ovat edelleenkin ainoita kaunokirjallisuuden asiantuntijaorganisaatioita ja kirjastojen merkitys perinteisen lukutaidon edistämässä ja lukemiseen innoittamisessa on etenkin nykypäivänä tärkeää. Onhan niin, että perinteinen lukutaito on pohjana informaatiolukutaidolle.” (Sallmén 2007, 20.)

Toisaalta ilman tavallista lukutaitoa, jonka yhtenä vahvana innoittajana kirjastolaitos toimii, ei kyetä ottamaan kaikkia tehoja irti kaikenlaisesta informaatiosta ja informaatiolukutaidosta, jonka merkitys korostuu nykyajan informaatiotulvassa ja teknologisessä kehityksessä.

Kirjastoammattilaisten asiantuntijuuteen nojaututaan myös erityisesti kirjavinkkauksissa ja lukupiireissä (Sallmén 2007, 20). Ervastin (2009, 63) haastattelema Halme kertoo lukupiirinsä luottamuksesta vetäjää kohtaan. Lukupiiriläiset ajattelevat, että kirjastonhoitajalla on ainutlaatuinen tietämys kaunokirjallisuudesta, minkä vuoksi lukupiirin vetäjälle on annettu vapaat kädet lukupiirikirjojen valinnassa. Halme myös kertoo valitsevansa kirjoja, joita on jo itse lukenut. Hänen mukaansa lukupiiriläiset ovat olleet tyytyväisiä, että luettavaksi on valittu kirjailijoita, joita he eivät olisi löytäneet. (Sama.) Tämä korostaa sitä, että vaikka ihmiset itse seuraavat julkaistavaa kirjallisuutta ja kirjailijoita, kirjastoammattilaisella on yleensä paljon enemmän ja laajempaa tietämystä. Ervasti (2009,

63) lainaa Vesa Suomista, jonka mukaan kirjastonhoitajalla on yhteiskunnassa ainutlaatuinen näköalapaikka.

Toisaalta myös kirjastoammattilainen saattaa saada esimerkiksi vetämältään lukupiiriltä paljon. Jos teokset on valittu lukupiiriläisten mieltymysten mukaan, myös kirjastotyöntekijän kirjallisuudentuntemus laajenee ja monipuolistuu. Lukupiirikirjoja täytyy pohtia sillä tavalla, että osaa itse sanoa niistä jotain ajatuksia herättävää. Lukupiirissä kirjastoammattilainen pääsee todennäköisesti keskustelemaan aikaisempaa syvällisemmin kirjallisuudesta asiakkaiden kanssa. Työnkuvasta riippuen on mahdollista, että lukupiirin vetäminen nähdään ammatillisesti hyödyllisenä, koska saadaan enemmän tietoa siitä, miten eri tavoin ihmiset lukevat saman teoksen. (Ervasti 2009, 76–77, 80.)

Kirjojen valintatapa, jossa lukupiiri pyytää vetäjää esittelemään ja valitsemaan tietyn teemaisen kirjan luettavaksi, osoittaa myös luottamusta vetäjän ammattitaitoa kohtaan. Uskotaan, että hän joko tietää tai osaa etsiä teoksia juuri halutun teeman ympäriltä. (Ervasti 2009, 64.) Toisaalta Ervastian (2009, 70) haastatteleman Tiina Tarvosen mukaan lukupiirin vetäminen ei vaadi kirjallisuustieteen pää- tai sivuaineopintoja, sillä ”lukupiiritoiminnassa on kyse ennen kaikkea siitä, miten itse kukin kokee lukemansa.” Tässä korostuu puolestaan kirjastoammattilaisen oma aktiivinen kirjallisuuden seuraaminen ja lukeminen. Kirjallisuuden seuraamisesta on hyötyä erityisesti myös neuvontatyössä. Pyynnöt kaunokirjallisuuden suosittelusta tai esittelystä eivät ole vähentyneet, ja neuvontatilanteissa korostuu kirjastoammattilaisen kirjallisuuden lukeminen, tunteminen ja siihen tutustuminen. (Blinikka, Holmberg & Lehväslaiho 1987, 62.)

Korkeakouluopinnoissa harvoin pystytään resurssien vähäisyyden takia käymään läpi niin paljon kirjallisuutta, että se riittäisi pelkästään ainoaksi kaunokirjallisuuden tiedonlähteeksi tulevaan kirjastotyöhön. Oulun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmassa on alan opiskelijoilla valittavana seitsemän erilaista kirjallisuuden kurssia, joista kolme ovat pakollisia ammattiopintoja ja neljä valinnaisia opintoja. Ammattiopintoihin sisältyvät kurssit käsittävät kirjallisuuden peruskursseja, ja valinnaisiin opintoihin kuuluu muun muassa kirjallisuuden jatkokurssi, lasten ja nuorten kirjallisuuden kurssi sekä lasten- ja nuortenkirjastotyön kurssi. (Tuomi 2011, 23–27.) Nämä kirjastoalan koulutukseen kuuluvat kurssit antavat silti hyvät lähtökohdat kirjastonhoitajuu-teen kuuluvan kaunokirjallisuuden seuraamiselle ja tuntemukselle.

Pirjo Tuomen tutkimuksessa (2011, 45–47) ja opinnäytetyön kyselyn vastauksissa nousi myös esille se, että kirjastoissa kirjastonhoitajien kirjallisuudentuntemus on myös tietynlainen imagokysymys. On noloa kirjastolle ja kirjastonhoitajalle itselleen, jos ei tunne tietyn genren tai maailmankirjallisuuden klassikoita, sillä niiden tuntemus on osa ammattitaitoa ja ammattiin kuuluvaa yleisivistystä. Kirjastonhoitajuuden velvollisuuksia on siis edes jonkinlainen yleistietämys kirjallisuushistoriasta ja sen klassikoista. Kirjallisuudentuntemus ei kuitenkaan rajoitu vain klassikkokirjallisuuden hallintaan. Myös nykykirjallisuutta ja uusia julkaisuja on tunnettava, sillä kirjojen lainaus ja kiinnostus keskittyy pääosin niihin. Yhä useammin lukija tietää kirjastoon tullessaan, mitä hän haluaa. Kirjastoammattilaiset ehkä varautuvat tähän seuraamalla entistä tarkemmin tiedotusvälineissä ja sosiaalisessa mediassa esille tulevaa kirjallisuutta. (Tuomi 2011, 89.)

3 KYSELY KIRJASTOAMMATTILAISTEN LUKUTOTTUMUKSISTA

3.1 Tutkimusmenetelmät ja -kysymykset

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi muodostuivat vertailututkimuksen kautta ensisijaisesti: Mitä kirjastoammattilaiset lukevat? Miksi kirjastoammattilaiset lukevat? Miten kirjastoammattilaiset lukevat? Tietoperustassa tutkimuskysymyksiä olivat yleisemmin lisäksi: miksi ja miten ihmiset lukevat.

Opinnäytetyössä käytettiin monistrategista tutkimusmuotoa, jonka avulla yhdistellään kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen (Kananen 2015, 323–326). Laadullista tutkimusta käytetään, kun on tarkoitus ymmärtää jotain ilmiötä. Sen pohjalta voidaan taas kehittää ilmiötä selittäviä teorioita ja oletuksia, miten ilmiö toimii. (Kananen 2013, 71.) Opinnäytetyön tietoperusta pohjaa lukemisilmiön teoreettiseen esittelyyn ja sen ymmärtämiseen. Opinnäytetyössä on käytetty aineistona aiheesta tehtyjä tutkimuksia ja muuta aiheeseen liittyvää aineistoa. Lukemista ei käsitelty ratkaistavana ongelmana, vaan tässä työssä tutkittiin lukemisen ilmiötä ja sen merkitystä erityisesti kyselyyn vastanneille. Kvantitatiivista tutkimusmenetelmää käytetään, kun tutkimus perustuu olemassa oleville teorioille (Kananen 2015, 73). Tutkimusmenetelmien yhdisteleminen sallii tutkittavan ilmiön tarkastelemisen eri näkökulmista (sama, 323).

Ensimmäinen kutsu (liite 1) kyselyyn lähetettiin opinnäytetyön ohjaajan ehdotuksesta kaikille vuoden 2015 Fiktiopäiville osallistuneille, koska voitiin olettaa, että aihe kiinnostaa heitä. Opinnäytetyöstä oli myös mainittu heille etukäteen Fiktiopäivän yhteydessä (Tuomi, P. 2016.) Toinen kutsu kyselyyn lähetettiin kirjastot.fi-sivuston kautta, sillä ensimmäisellä kutsulla ilmoittautuneita ei saatu tarpeeksi. Ammattikalenterin kautta kyselyyn ilmoittautui 28 paikkakunnalta 60 henkilöä, joille lähetettiin linkki kyselyyn. Ilmoittautuneista 51 vastasi kyselyyn. Ammattikalenterin kautta vastaajien hajonta onnistui hyvin, sillä yli 1400 palvelun käyttäjää tilaa ammattikalenterin ilmoituksia sähköpostiinsa (Kirjastot.fi 2016a). Kaikilla ilmoituksen saaneilla on siis ollut mahdollisuus ottaa osaa kyselyyn.

Kysely toteutettiin Webropol-kyselyohjelmalla sen helppokäyttöisyyden ja sopivuuden vuoksi. Kysely toteutettiin sen kautta anonymisti, eikä saatuja vastauksia pystytä yhdistämään vastaajien henkilöllisyyteen. Joillekin lukutottumukset saattavat olla hyvin henkilökohtainen asia. Kysymykset

tähän kyselyyn valittiin pääosin *Bibliotekariers läsvanor* -kyselyn ja raportin (Ehrenberg 2013) perusteella. Joitakin kysymyksiä tai vastausvaihtoehtoja lisättiin. Kysymykset käännettiin vapaasti ruotsista suomen kielelle.

Kvantitatiivisia kysymyksiä analysoitiin suoran jakauman menetelmällä ja tulokset esitettiin pääosin taulukoissa, sillä matriisirakenteisten kysymysten esittäminen kaaviona häittäisi havainnollistamista. Kyselylomakkeen (liite 2) kvantitatiiviset kysymykset 1–7 analysoitiin tällä menetelmällä, ja niitä verrattiin *Bibliotekariers läsvanor* -kyselyn (Ehrenberg 2013) tuloksiin. Kysymyksiä tarkasteltiin yksi kerrallaan, ja analysoinnissa esitettiin vastauksien kappalemäärä ja suhteellinen osuus. Suoran jakauman menetelmä valittiin, koska tuloksia verrattiin suoraan alkuperäiseen kyselyyn. (Kananen 2015, 288–289.)

Kvalitatiivisia kysymyksiä analysoitiin Kananen (2015, 176) neljällä laadullisen aineiston tutkintamenetelmällä ja niitä soveltamalla. Avoimia vastauksia analysoitiin kysymys kerrallaan, ja näiden neljän menetelmän avulla poimittiin vastauksista niissä esiintyviä teemoja. Analysointi ja jäsenitys rakentuivat teemojen ympärille:

1. ilmiön tai ilmiön tekijöiden määrät
2. ilmiön esiintymistiheydet
3. rakenteet, toimintamallit
4. hyvä ja tiheä kuvaus ilmiöstä.

Kyselylomake piti sisällään taustatietojen lisäksi kysymyksiä sekä henkilökohtaisista että ammatillisista lukutottumuksista sekä ajankäytöstä ja käyttötiheydestä eri vapaa-ajan toimintojen suhteen. Nämä kysymykset tehtiin kvantitatiivisiksi ja kvantitatiivisilla metodeilla analysoitaviksi. Vastaajia pyydettiin myös listaamaan kirjallisuutta, jota he ovat viimeksi lukeneet henkilökohtaisista mieltymyksistä sekä ammatillisista syistä. Laadullisissa kysymyksissä vastaajia pyydettiin kuvailemaan kirjallisuuden merkitystä heille itselleen ja pitääkö kirjastossa työskentelevän kirjastoammattilaisen lukea ja tuntea kaunokirjallisuutta.

Lukutottumuksia selvittävät matriisit (liite 2) kysymyksissä 8 ja 10 perustuivat ruotsalaisen tutkimuksen raporttiin ja SurveyMonkey-verkkokyselypalvelussa olleeseen kyselyyn (Ehrenberg 2013, 35–54; SurveyMonkey 2016, viitattu 26.3.2016). Genret valikoituivat vastaamaan pääosin alkuperäistä kyselyä. Päätin valita oman kokemuksen perusteella listaan muutamia yleisempiä kirjastojen

käyttämiä genrejä, joita katsoin kyselystä puuttuneen. Osa lisätyistä genreistä perustui kirjastot.fi-sivuston ylläpitämän Kirjasammon genreluokitukseen (Kirjasampo.fi 2016, viitattu 36.3.2016). Kyselyssä oli kaksi eri matriisia, joissa eroteltiin työtä varten luettava kirjallisuus ja henkilökohtaisista syistä luettava kirjallisuus. Genrematriiseissa oli kuitenkin yksi suuri puute, josta muutama vastaajakin huomautti. Matriisista puuttui täysin tavallisen suomenkielisen kaunokirjallisuuden genre. Myös lukutottumuksia selvittävät kysymykset analysoitiin suoran jakautuman menetelmällä, jonka lisäksi otettiin huomioon vastaajien nimeämät matriiseista puuttuvat genret. Genrejä ei analysoida arvottavasti, sillä arvottava genrejen vertailu on suhteellisen hyödytöntä ja hedelmätöntä. Ajanjakso ja yleinen kirjallisuuskäsitys vaikuttaa aina jonkin verran, miten hyvä kirjallisuus määritellään. (Saarti 1996, 30.)

Kysymykset 12–16 (liite 2) ovat samanlaiset kuin alkuperäisessä kyselyssä. Näitä kysymyksiä tarkasteltiin pintapuolisesti kirjallisuuden lajin mukaan. Myös matriisi kysymyksessä 17 vastasi täysin alkuperäistä tutkimusta.

3.2 Synen på skönlitteraturen ja Bibliotekariers läsvanor: hur, vad och varför?

Synen på skönlitteratur på svenska biblioteket -projekti lähti liikkeelle vuonna 2011 rahoituksen saamisen jälkeen ja vuonna 2012 alkoi itse projektityö. Tutkimuksen tavoitteena oli kehittää kaunokirjallisuuden parissa tehtävää työtä ruotsalaisissa kirjastoissa ja ammattimaistaa kirjastotyöntekijöiden osaamista kaunokirjallisuudesta. Inventoimalla ja tutkimalla pyrittiin muodostamaan vakaa pohja päätöksentekijöille kaunokirjallisesta työstä kirjastoissa. Tutkimuksella haluttiin vahvistaa, kehittää ja lisätä aikuisten lukukykyä, lukuintoa ja lukukehitystä. Esitutkimuksen tavoitteena oli tehdä ensimmäinen tutkimuskierros ja analyysi vallitsevista aikuisten kaunokirjallisuuden näkökulmista Ruotsin yleisissä kirjastoissa. Tutkimukseen haastateltiin 26 kirjastoammattilaista kymmenestä kirjastosta. Haastatteluja täydensivät muut kirjastojen tuottamat materiaalit, esimerkiksi blogit, esitteet ja neuvontapalvelut. (Ehrenberg, Persson & Svensson 2013, 3.)

Bibliotekariers läsvanor: hur, vad och varför? (2013) on pienempi kirjastonhoitajien lukutottumuksia käsittelevä tutkimus, joka syntyi *Synen på skönlitteratur på svenska biblioteket* -esitutkimuksen sivutuotteena. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, löytyykö kirjastojen ja niiden yksittäisten kirjastonhoitajien kaunokirjallisten näkemysten väliltä yhteyttä.

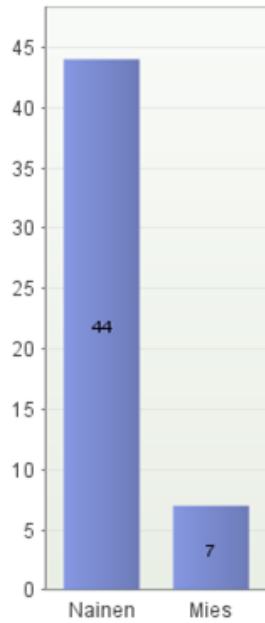
Bibliotekariers läsvanor -projektiin osallistui 26 kirjastonhoitajaa, jotka vastasivat kyselytutkimukseen. Kyselylomake piti sisällään kysymyksiä vapaa-ajan aktiviteeteista ja ajankäytöstä. Lomakkeella tutkittiin myös, minkälaisia kirjoja he lukivat ammattinsa puolesta ja minkälaisia omalla vapaa-ajallaan. Kyselyssä pyydettiin listaamaan viimeisimpiä luettuja tai kuunneltuja kauno- ja tietokirjoja sekä työ- että vapaa-ajalla. Vastaajia pyydettiin myös nimeämään kirja, joka on tehnyt häneen lähtemättömän vaikutuksen. Kyselyssä tutkittiin, kuinka paljon kirjat ylipäättään merkitsivät kyselyyn osallistuneille vastaajille. Kysymykseen ”Pidätkö kaunokirjallisuuden lukemista tärkeänä?” osa informanteista perusteli näkemyksiään kaunokirjallisuuden tärkeydestä. (Ehrenberg 2013, 35–55.)

4 TUTKIMUSTULOKSET

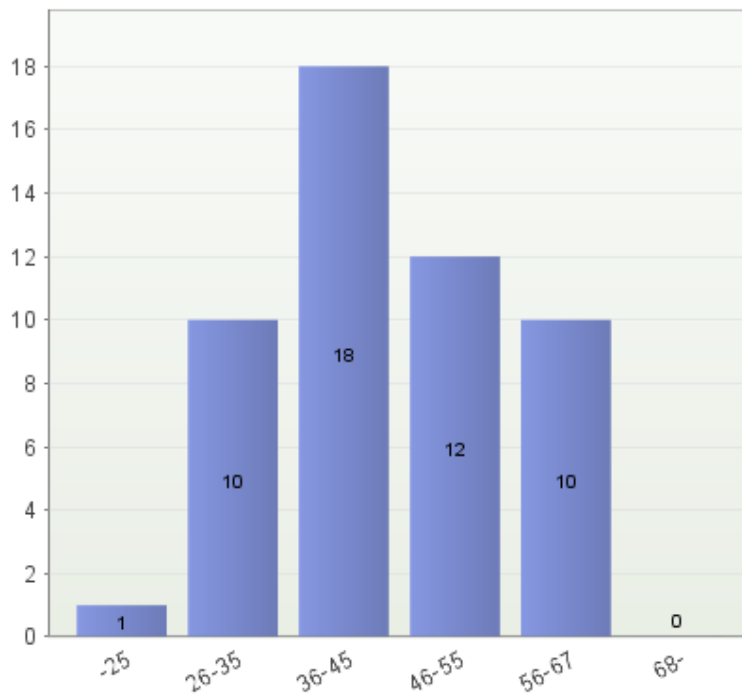
Luvussa 4.1 analysoidaan ensin vastaajien taustatietoja. Kyselylomakkeen kysymyksiä 1–5 havainnollistetaan muun muassa graafisilla esityksillä ja taulukoilla. Luvussa 4.2 käsitellään taulukoiden avulla lukutottumuskysymyksiä eli kyselylomakkeen (liite 2) kysymyksiä 6–11. Luvussa 4.3 avataan kysymyksiä 12–22, jotka sisälsivät pääosin avoimia, laadullisia kysymyksiä. Koska kysely toteutettiin anonymisti, vastaajien henkilöllisyyttä ei yhdistetty vastauksiin. Lainaukset merkittiin lyhenteellä V ja vastaajan numerolla analysoinnin selkeyttämiseksi. Olin tietoinen, että kaikki kyseeseen ilmoittautuneet eivät työskennelleet yleisissä kirjastoissa, mistä syystä osa kysymyksistä, esimerkiksi viimeisimpiä luettuja kirjoja käsittelevät kysymykset, olivat vapaaehtoisia. Muutaman kysymyksen huono muotoilu tai selkeän vastausvaihtoehdon puutos nousivat esiin myös vastauksista. Näitä virheitä ja puutteita eritellään tarkemmin kyseisen kysymyksen analysoinnin kohdalla.

4.1 Taustatiedot

Yhteensä kyselyyn vastasi 51 vastaajaa 60 ilmoittautuneesta eli vastausprosentti oli 85 %. 51 vastaajasta 44 (86 %) oli naisia ja vain 7 (14 %) miehiä (kuvio 1). Miehet olivat selkeästi aliedustettuja kyselyssä.

KUVIO 1. Mies- ja naisvastaajien jakauma (n = 51)

KUVIO 2. Vastaajien ikäjakauma (n = 51)

Selkeästi suurimmaksi vastaajien ryhmäksi muodostui 36–45 vuotiaat, joita oli reilu 35 % vastaajista (kuvio 2). Kyselyyn vastanneiden ammattinimekkeet jakautuivat hyvin eri tavalla kuin *Bibliotekariers läsvanor* -tutkimuksessa. Tässä kyselyssä kirjastonhoitajia ja -virkailijoita oli lähes sama

määrä, ja heidän osuutensa vastaajista oli reilu 60 %. Vastaajista kolme oli kirjastonjohtajia, mutta jos lasketaan avoimeen kenttään kirjatut *kirjastotoimenjohtaja* ja *kirjasto- ja kulttuuritoimenjohtaja* samaan kategoriaan, johtajan asemassa oli yhteensä hieman alle 10 % vastaajista (taulukko 1). *Bibliotekariers läsvanor* -tutkimuksessa (Ehrenberg 2013, 39) nostettiin esille, että 11 heidän 26 vastaajastaan eli lähes puolet (42 %) oli kirjastonjohtajan asemassa. Tekijät mainitsivat vastaajien jakauman mahdollisesti vaikuttaneen työn puolesta lukemiseen. Erityisesti suuremmissa kirjastoissa kirjastonjohtajan asemassa olevien henkilöiden työtehtäviin kuuluu todennäköisesti vähemmän asiakaspalvelutyötä, jolloin myös kaunokirjallisuuden lukeminen asiakaspalvelutehtäviä varten saattaa vähentyä selvästi verrattuna esimerkiksi kirjastovirkailijoihin tai -hoitajiin. Tarkemmilla kysymyksillä esimerkiksi kirjaston koosta voitaisiin saada tarkempaa tietoa, kuinka paljon kirjastoammattilaisen työtehtävät vaikuttavat työlukemiseen. Myös haastattelemalla saataisiin lisää tietoa siitä, minkälainen asema kirjastonjohtajalla on työyhteisössä ja kuinka paljon hän työskentelee asiakaspalvelutehtävissä. Muita ”joku muu, mikä?” -kentässä mainittuja ammattinimekkeitä olivat: *erikoiskirjastovirkailija*, *kirjastosihteer*i, *johtava informaattikko* ja *tietopalvelusihteer*i. Tämä valotti hyvin, kuinka erilaisilla ammattinimekkeillä kirjastoalalla työskennellään. Vastaajien ammattinimekettä kartoittavaa kysymystä ei ollut ollenkaan SurveyMonkeyssa olleessa Synen på skönlitteratur för vuxna 15 frågor -kyselyssä (SurveyMonkey 2016, viitattu 19.3.2016).

TAULUKKO 1. Vastaajien ammattinimekkeet (n = 51)

Ammattinimeke	Vastaajien lukumäärä	%
Kirjastonhoitaja	15	29
Kirjastovirkailija	16	31
Informaattikko	4	8
Kirjastonjohtaja	3	6
Palvelupäällikkö	3	6
Joku muu, mikä?	10	20

TAULUKKO 2. Vastaajien työskentelyosasto (n = 51)

Työskentelyosasto	Vastaajien lukumäärä	%
Aikuistenosasto	18	35
Lasten- ja/tai nuortenosasto	10	20
Musiikkiosasto	0	0
Neuvonta/tietopalvelu	2	4
Joku muu, mikä?	21	41

Kysymyksessä 4 (liite 2) kartoitettiin vastaajien päätyöskentelyosastoja (taulukko 2). Tämä kysymys oli muunnelma *Bibliotekariers läsvanor* -kyselystä; verkkokyselyssä vastausvaihtoehtoiksi oli annettu vain lasten- ja nuortenosasto, aikuistenosasto tai ei kumpikaan (SurveyMonkey 2016, viitattu 19.3.2016). Tässä kyselyssä avoimen kentän vastauksista 11 oli sellaisia, joissa kerrottiin työskentelystä tasapuolisesti kaikilla osastoilla. Kirjasto saattoi olla joko erikoiskirjasto tai kooltaan niin pieni, että osastoja ei ole erityisemmin eroteltu toisistaan. Kirjastossa saattoi olla myös vähän työntekijöitä, jolloin kaikki työskentelivät kaikilla osastoilla. Loput vastauksista jakautuivat tasaisesti hallinnon, lehtisalityöskentelyn, hankinnan/luetteloinnin, kaukopalvelun ja kirjastoauto-osaston kesken. Yksikään vastaajista ei työskennellyt pääsääntöisesti musiikkiosastolla (taulukko 2).

Vastaajista 37:lle (73 %) kauno- tai tietokirjallisuuden lukeminen ei sisällynyt työaikaan. Yllättävän suuri osa, 14 vastaajaa (27 %), kertoi kuitenkin lukemisen sisältyvän heidän työaikaansa. Tämä voidaan todennäköisesti selittää sillä, että viidesosa (20 %) kyselyyn vastanneista työskenteli lasten- tai nuortenosastolla. *Bibliotekariers läsvanor* -tutkimukseen osallistuneista vastaajista vain kaksi työskentelivät lasten- tai nuortenosastolla, ja on todennäköistä, että nämä kaksi myös vastasivat luku-aikaa kartoittavaan kysymykseen ”kyllä”. Vastaajista 65 %:lle luku-aika ei sisällynyt työaikaan, 8 %:lle sisältyi ja reilu neljäsosa (27 %) oli jättänyt vastaamatta. (Ehrenberg 2013, 50.)

4.2 Lukutottumukset

TAULUKKO 3. Vapaa-ajan aktiviteettien käyttöiheys. 1 = En koskaan. 2 = Harvemmin kuin kerran kuukaudessa. 3 = Kerran kuukaudessa. 4 = Kerran viikossa. 5 = 2–3 kertaa viikossa. 6 = 4–5 kertaa viikossa. 7 = 6–7 kertaa viikossa. (n = 51)

Käyttöiheys	1	2	3	4	5	6	7
Aktiviteetti	Vastaajien määrä						
Painetun kirjan lukeminen	0	0	0	1	9	6	35
Lukeminen e-lukulaitteelta, tabletilta, verkosta tms.	11	9	4	9	7	3	8
Äänikirjan kuuntelu	18	22	3	4	1	0	3
Ilta- tai viikkolehtien lukeminen	11	13	5	11	5	3	3
Sanoma-, viikko- tai aikakauslehtien lukeminen	2	1	3	1	3	10	31
Internetin käyttö	0	0	1	1	2	3	44
Radion kuuntelu	3	10	3	6	6	9	14
Elokuviin käynti	2	35	13	1	0	0	0
TV:n katsominen	1	2	1	5	6	10	26
Elokuvatallenteen katsominen	0	11	13	19	5	2	1
Yhteensä	48	103	46	58	44	46	165

Vapaa-ajan aktiviteettien käyttöiheyttä ja kestoja arvioivat kysymykset 6 ja 7 (liite 2) olivat lähes samanlaiset kuin *Bibliotekariers läsvanor* -tutkimuksessa (Ehrenberg 2013, 48–49). Näiden kysymysten oli tarkoitus auttaa hahmottamaan, kuinka paljon vastaajat lukivat verrattuna muihin vapaa-ajan aktiviteetteihin.

Ruotsalaisessa kyselyssä 18 vastaajaa (69 %) luki kirjaa 6–7 kertaa viikossa eli vastaajat lukivat yhteensä 126 kertaa viikossa. Myös tässä kyselyssä 69 % vastaajista luki painettuja kirjoja (taulukko 3). Lukukertoja kertyi vastaajamäärän suuruuden takia luonnollisesti enemmän eli yhteensä 245 kertaa viikossa. E-lukulaitteelta tai verkosta sähköisten kirjojen lukeminen oli selvästi vähäisempää kuin painettujen kirjojen lukeminen. Kun ruotsalaisessa tutkimuksessa jopa 30 % luki sähköisiä kirjoja 6–7 kertaa viikossa, tähän kyselyyn vastanneista vain 16 % luki kirjallisuutta sähköisessä muodossa samalla aikavälillä. Ekholm ja Repo (2010) peräänkuuluttivat paljon lukemisen käsitteen laajentamista, jolloin ei aliarvioitaisi esimerkiksi sanoma- tai aikakauslehtien lukemisen merkitystä. 34 vastaajaa (67 %) lukikin lehtiä päivittäin ja 13 (25 %) 4–5 kertaa viikossa. Suomalaiset kirjastoammattilaiset olivat aktiivisempia lehtien lukijoita kuin ruotsalaiset ammattilaiset, joista 54 % luki sanoma-, viikko- tai aikakauslehtiä vain viikoittain. Reilu kaksi kolmasosaa (69 %) kertoi

käyvänsä elokuvissa harvemmin kuin kerran kuukaudessa, ja neljäsosa (25 %) kävi aktiivisesti elokuvissa kerran kuukaudessa (taulukko 3). Suomalaiset vastaajat olivat yhtä innokkaita elokuvissakävijöitä kuin ruotsalaiset ammattilaisetkin, joista myös reilu neljäsosa (27 %) kävi elokuvissa kuukausittain.

TAULUKKO 4. Vapaa-ajan aktiviteetteihin käytetty aika. 1 = En ollenkaan. 2 = Muutaman minuutin. 3 = 30 minuuttia. 4 = 1 tunti. 5 = 2 tuntia. 6 = 3 tuntia. 7 = 4 tuntia. (n = 51)

Ajankäyttö	1	2	3	4	5	6	7
Aktiviteetti	Vastaajien määrä						
Painetun kirjan lukeminen	0	0	13	21	8	5	4
Lukeminen e-lukulaitteelta, tabletilla, verkosta tms.	12	12	19	5	3	0	0
Äänikirjan kuuntelu	21	2	18	9	1	0	0
Iltapäivälehtien lukeminen	12	28	9	1	1	0	0
Sanoma-, viikko- tai aikakauslehtien lukeminen	2	6	30	7	2	1	3
Internetin käyttö	0	2	18	15	8	3	5
Radion kuuntelu	7	11	10	13	4	3	3
Elokuviissa käynti	7	2	1	1	37	3	0
TV:n katsominen	1	1	6	12	23	5	3
Elokuvatallenteen katsominen	1	1	2	2	41	2	2
Yhteensä	63	65	126	86	128	22	20

Ajankäytöllisesti eniten katsottiin elokuvia ja televisiota (taulukko 4). Selkeästi vähiten aikaa käytettiin taas äänikirjojen kuunteluun. Iltapäivälehtien lukeminen oli suosituin aktiviteetti, johon käytettiin aikaa vain muutama minuutti kerrallaan. Painettujen kirjojen lukemiseen taas käytettiin aikaa useimmiten tunti kerrallaan. Suurin osa (67 %) luki painettua kirjaa puolesta tunnista tuntiin kerrallaan, kun loput kolmasosa (33 %) luki kirjaa kerrallaan kaksi tuntia tai enemmän. E-kirjoja ei luettu yli kahta tuntia kerrallaan. (Taulukko 4.)

Kaunokirjallisuuden genrejen lukutiheys

Kaunokirjallisuuden genrejen lukutiheyttä kartoittavista matriiseista (liite 3 ja 4) jäi valitettavasti puuttumaan kotimainen kaunokirjallisuus kokonaan, mistä myös huomautettiin jonkin verran vastauksissa. Kirjallisuuden genrejä käsitteleviä matriiseja oli kaksi: toinen henkilökohtaista lukemista

ja toinen työlukemista varten. Taulukkoon 5 ja 6 poimitut genret valikoituivat *Bibliotekariers läs-
vanor* -raportissa esitettyjen genrejen perusteella (Ehrenberg 2013, 50). Lastenkirjallisuus, nuortenkirjallisuus ja nuorten aikuisten kirjallisuus puuttuivat ruotsalaisen tutkimuksen raportista, mutta ne lisättiin tähän niiden suhteellisen korkean lukutiheyden vuoksi. Vertailutaulukot löytyvät liitteestä 5.

TAULUKKO 5. Työtä varten luetut kirjallisuuden genret. 1 = Ei koskaan. 2 = Muutaman kerran vuodessa. 3 = Muutaman kerran vuosineljänneksessä. 4 = Muutaman kerran kuukaudessa. 5 = Useamman kerran viikossa/joka päivä. (n = 51) (taulukko kokonaisuudessaan liitteessä 3)

Käyttötiheys	1	2	3	4	5
Genre	Vastaajien määrä				
Jännitys	20	14	8	6	3
Dekkarit	18	15	6	8	4
Fantasia	24	14	8	5	0
Science fiction	24	14	9	4	0
Elämäkerrat	18	16	12	5	0
Runous	19	13	14	3	2
Lastenkirjallisuus	20	10	4	11	6
Nuortenkirjallisuus	24	8	4	7	8
Nuorten aikuisten kirjallisuus	23	10	3	8	7
Tietokirjallisuus	5	13	16	12	5

Kirjallisuutta luettiin työtä varten viikoittain huomattavan paljon vähemmän kuin kuukausittain (taulukko 5). Lasten- ja nuortenkirjallisuutta sekä nuorten aikuisten kirjallisuutta ylipäättään luki yhteensä 21 (41 %) vastaajaa useamman kerran viikossa, kun taas jännitystä ja dekkareita luki vain 14 % vastaajista. Elämäkerrat kuuluivat suomalaisten kirjastoammattilaisten työtä varten luettuun kirjallisuuteen vähintään muutaman kerran kuukaudessa tai useammin noin kolmasosalla vastaajista (33 %) (taulukko 5). Vastaavasti ruotsalaisista vastaajista 38 % luki elämäkertoja samalla aikavälillä. Tietokirjallisuutta luettiin suhteellisen paljon työtä varten. 80 % vastaajista kertoi lukevansa tietokirjallisuutta enintään muutaman kerran kuukaudessa, mutta vähintään muutaman kerran vuodessa. Vain viidelle vastaajalle (10 %) tietokirjallisuus kuului viikoittaiseen työtä varten luettuun kirjallisuuteen. Loput 10 % vastaajista ei lukenut lainkaan tietokirjallisuutta työtään varten (taulukko 5). Ruotsalaisista vastaajista 3 (12 %) luki tietokirjallisuutta viikoittain ja kaksi kolmasosaa

(65 %) enintään muutaman kerran kuukaudessa, mutta vähintään muutaman kerran vuodessa. Viikoittain ruotsalaiset ammattilaiset lukivat siis suurin piirtein saman verran tietokirjallisuutta kuin suomalaiset kirjastoammattilaiset, mutta pidemmällä aikavälillä he lukivat selkeästi vähemmän kuin suomalaiset vastaajat. (Liite 5.)

TAULUKKO 6. Omasta mielenkiinnosta luetut kirjallisuuden genret. 1 = Ei koskaan. 2 = Muutaman kerran vuodessa. 3 = Muutaman kerran vuosineljänneksessä. 4 = Muutaman kerran kuukaudessa. 5 = Useamman kerran viikossa/joka päivä. (n = 51) (taulukko kokonaisuudessaan liitteessä 4)

Käyttötiheys	1	2	3	4	5
Genre	Vastaajien määrä				
Jännitys	11	12	11	9	8
Dekkarit	8	12	10	11	10
Fantasia	23	11	7	5	5
Science fiction	22	16	8	3	2
Elämäkerrat	5	23	15	5	3
Runous	15	14	13	6	3
Lastenkirjallisuus	12	15	6	8	10
Nuortenkirjallisuus	13	19	6	9	4
Nuorten aikuisten kirjallisuus	14	15	8	9	5
Tietokirjallisuus	1	7	16	16	11

Science fictionia, fantasiaa, lasten-, nuorten- ja nuorten aikuisten kirjallisuutta luettiin työtä varten kaikista vähiten (taulukko 5), kun taas vapaa-ajan lukemisessa erot tasaantuivat, jolloin vain fantasia ja science fiction jäivät selkeästi epäsuosioon (taulukko 6). Molemmissa kysymyksissä sota- ja eräkirjallisuus olivat kaikista vähiten luettuja genrejä (liite 3 ja 4). 79 % vastaajista ei lukenut sota- tai eräkirjallisuutta työtään varten ollenkaan, ja 81 % vastaajista ei lukenut kyseisiä genrejä vapaa-ajallaan. Tästä voidaan jonkin verran päätellä, että muitakin kuin itseä kiinnostavia genrejä luetaan työtehtäviä varten. Jännitystä ja dekkareita luettiin tasaisemmin omasta mielenkiinnosta kuin työn puolesta. Seitsemän vastaajaa (14 %) luki jännitystä ja dekkareita useamman kerran viikossa työn vuoksi (taulukko 5), mutta 18 (35 %) vastaajaa luki näitä genrejä viikoittain vapaa-ajalla (taulukko 6). Yhteensä 36 vastaajaa (71 %) kertoi lukevansa runoutta vapaa-ajalla vähintään satunnaisesti. Hieman suurempi osa (77 %) ruotsalaisista vastaajista tarttui runokirjaan samalla aikavälillä. Ru-

noutta luettiin myös hieman enemmän vapaa-ajalla kuin työtä varten. Tietokirjallisuutta luettiin vapaa-aikana jonkin verran enemmän kuin työn puolesta. 11 vastaajaa (22 %) luki tietokirjallisuutta viikoittain, ja vajaa kaksi kolmasosaa (63 %) luki tietokirjallisuutta muutaman kerran kuukaudessa tai vuosineljänneksessä (taulukko 6). Vastaavasti alle viidesosa (19 %) ruotsalaisista kirjastoammattilaisista luki tietokirjallisuutta useamman kerran viikossa ja 73 % muutaman kerran kuukaudessa tai vuosineljänneksessä. Suomalaisten ja ruotsalaisten vastauksissa ei siis ollut löydettävissä kovin merkittäviä eroja, ja kirjastoammattilaiset lukivat genrejä hyvin tasaisesti toisiinsa nähden.

Ruotsalaisista kirjastoammattilaisista 38 % luki elämäkertoja tai muistelmia muutaman kerran kuukaudessa vapaa-ajallaan, mutta suomalaisista vastaajista vain 10 % luki elämäkertoja samalla aikavälillä (taulukko 6). Molemmille vastaajaryhmille elämäkertakirjallisuus kuului kuitenkin vapaa-ajalla luettavaan kirjallisuuteen: 90 % suomalaisista vastaajista ja 92 % ruotsalaisista vastaajista kertoi lukevansa elämäkertakirjallisuutta ylipäätään joskus vapaa-ajallaan.

Muita suomalaisten kirjastoammattilaisten mainitsemia kirjallisuuden genrejä olivat: kotimainen kaunokirjallisuus, vieraskielinen kaunokirjallisuus, musiikkikirjallisuus, psykologiset romaanit, karikat, tutkimus- ja tiedekirjallisuus, kuvakirjat ja fanfiction.

4.3 Kvalitatiiviset kysymykset

Bibliotekariers läsvanor -tutkimuksen (Ehrenberg 2013, 40–44) vastauksissa nimetyt teokset jaoteltiin kolmeen eri kirjallisuusryhmään: korkeakirjallisuuteen, laatukirjallisuuteen ja viihdekirjallisuuteen. Kyselyyn vastattuja kirjoja tarkasteltiin tätä jaottelua soveltaen.

Kysymykseen 12 ”Nimeä kaunokirjallinen teos, joka on tehnyt sinuun suuren vaikutuksen” vastasivat kaikki 51 kirjastoammattilaista (liite 6). Yhteensä vastaajat nimesivät 68 teosta tai kirjasarjaa, jotka ovat tehneet heihin jollain tapaa vaikutuksen. Lista oli ehkä kaikista viidestä kirjallisuudesta kirjavin, sillä kirjat olivat kaikista kolmesta kirjallisuusryhmästä. Lista rakentui kanonisoidusta kirjallisuudesta, palkitusta korkeakirjallisuudesta, laadukkaasta kirjallisuudesta sekä viihdekirjallisuudesta, johon Ehrenberg (2013, 41–42) luki lähes kaiken muun genrekirjallisuuden. Viihdekirjallisuutta edusti muun muassa J. R. R. Tolkienin *Taru sormusten herrasta*, Hobbin *Näkijän taru* -trilogia,

Douglas Adamsin *Linnunradan käsikirja liftareille* ja George Martinin *Valtaistuinpeli*. Voitaisiin kiistellä, kuuluuko esimerkiksi korkean fantasian merkkiteos *Taru sormusten herrasta* Ehrenbergin (2013, 41–42) jaottelun mukaan korkeakirjallisuuteen vai viihdekirjallisuuteen.

Ruotsalaisen kyselyn vastaajista kukaan ei nimennyt lastenkirjaa vaikutuksen tehneeksi teokseksi. Suomalaisten kirjastoammattilaisten nimeämistä teoksista seitsemän oli joko lasten-, nuorten- tai nuorten aikuisten kirjoja. Näistä teoksista selkeästi nuortenkirjoja olivat muun muassa Anu Jaantilän *Sannan jenkki vuosi*, Janne Tellerin *Samantekevää* sekä Siiri Enorannan teos *Surunhauras, lasinterävä*. Nuorille aikuisille tarkoitettut kirjat ovat usein sellaisia, joihin vanhemmatkin lukijat saattavat tarttua. Tämä tekee esimerkiksi fantasian ja science fictionin luokittelun haastavaksi, sillä esimerkiksi Adamsin *Linnunradan käsikirja liftareille* sekä Tolkienin tuotanto löytyvät usein myös nuorten- tai nuorten aikuisten osastolta. Listalla oli huomattavan paljon nimenomaan fantasiakirjallisuutta. Esimerkiksi Robin Hobbin *Näkijän taru* -trilogian oli maininnut kaksi vastaajaa.

Mainittu kirjallisuus oli hyvin monenikäistä. Mukana oli hyvin uutta kirjallisuutta, muun muassa Tommi Kinnusen *Neljäntienristeys*, Andy Weirin *Yksin Marsissa* ja Jojo Moyesin *Kerro minulle jotain hyvää*. Selkeästi vanhempaa tuotantoa edustivat Väinö Linnan *Täällä Pohjantähden alla*, Kafkan *Oikeusjuttu*, Tolstoin *Anna Karenina*, Bulgakovin *Saatana saapuu Moskovaan* sekä Alexandre Dumas'n *Monte Criston kreivi*.

Nimettyjen teosten perustelut jakautuvat suurin piirtein kahteen pääluokkaan. Ensimmäisessä ryhmässä kirjat koettiin vaikuttaviksi niiden monipuolisen, vaikuttavan, innovatiivisen tai taitavan rakenteen, kirjoitustavan tai kielen vuoksi. Tässä voisivat yhdistyä Ehrenbergin (2013, 47) mainitsemat lukutavat: lukeminen sisällön vuoksi ja lukeminen kirjallisen tai kielellisen muodon vuoksi. Teos on ehkä aikaisemmin valittu luettavaksi sen teeman tai aiheen takia, mutta teokseen saatetaan tarttua toisen tai useamman kerran sen vetoavan kielen tai rakenteen vuoksi.

- *Henna Nikkanen ja Antti Järvi: Karanteeni – kuinka aids saapui Suomeen. Näin taidokasta tekstiä ja esitystä lukee mistä tahansa aiheesta. (V45)*
- *Henning Mankell: Italialaiset kengät. Mankellin tapa kirjoittaa koskettaa minua aina. Oli sitten kyseessä dekkarit tai muu kaunokirjallisuus. (V46)*
- *Georges Perec: Elämä – käyttöohje. Oivaltava teos, jonka palapelimäinen rakenne oli itselleni uutta ja kiinnostavaa. (V31)*

Toinen selkeästi näkyvä perustelu, miksi teos oli vastaajalle ikimuistoinen, liittyi teoksen aiheeseen tai teemaan. Ehrenberg (2013, 43) totesikin listattujen kirjojen osalta, että vaikutuksen tehneet kirjat olivat sellaisia, jotka jäivät parhaiten mieleen. Kirjan teema oli saattanut vedota juuri lukuhetken elämäntilanteeseen, se saattoi tarjota täysin uudenlaisia kokemuksia ja tietoa, herättää mielenkiinnon ilmiötä kohtaan tai jokainen lukukerta saattoi tarjota aina uusia ulottuvuuksia.

- *Anu Jaantila: Sannan jenkki vuosi. Kuulostaa hassulta, mutta tämä nuorena luettu teos tuntui silloin sisältävän "kaiken", en ole vielä kukaan uskaltanut lukea kirjaa uudestaan. Kyllä siihen edelleenkin sisältyy "kaikki"; se aikakausi, teemat ym. (V4)*
- *Stewart Lee Allen: Paholaisen juoma. Kirja on kahvin historiasta ja maailmanvalloituksesta. Vanha käsitys kahvin alkuperästä ja merkityksestä muuttui täysin. (V12)*
- *Sofi Oksanen: Puhdistus. Luettuani tuon kirjan osaan vieläkin enemmän antaa arvoa sotaveteraaneillemme, jotka mahdollistivat sen, että meillä ei käynyt niin kuin Virossa. (V25)*
- *Patrick Ness: A Monster calls. Nuortenkirja menettämisen vaikeudesta ja kuoleman hyväksymisestä. Vaikuttava kirja. (V34)*
- *Kurt Vonnegut: Ajanjärjestys. Luin teoksen 16-vuotiaana ja se mullisti ajatteluni ja maailmankatsomukseni. Samalla se avasi oven aivan uudenlaisen kirjallisuuden pariin ja kiihdytti lukemisintoni uudelle tasolle. Kirja haastoi minut katsomaan maailmaa uudesta näkökulmasta, ikään kuin laitkon ulkopuolelta. (V50)*

Kysymyksissä 13–16 (liite 2) vastaajia pyydettiin nimeämään viimeisimmät kauno- ja tietokirjalliset teokset, jotka he olivat lukeneet sekä työtään varten että vapaa-ajalla. Kysymykohtaiset kirjalliset kokonaisuudessaan liitteissä 7–10. On toisaalta hieman kyseenalaista tehdä erottelua työlukemisen ja henkilökohtaisen lukemisen välillä. On kuitenkin todennäköistä, että kaikki mitä kirjastossa työskentelevä kirjastoammattilainen lukee, tukee jollain tavalla hänen kirjastonhoitajuuttaan ja esimerkiksi asiakaspalvelutyötä. Työlukemiseksi määriteltiinkin tässä nimenomaan sellainen lukeminen, jonka voisi periaatteessa suorittaa työajalla ja joka edistää suoraan ammattilaisen kykyä toimia paremmin asiakaspalvelutilanteissa tai työtehtävissä. Hyvä esimerkki voisi olla esimerkiksi kirjavinkkaus tai lukupiirit, joissa oletuksena on, että kirjastotyöntekijä on vähintäänkin tutustunut materiaaliin aikaisemmin.

Työtä varten luetut kaunokirjalliset teokset pitivät sisällään muutaman lasten- ja nuortenkirjan. Tämä ei ole mitenkään yllättävää, koska noin viidesosa vastaajista kertoi työskentelevänsä lasten- tai nuortenosastolla (taulukko 2). Teoksia olivat muun muassa uutukainen Mika Wickströmin *Meidän jengin Zlatan*, jonka oli lukenut kaksi vastaajaa, ja Timo Parvelan *Ella ja kaverit salaisessa*

palveluksessa. Mainitut kirjat olivat pääosin suhteellisen uusia teoksia. Näitä teoksia edustivat muun muassa Tommi Kinnusen *Lopotti*, Johanna Hulkon *K18* ja vuoden 2015 puolella ilmestynyt Heidi Köngäksen *Hertta*. Luettuihin teoksiin mahtui mukaan myös kaksi runoteosta, novellikokoelma sekä Tiitu Takatalon *Tuuli ja Myrsky* -sarjakuvateos. Selkeästi vanhin mainittu teos oli *Tuhat ja yksi yötä* 6-osaisen laitoksen ensimmäinen osa. Vastausaikana ei selkeästi ollut meneillään mitään erityistä trendiä luettavien kirjojen osalta, sillä tässä mainituista kirjoista vain kaksi nuorten kirjaa oli sellaisia, jotka joku toinenkin vastaaja oli lukenut viimeksi. Luettuja kirjoja löytyi kaikista kolmesta kaunokirjallisuuden ryhmästä, jotka oli mainittu ruotsalaisessa tutkimuksessa (Ehrenberg 2013, 40–42). Kirjoja tähän kysymykseen oli nimennyt 40 kirjastoammattilaista (liite 7).

Viimeksi vapaa-ajalla luettua kaunokirjallista teosta käsittelevään kysymykseen oli vastannut kaikki 51 kirjastoammattilaista (liite 8). Tässäkin kysymyksessä vain kahdella kirjalla oli kaksi lukijaa: juuri suomeksi ilmestynyt Renée Knightin *Kenenkään ei pitänyt tietää* ja EU:n kirjallisuuden palkinnon voittanut ja juuri ilmestynyt Evie Wyldin *Kaikki laulavat linnut*. Sekä työtä varten että vapaa-ajalla luetuista teoksista noin puolet oli suomalaisten kirjailijoiden teoksia. Tässä ryhmässä oli myös mainittu jonkin verran enemmän dekkareita ja jännityskirjallisuutta. Tämä havainnollistaa taulukoissa 5 ja 6 nähtäviä työ- ja vapaa-ajan lukemisen eroja. Dekkari- tai jännityskirjoista oli mainittu muun muassa Kristina Ohlssonin *Lotus blues*, Renée Knightin *Kenenkään ei pitänyt tietää* ja Leena Lehtolaisen *Kuparisydän*. Myös tällä listalla oli suhteellisen uusia teoksia: Kinnusen *Lopotti*, Finlandia-palkinnon voittaneen Laura Lindstedtin *Oneiron* ja Christian Rönbackan *Operaatio Troijalainen*. Neil Gaimanin *The Absolute Sandman I* ja Bocquetin biografisen sarjakuvateos *The Adventures of Hergé* edustivat tässä ryhmässä sarjakuvakirjallisuutta. Myös tämän kysymyksen vastauksista löytyi kaikkia kolmea kirjallisuuden tasoa, esimerkiksi Harper Leen Pulitzer-palkittu teos *Kuin surmaisi satakielen* (korkeakirjallisuus) ja Lindstedtin *Oneiron*, jonka voi tulkita laatu- tai korkeakirjallisuudeksi. Viihdekirjallisuutta eli muuta genrekirjallisuutta vastauksista löytyi enemmän. Tästä esimerkkinä jo mainittujen jännityskirjojen lisäksi Andy Weirin tieteis- ja seikkailuromaani *Yksin Marsissa*.

Työtä varten luetuista tietokirjoista näkyi hieman tarkemmin, mikä on ajankohtaista kirjastoissa. 17 nimettyä teosta 43:sta olivat sellaisia, joita on todennäköisesti luettu työskentelyä silmällä pitäen (liite 9). Erityisesti lasten- ja nuortenosastoja kiinnostavia teoksia olivat mahdollisesti Antti Kivijärven tutkimus *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa*, *Pelikasvattajan opas*, Marja-Leena Mäkelän *Kirjavinkkarikirja* ja tarkemmin nimeämätön *opas informaatiolukutaidon opetukseen*. Ari Haasion *Sosiaalinen media ja kirjastot*, Laura Hokkasen toimittama *Sosiaalinen kirjasto* ja Jukka Relanderin ja Jarmo Saartin *Kirjaston kuolema* olivat todennäköisesti sellaisia teoksia, joita luettiin

nimenomaan työtä varten, ei niinkään asiakaspalvelua silmällä pitäen. Ehrenberg (2013, 43) kirjoitinkin, että kun kirjastoammattilaiset lukevat tietokirjallisuutta, kirjat todennäköisimmin käsittelevät sosiaalista mediaa, kirjastoalaa ja tietokantoja. Tämä näkyi myös suomalaisten kirjastoammattilaisten tietokirjavalinnoissa. Vastauksista löytyi silti tietokirjallisuutta, joka on muuten ollut pinnalla, esimerkiksi Jens Andersenin kirjoittama *Astrid Lindgren: Tämä päivä, yksi elämä* -elämäkerta, Tuula Karjalaisen kirjoittama *Tove Jansson – tee työtä ja rakasta* -elämäkerta sekä Edwards ja Louhelaisen *Viiltäjä Jack – kuinka paljastimme murhaajan*.

Vapaa-ajalla luettujen tietokirjojen listassa hajontaa aiheiden suhteen oli jo enemmän kuin työtä varten luettujen tietokirjojen luettelossa. Ruotsalaisessa tutkimuksessa Ehrenbergin (2013, 43) mukaan vastaajat olivat hyvin yhteiskuntatietoisia, koska vastauksista löytyi paljon mielipidekirjallisuutta. Samaa oli jonkin verran nähtävissä myös suomalaisten kirjastoammattilaisten vastauksista. Esimerkiksi Malala Yousafzain *Minä olen Malala*, Arman Alizadin *Armanin maailma* sekä Peter Pomarantsevin *Mikään ei ole totta ja kaikki on mahdollista* voisivat kertoa lukijoiden yhteiskuntatietoisuudesta. Listalla oli myös muutamia ruokaan ja liikuntaan liittyviä teoksia sekä psykologian ja mielenterveyden teoksia. 49 vastaajaa oli kirjannut teoksen nimen tähän kysymykseen.

Sekä ruotsalaisesta tutkimuksesta että tästä kyselystä kertynyttä materiaalia voi pitää vain jonkinlaisena kuvauksena otoksesta. Muutaman viimeaikoina luetun esimerkkikirjan pohjalta ei voida vetää jyrkkiä johtopäätöksiä, että esimerkiksi asiakkaita varten luettaisiin vain viihdekirjallisuutta ja itseä varten vapaa-ajalla vain korkeakirjallisuutta. Ruotsalaiset kirjastoammattilaiset olivatkin nimenneet 11 laatuteosta ja 11 viihdekirjaa vapaa-ajalla luetuiksi teoksiksi. Työtä varten luetut teokset olivat ilmeisesti pääosin viihdekirjallisuutta. Kuitenkin Ehrenbergin (sama) rohkea arvaus oli, että työtä varten luettu kaunokirjallisuus saattaisi olla sellaista, josta uskotaan tulevan paljon kysymyksiä ja tiedusteluita. Ehrenbergin (sama, 42) mukaan kirjastoammattilaisten lukuprofiili oli laajempi työtä varten luetun kirjallisuuden suhteen, kun taas vapaa-ajalla luettaessa lukuprofiili kapeenee. Toisaalta ammatin puolesta täytyy todennäköisesti lukea erilaisia kirjoja hieman laajemmin, kun taas oma maku on ehkäpä jo muotoutunut, eikä siitä haluta enää poiketa: tiedetään jo, minkälaisesta kirjallisuudesta pidetään, mikä tuottaa iloa, mikä rentouttaa, mikä saa ajatukset muualle ja rauhoittaa. Oma henkilökohtaista aikaa ei haluta käyttää sellaisiin teoksiin, jotka eivät merkitse itselle mitään.

Kuinka paljon kirjat ja kirjallisuus merkitsevät Sinulle?

Tähän kysymykseen luotu matriisi oli täysin samanlainen kuin *Bibliotekariers läsvanor* -raportissa (Ehrenberg 2013, 52). Kysymys olisi tässä kyselyssä pitänyt sijoittaa peräkkäin kysymyksen 20 kanssa, jossa kysyttiin lukemisen merkitystä vastaajalle itselleen. Tässä taulukossa havainnollistui hyvin, millaisia avoimia vastauksia kysymykseen 20 kertyi. Suurin osa (86 %) vastaajista oli sitä mieltä, etteivät he selviytyisi pidempää aikaa ilman kirjoja (taulukko 7). Tätä avattiin yksityiskohtaisemmin avoimessa 20. kysymyksessä, jossa osa vastaajista kertoi lukemisen ja kirjallisuuden olevan heidän elämäntapansa. 46 vastaajaa (90 %) kaipasi kirjoja, jos niitä ei olisi. Suomalaiset vastaajat kaipaivat kirjoja ruotsalaisia vastaajia enemmän, sillä vain 80 % heistä oli samaa mieltä. Kaikille vastaajille lukeminen oli vähintään hieman mieluisampaa kuin muu tekeminen (taulukko 7). Ruotsalaisessa tutkimuksessa (sama) kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että he mieluummin tekisivät jotain muuta kuin lukisivat. Lähes kolmasosa (65 %) suomalaisista vastaajista piti lukemista yhtenä hauskimista aktiviteeteista. Myös ruotsalaiset kirjastoammattilaisista 65 % piti lukemista hauskimpana toimintana (Ehrenberg 2013, 52). Perustelut siihen, miksi viimeiseen kohtaan ”minulla on aina kirja luettavana” kaikki vastaukset eivät olleet sarakkeessa ”samaa mieltä”, löytyi muutamasta avoimesta vastauksesta. Joskus haluttiin pitää esimerkiksi täydellistä lukutaukoa muiden kiireiden tai ”lukuähkyn” vuoksi.

TAULUKKO 7. Kuinka paljon kirjat ja kirjallisuus merkitsevät Sinulle?

	Eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Melko paljon samaa mieltä	Samaa mieltä
Luen/kuuntelen kirjaa mieluummin kuin teen jotain muuta.	0	7	21	23
Selviäisin helposti pidemmänkin aikaa ilman kirjoja.	44	6	1	0
Minusta tuntuisi oudolta, jos minulla ei olisi kirjoja luettavana/kuunneltavana	5	1	5	40
Ellei minulla olisi kirjoja, kaipaaisin niitä.	1	1	3	46
Kirjojen lukeminen/kuuntelu on yksi hauskipia asioita, mitä voi tehdä.	1	1	16	33
Minulla on aina kirja luettavana.	1	0	9	41

Miksi kaunokirjallisuuden lukeminen mielestäsi on / ei ole tärkeää?

Kysymyksessä 18 kysyttiin kirjastoammattilaisten mielipidettä ensiksi siitä, onko heidän mielestään kaunokirjallisuuden lukeminen tärkeää. Halutessaan vastauksen sai perustella avoimessa 19. kysymyksessä. 51 vastaajasta 50 oli sitä mieltä, että lukeminen on tärkeää, ja 48 vastaajaa oli perustellut näkökulmansa. Vastauksista oli löydettävissä viisi toistuvaa teemaa. Suurimmassa osassa vastauksia oli mainittu useamman teeman ajatuksia, ja joistakin löytyi jopa ne kaikki.

Ensimmäisenä tuli esille se, kuinka lukeminen kehittää sanavarastoa, kielioppitajua, kielellistä ilmaisua ja itseilmaisua. Jonkin verran nostettiin esille sitä, että erityisesti lapsilla lukeminen edistää kielellistä kehittymistä, mutta kehitys kuitenkin jatkuu läpi elämän ja auttaa pitämään mielen virkeänä myös aikuisilla ja vanhemmilla. Toinen tähän liittyvä teema oli luovuuden kehitys ja mielikuvituksen rikastuminen lukemisen avulla. Elokuvat tarjoavat valmiin mallin katsojille henkilöhahmoista, heidän ulkonäöstään, miljööstä ja ajasta; lukeminen vaatii tekstin prosessoimista ja visualisointi jää lukijan vastuulle, sillä lukiessa jokainen muodostaa kuvan miljööstä ja henkilöhahmoista itse. Tämä ilmiö konkretisoituu, kun kirjasta tehdyn elokuvan hahmot eivät miellytäkään omaa silmää tai vastaa omaa mielikuvaa heistä. Mielikuvituksen ja luovuuden kehittyminen mainittiin yhteensä 17 vastauksessa. Sanavaraston ja kielellisen ilmaisun kehittyminen esiintyi yhteensä 20 vastauksessa.

- *Koska se kehittää ihmisen ajattelua ja kielellistä ulosantia ja silloin on ehkä helpompi selvitä tässä maailmassa. - - Runous taas puolestaan piristää kielellisesti, ajatuksellisesti. (V41)*
- *Kirjallisuutta lukemalla ihmisen mielikuvitus kehittyy ja se auttaa jäsentämään maailmaa. - -. (V44)*

Vastauksissa nousi esiin myös se, miten lukeminen edisti uusien ajatuskulkujen syntymistä, mikä taas lisäsi juuri mielikuvitusta ja maailman hahmottamista. Lukemista käytetään uusien ajatusten ja näkökulmien herättelijänä. Kun pystytään paremmin ilmaisemaan itseään, pystytään pohtimaan ja ymmärtämään uusien asioiden vaikutusta ja kyetään keskustelemaan entistä paremmin kaikesta, ei vain kirjallisuudesta. Kun osataan ottaa vastaan uusia ajatuksia kirjallisuuden välityksellä, ihmisellä on valmiudet käsitellä näitä uusia ajatuksia, mikä taas edistää suvaitsevaisuutta ja empatiakykyä.

- *Jari Tervon sanoin: "Hyvän kirjallisuuden lukeminen edistää ihmisen myötäelämisen kykyä. Siitä ihmisyydessä on kyse. Me emme tee pahaa toisille, kun tajuamme, miltä se tuntuu." (V4)*
- *Kaunokirjallisuudella pystytään ottamaan kantaa ihan mihin tahansa aiheeseen eikä siinä ole mitään rajoituksia. Kaunokirjallisuuden avulla on helppo vaikuttaa ihmisten ajatuksiin ja maailmankuviin, antamaan tietoa eri ajoista, ihmisistä, ihan mistä vaan, siksi se on niin hieno asia. Harvalla taiteenlajilla pystyy oikeasti vaikuttamaan yhtä laajasti kuin kaunokirjallisuudella. (V11)*

Vastauksista tuli esille se, että kirjallisuuden avulla välitetään paljon tietoa ja kirjallisuutta luetaan paljon juuri sen tarjoaman tiedon vuoksi. Lukeminen koettiin yhdeksi tavaksi nähdä asioita muista näkökulmista. Sen avulla pystytään elämään tuhat elämää, matkustamaan sekä fiktiivisiin että aitoihin paikkoihin, tapaamaan ihmisiä ja kansoja menneiltä aikakausilta... Nämä kaikki edesauttavat ihmisten maailmankuvan ja -ymmärryksen laajenemista. Lukemisen avulla ei päästä käsiksi ainoastaan tietoon muista ihmisistä, vaan se voi olla myös portti itsensä parempaan ymmärtämiseen.

- *Kaunokirjallisuutta lukemalla voi avartaa maailmaansa. Sen avulla voi siirtyä ajassa ja paikassa. Kaunokirjallisuuden avulla voi kehittää ymmärrystään itsestään ja ympäröivästä maailmasta. (V38)*

Kaunokirjallisuus nähtiin vastausten perusteella myös tärkeänä ajanvietteenä ja harrastuksena, joka auttaa rentoutumaan ja virkistymään. Esille nousivat myös muutamat vastaukset, joissa korostettiin kirjallisuutta esimerkiksi turvallisenä välineenä, jonka avulla voidaan irtautua omista huolistista. Lukeminen nähtiin vertaistukena ja kanavana käsitellä ja peilata vaikeita elämäntilanteita.

Toisaalta vastauksissa esiintyi yksittäinen mielipide, jossa tuotiin esille näkökulma, että jos ihminen ei koekaan kaunokirjallisuuden lukemista tärkeäksi tai ei koe saavansa siitä mitään, miksi pitäisi lukea? Tässä kysymyksessä näkyi suurin ero *Bibliotekariers läsvanor* -tutkimukseen (Ehrenberg 2013, 53), jossa vain 14 vastaajaa (54 %) oli sitä mieltä, että kaunokirjallisuuden lukeminen oli tärkeää. Kuitenkin avoimissa vastauksissa suomalaiset kirjastoammattilaiset liikkuvat hyvin samoissa teemoissa kuin ruotsalaiseen tutkimukseen osallistuneet. Myös siellä nostettiin esille vahvasti muiden ihmisten, kulttuurien, aikojen ja oman ymmärryksen kehittyminen. Ilmaisun kehittyminen, tieto, tunteet ja vapaa-aika esiintyivät samalla tavoin kuin tässä kyselyssä. Toisaalta huomioitiin myös se, että eri elämäntilanteissa ja aikoina halutaan lukea erilaista kirjallisuutta ja että kirjojen

merkitys vaihtelee elämäntilanteesta riippuen. (Ehrenberg 2013, 53–54.) Se, että vastaajat pystyivät erottamaan näin selkeästi eri lukutapoja omasta lukemisestaan, kertoi ehkä siitä, että lukemisen tavat ovat hyvin tilannekohtaisia, henkilökohtaisia ja että omaa lukemista myös tarkkaillaan. Sekä ruotsalaisten kirjastoammattilaisten että tämän kyselyn vastauksista oli löydettävissä yhtä kattava lukutapojen kirjo.

Mitä lukeminen merkitsee sinulle itsellesi?

Kysymys numero 20 saturoitui hyvin nopeasti. 49 kirjastoammattilaista oli vastannut tähän kysymykseen. Vastausten pituudet vaihtelivat muutamasta sanasta useampiin virkkeisiin. Vastausten perusteella lukeminen merkitsi hyvin paljon asioita lähes kaikille vastaajille. Lukemisesta saatiin samaan aikaan näkökulmia useammalle elämäneläälle, ja kirjojen lukemiselle oli useita eri motiiveja. Tämä voidaan osittain liittää Yrjö Varpion (1987) artikkeliin, jossa Varpio puhuu siitä, kuinka lukutavat harvoin esiintyvät puhtaasti itsenäisinä. Lukeminen harvoin on puhtaasti vain itsensä sivistämistä tai tapa rentoutua, vaan nämä lukemisen tavat sekoittuvat keskenään ja tarjoavat lukijalle samaan aikaan useampia asioita. Myös Vakkarin (1983) orientoivan, viihteellisen ja praktisen lukemisen tunnusmerkit olivat kaikki selvästi näkyvissä saaduissa vastauksissa.

Noin 20 vastauksessa kerrottiin lähes suoraan lukemisen ja kirjallisuuden maailmihin uppoamisen ja niiden kautta oman elämän hahmottamisen ja ylläpidon olevan vastaajalle elinehto. Lukemisen kuvailtiin olevan tiivis osa omaa elämää, jota ilman ei haluta olla pidempää aikaa. Lukemista käytettiin vapaa-ajanviettoaktiviteettina ja tapana rentoutua ja rauhoittua. Lukemisesta saatiin apua eskapismien kautta oman elämän hallintaan. Lukeminen auttoi unohtamaan omat arkihuolet hetkeksi. Kirjallisuus nähtiin myös vertaistukena, jonka kautta pystyttiin käsittelemään vaikeita asioita, joihin ei ole muuten saatu apua tai tukea. Kirjallisuus nähtiin henkisen voiman lähteenä, jonka avulla selvittää arjesta ja jopa yksinäisyydestä.

Myös muutama vastaaja nosti esille nauttimisen kirjallisuuden taiteellisuudesta. Näissä vastauksissa korostuu se, että kaunokirjallisuus on yksi taidemuodoista, joilla on oma itseisarvonsa. Kaunokirjallisuuden tehtävä ei ole ainoastaan opettaa – tietoisesti tai tiedostamatta – lukijoille jotain, vaan siitä voidaan nauttia samalla tavalla taidemuotona kuin esimerkiksi maalaustaiteesta.

- -- *Kieli on hyvin tärkeä minulle. On nautinto lukea kirjaa/tekstiä, joka on kieleltään ja rakenteeltaan hyvä. Kaunokirjallisuudessa ihastuttaa kirjailijoiden kyky sanoittaa kokemuksia ja tunteita, nostaa esiin yksityiskohtia (esim. runoissa). (V16)*
- *Olen kiinnostunut kirjallisuudesta taiteena: kirjoittajan kerrontakeinoista, genre-tyypillisyyksistä, historiallisista tyylilajeista. -- (V41)*
- -- *Nautin paljon myös rikkaasta kielestä ja kielellä leikkittelystä. (V49)*

Vastapainoksi tälle useampi otti huomioon myös sen, kuinka paljon muista ihmisistä opitaan lukemisen avulla. Kirjallisuus ja lukeminen lisäävät empatiakykyä, myötätuntoa, suvaitsevaisuutta ja auttavat samastumaan erilaisiin ihmisiin ja kulttuureihin välitetyn tiedon kautta. Lukeminen on keino ajatusten vapauttamiseen ja uusien ajatuskulkujen synnyttämiseen.

- *Hyvä kirja on kuin hyvä ystävä, joka lisää ymmärrystä itsestä, muista ja maailmasta. Kirjat ovat ihmisten sanoja toisille ihmisille, ja monesti kirjoista löytää parhaan vertaistuen ja parhaat vastaukset itseä mietittyttäviin kysymyksiin. (V6)*

Yhdessä vastauksessa tuli esille se, miksi viihdekirjallisuuden ja korkeakirjallisuuden jaottelu voi olla jollain tapaa harhaanjohtava. On harmillista, että jos puhutaan viihdelukemisesta, ensimmäinen mielikuva on todennäköisesti se, että luetaan vain kevyttä viihdekirjallisuutta. Termi ”viihdelukeminen” ikään kuin rajaa pois korkeakirjallisuuden. On kuin oletus, että korkeakirjallisuutta ei voida lukea viihdetarkoituksessa, vaan sen lukeminen vaatii aina vahvan sivistystarkoituksen ja että teosta lähdetään tulkitsemaan syvällisesti.

- -- *kaunokirjallisuutta luen viihteenä, mutten kuitenkaan valitse suoranaisesti kevyttä "viihdekirjallisuutta" vaan lukemassani on yleensä enemmän syvyyttä. (V32)*

Itsensä sivistäminen ja kehittäminen nousivat viimeiseksi vastauksissa esiintyneeksi selkeäksi kokonaisuudeksi. Vastauksissa korostui tiedonjanon tyydyttäminen lukemisen avulla. Tietokirjallisuuden lukemisen kerrottiin olevan väline perehtyä uusiin ja mielenkiintoisiin asioihin. Sekä tietokirjallisuuden että kaunokirjallisuuden avulla haluttiin oppia uusia asioita, lisätä sivistystä ja pitää yllä ja syventää omaa ammatillista osaamista. Henkilökohtaista ja ammatillista lukemista ei voida siis täysin erottaa toisistaan.

Miksi kirjastossa työskentelevän kirjastoammattilaisen on / ei ole mielestäsi tärkeää lukea ja tuntea kaunokirjallisuutta?

Kysymyksessä 21 kirjastossa työskentelevän on tärkeää lukea tai tuntea kaunokirjallisuutta 49 vastaajan mielestä, 2 vastaajaa oli eri mieltä. Kysymys olisi voinut olla tarkempi. Tässä työssä keskitytään yleisiin kirjastoihin ja niissä työskenteleviin kirjastoammattilaisiin, joten kysymyksessä olisi ehkä pitänyt lukea ”yleisessä kirjastossa”. 48 vastaajaa halusi jakaa näkökulmansa seuraavassa avoimessa vastauskentässä.

Vastauksista oli löydettävissä neljä selkeää teemaa, jotka esiintyivät suurimmassa osassa vastauksia: kirjallisuuden harrastamisen velvollisuus, kirjallisuudentuntemus on osa ammattitaitoa, lukeminen ja kirjallisuudentuntemus ovat suosittelun edellytys ja vähäisempi kirjallisuudentuntemuksen tarve. Lisäksi vastauksista nousi esille kaksi pienempää teemaa: kirjallisuudentuntemus kirjavinkkauksen ja kokoelmatyön kannalta. 28 vastaajaa eli hieman yli puolet (55 %) toivat suoraan esille kirjallisuuden tuntemuksen ammatillisena velvoitteena. Myös Tuomen (2011, 41) tutkimuksen vastauksista oli nähtävissä mielikuva kirjallisuuden harrastamisen velvollisuudesta. Tämän kyselyn vastauksissa esiintyi paljon esimerkkejä siitä, kuinka kirjallisuuden tuntemus on erityisesti osa (yleisten) kirjastojen ammatinkuvaa: asiakkaat odottavat ja olettavat kirjastossa työskentelevillä olevan laaja kaunokirjallisuuden tuntemus ja näin ollen kyky suositella kirjallisuutta. Asiakas odottaa, että erityisosaaminen, mikä kirjastoista löytyy, liittyy nimenomaan kirjallisuuteen (Tuomi 2011, 108). Jos ei tunnettaisi kaunokirjallisuutta, ei pystyittäisi välttämättä palvelemaan asiakkaita kaunokirjallisissa kysymyksissä.

- *Kirjastoammattilaisella pitää olla jonkinlainen käsitys siitä mitä hän asiakkaille "myy". (V7)*
- *Kirjastoammattilaisen tulee tuntea tarjoamansa tuote, ja kirjallisuus on edelleen se asia mitä enten kirjastosta tullaan hakemaan. (V22)*

Kirjastotyön perustan koettiin joissain vastauksissa olevan vielä nimenomaan kirjallisuudessa, joten luonnollisesti kirjastossa kirjastoammattilaisena työskentelevällä täytyisi olla sekä ammatillinen että henkilökohtainen kiinnostus kaunokirjallisuuteen. Kirjastosta haetaan ammattitaitoa, jonka ytimeksi edelleen katsotaan olevan laaja kaunokirjallisuuden kentän tuntemus. Vastauksissa nousi myös esille kirjastoammattilaisten rooli yhteiskunnassa.

- *Kirjastolainen on välittäjänä kirjan ja asiakkaan välillä, hänen on tunnettava sisältöjä jotta tämä onnistuisi. (V38)*
- *- - kirjasto on edelleen kirjallisuuden tila ja siksi sieltä on myös löydettävä henkilöitä jotka ovat innostuneita lukijoita ja keskustelijoita. Ajattelen että kirjastolla on tehtävä myös lukemiseen innostavana instituutiona jolloin tietysti on itsestään selvää että meidän on itse rakastettava lukemista. (V41)*

Kolmas merkittävä teema oli se, että kirjallisuuden tuntemusta pidettiin edellytyksenä sille, että voidaan vinkata tai suositella kirjallisuutta asiakkaille, jotka sitä odottavat kirjastoammattilaiselta. Aina pelkästään suosituimpien kirjojen tuntemus ei riitä, vaan kirjastoammattilaisen täytyy pystyä hahmottamaan kirjallisuus suhteessa muihin kirjallisiin teoksiin. Paljon kysytään esimerkiksi muita samantapaisia kirjoja, jolloin ensiksi täytyy tunnistaa kyseisen kirjailijan tyyli ja käyttämät teemat ja sitten löytää muuta vastaavaa kirjallisuutta. Vastauksissa tuli myös esille, että omaa henkilökohtaista lukuharrastusta voitiin käyttää hyväksi asiakastilanteissa. Yleisesti suositelu nähtäisiin hyvin haastavaksi, jos ei olisi minkäänlaista omaa harrastuneisuutta kirjallisuuden parissa. 18 vastaajaa otti suoraan kantaa siihen, että kirjallisuuden tuntemus ja lukeminen ovat edellytys kirjallisuuden suosittelemulle.

Toisaalta osassa vastauksista huomioitiin se, että kaiken kirjallisuuden syvälliseen lukemiseen ei ole aikaa eikä mahdollisuutta, mutta vieraammistakin aiheista on hyvä olla edes pintapuolinen käsitys. Kaunokirjallisuuden suurpiirteittäinen tuntemus voisi siis olla joissain tapauksissa tärkeämpää kuin sen lukeminen. Tähän liittyi tiiviisti viimeinen suurempi teema, jossa esiin nostettiin se, että kaikilla kirjastoammattilaisilla ei tarvitse olla syvällistä tietoa kaunokirjallisuudesta. Vähäisempi tarve saattaa johtua juuri esimerkiksi korkeakoulukirjastossa työskentelystä tai suurempien kirjastojen vahvasta osastojaottelusta. Voidaan kuitenkin pohtia, onko kaunokirjallisuuden pinnallinenkin tuntemus osa ammatillista yleissivistystä, vaikka varsinaista tarvetta kirjallisuuden tuntemukselle ei olisi.

- *On tärkeää, että kirjastosta löytyy kaunokirjallista osaamista, mutta sitä ei ole välttämätöntä löytyä kaikilta – osaamisalueita on kuitenkin paljon. (V43)*
- *Kaikki kirjastoammattilaiset eivät työskentele asiakaspalvelussa ja/tai kirjallisuuden parissa. Suu- rissa kirjastoissa työn sisällöt voivat olla hyvin eriytyneitä ja kaukana kirjallisuussisällöistä. - -. (V40)*

Muutamissa vastauksissa nostettiin esille kirjavinkkauksen ja kokoelmatyön vaatima aineistontuntemus. Kirjallisuuden tuntemus varsinaisessa kirjavinkkauksessa on koko työn ydin. Kokoelmatyössä taas kirjallisuuden lukemisella ja tuntemuksella on merkitystä, jotta voitaisiin rakentaa mahdollisimman monipuolinen ja käyttäjiä tyydyttävä kokoelma. Harkittujen hankintojen ja poistojen tekeminen vaatii sisällöntuntemuksen lisäksi teosten linkittämistä laajempaan kokonaisuuteen ja kirjallisuushistoriaan.

- *Nykyään ainakin oma työni on yhä enemmän kirjavinkkausta, suosittelua ja kirjojen sisältöjen avaamista eri keinoin. En pärjäisi lukematta. - -. (V10)*
- *Helpompi valita aineistoa siten, että syntyisi monipuolinen ja laadukas kokoelma. - -. (V16)*

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössä luotiin kysely suomalaisille kirjastoammattilaisille, sillä tavoite oli selvittää heidän lukutottumuksiaan ja näkemyksiään kaunokirjallisuuden lukemisesta ja kirjastotyöskentelystä. Kyselyn tuloksia vertailtiin *Synen på skönlitteratur för vuxna på svenska folkbiblioteket* -tutkimuksen (Ehrenberg, Persson & Svensson 2013) sivutuotteena syntyneeseen *Bibliotekariers läsvanor: hur, vad och varför?* -projektiin.

Yleisesti ottaen kyselyssä saadut tulokset olivat hyvin informatiivisia. Esimerkiksi laadulliset kysymykset saturoituivat hyvin nopeasti ja lähestulkoon kaikilla vastaajilla oli hyvin samankaltainen linja. Koska avointen kysymysten vastauksista oli löydettävissä hyvin selkeitä teemoja esimerkiksi lukemisen merkityksistä tai sen tarpeesta kirjastotyöskentelyä ajatellen, näiden kysymysten analysointi oli sujuvaa ja mielekästä. Vastauksista sai hyvän peruskäsityksen kyselyyn vastanneiden suomalaisten kirjastoammattilaisten näkemyksistä. Avointen kysymysten vastauksissa konkretisoitui luvussa 1.1 esitellyt lukemisen tavat ja teoriat. Kirjastoammattilaisten lukutavoista oli löydettävissä kaikkia luvussa 1.1 esitellyjä lukemisen tapoja. Tämä kertoo hyvin paljon siitä, mitä esimerkiksi Vakkari (1983) ja Varpio (1987) painottivat, että lukutavat harvoin esiintyvät puhtaina ja erillisinä toisistaan. Lukutilanteisiin liittyy erilaisia odotuksia, jotka liittyvät eri lukutapoihin, ja vaikka luettai-siin kirjallisuutta rentoutumistarkoituksessa, teos saattaa silti tarjota elämyksiä eri lukuteorioiden kentiltä.

Mielenkiintoista oli miten vähän suomalaisten kirjastoammattilaisten ja ruotsalaiseen tutkimukseen osallistuneiden vastausten väliltä oli löydettävissä selkeitä eroja. Vastaukset olivat kaiken kaikkiaan keskenään hyvin samanlaiset kaikissa kysymyksissä. Määrällisissä kysymyksissä luettujen genrejen lukumäärät, aktiviteetit ja niihin käytetty olivat hyvin samankaltaisia ruotsalaisen tutkimuksen vastausten kanssa. Löydetyt erot vastaajaryhmien välillä olivat erittäin vähäisiä. Myös kvalitatiivisissa kysymyksissä eroja vastaajaryhmien välillä ei ollut juurikaan. Molempien vastaajaryhmien vastauksissa esiintyi täsmälleen samoja teemoja. Näkemykset lukemisen merkityksistä ja syistä olivat samanlaisia. Poikkeavia vastauksia avointen kysymysten vertailussa ei oikeastaan löytynyt.

Näin pienen otannan perusteella ei voi vetää kovin jyrkkiä johtopäätöksiä, mutta opinnäytetyön kyselyn tulokset antavat hyvän peruskäsityksen siitä, mitä suomalaiset kirjastoammattilaiset ajattelevat lukemisesta ja kirjallisuudesta. Pienen otannan perusteella ei voida myöskään täydellisesti

vahvistaa tai tehdä oletuksia, että suomalaiset ja ruotsalaiset kirjastoammattilaiset ajattelisivat lukemisesta ja kaunokirjallisuudesta täysin samalla tavalla. Vertailun perusteella voidaan kuitenkin esittää, että kahden eri maan kirjastoammattilaisten mietteet liikkuvat hyvin samankaltaisissa teemoissa, mitä tulee kirjallisuuden lukemiseen tai sen merkitykseen kirjastoammatillisessa osaamisessa.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda kysely suomalaisille kirjastoammattilaisille ja muodostaa jonkinlainen käsitys siitä mitä, miksi ja miten he lukevat sekä vertailla saatuja tuloksia ruotsalaisen *Bibliotekariers läsvanor* -tutkimukseen (Ehrenberg 2013). Analysointimenetelmiksi valikoituivat määrällisten kysymysten osalta suora jakauma. Laadullisten avointen kysymysten analysoinnissa sovellettiin Jorma Kanasen (2015, 176) neljää laadullisen aineiston tutkintamenetelmää. Näiden menetelmien avulla vastauksista poimittiin niissä esiintyviä teemoja ja jäsenneltiin ja esiteltiin avoimia vastauksia luvussa 4.

1. ilmiön tai ilmiön tekijöiden määrät
2. ilmiön esiintymistiheydet
3. rakenteet, toimintamallit
4. hyvä ja tiheä kuvaus ilmiöstä

Tulosten vertailussa kävi ilmi, että ruotsalaiset ja suomalaiset kirjastoammattilaiset ajattelevat kaukokirjallisuuden lukemisesta hyvin samalla tavalla. Vastaajien vapaa-ajan ja työtä varten lukemisen välillä ei ollut kovin suuria eroja.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa kaavailin paljon muitakin aiheeseen liittyvien kysymysten lisäämistä kyselyyn. Opinnäytetyötä ajatellen relevanteiksi kysymyksiksi osoittautuivat kuitenkin vain ne, jotka päätyivät kyselyyn. Myös vastattavuus olisi saattanut kärsiä ja kysely ja opinnäytetyön tavoite hämärtyä irrelevanttien kysymysten myötä. Päättävöitteena oli kuitenkin luoda kysely ja vertailla saatuja vastauksia ruotsalaisen tutkimuksen tuloksiin. Tämä jonkin verran hillitsi kyselylomakkeen ja tietoperustan kehitystä.

Määrällisiä vastauksia analysoitiin suoran jakauman menetelmällä, mutta vastauksista olisi saatu varmasti enemmänkin informaatiota irti muita analysoinnin menetelmiä käyttämällä. Kyselyn tuloksia ei vertailtu ristiin alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, mutta sen kautta olisi saatu tietoa esimerkiksi iän vaikutuksesta vastauksiin. Tarkempi tutkimus, jossa tutkittaisiin kirjastojen koon ja kaukokirjallisuustyöskentelyn yhteyttä, olisi myös mahdollista hieman tarkemmilla kysymyksillä.

Koska opinnäytetyössä ei käytetty kuin kyselytutkimusta tutkimusmenetelmänä ja vaikka kyseessä oli kattava mutta pieni otanta, ei voida vetää kovin yleistäviä johtopäätöksiä siitä, mitä lukeminen merkitsee suuremmalle ihmisryhmälle tai kaikille maan kirjastoammattilaisille. Opinnäytetyössä olisi voinut käyttää kyselytutkimuksen rinnalla esimerkiksi haastatteluja. Käytetyt menetelmät olivat sopivat, mutta saaduista vastauksista olisi varmasti saanut irti paljon enemmän tietoa muiden menetelmien avulla. Kuitenkin Webropolin avulla luotu kysely onnistui hyvin, ja se sopi hyvin anonyymisti toteutettavan kyselyn kanavaksi. Olen tyytyväinen opinnäytetyön lopputulokseen. En odottanut näinkään paljon kyselyyn osallistujia: tavoitteena oli saada vähintään 26 vastaajaa, kuten *Bibliotekariers läsvanor* -projektissa, jotta vertailu olisi mahdollista. Olin erittäin tyytyväinen 51 vastaajaan. Minulle ilmoitettiin 60 ihmistä, joista 51 vastasi. Vastausprosentti oli siis erittäin hyvä.

Toisaalta kyselyiden tuloksia vertailtaessa täytyy huomioida, että otannat olivat hyvin erilaisia. Ruotsalaisessa tutkimuksessa lähes puolet vastaajista oli kirjastonjohtajia, ja vastaajia oli yhdestätoista kirjastosta. Opinnäytetyön kyselyssä vastaajia oli paljon laajemmin eri kirjastoista ja eri työtehtävistä. Toisaalta saadut vastaukset laadullisten kysymyksien osalta eivät eronneet juurikaan, joten esimerkiksi vastaajien työskentelyosasto vaikuttaa todennäköisesti suurimmaksi osaksi vain määrällisesti mitattavien lukutottumusten osalta.

Vertailuun käytetty *Bibliotekariers läsvanor* -tutkimus olisi ollut mielenkiintoista nähdä kokonaisuudessaan. Olisin mielelläni nähnyt esimerkiksi kyselyssä toteutetun genrematriisin sellaisena kuin se SurveyMonkey-kyselyohjelmassa oli (SurveyMonkey 2016, viitattu 19.3.2016). Lisäksi muun muassa Ehrenbergin (2013, 40–42) esittämä kaunokirjallisuuden jaottelu kolmeen pääluokkaan tuntui hyvin mustavalkoiselta. Jäin kaipaamaan jonkinlaista lisäselvitystä siitä, mihin luokkaan tutkijat jaottelivat juuri esimerkiksi luvussa 4.3 esiin nostamani fantasiakirjallisuuden klassikon *Taru sormusten herrasta*.

Itse olen lähtenyt yhdistämään kirjastoalan opintoihini kirjallisuustiedettä, missä reseptitutkimus muodostui itseäni ehkä eniten kiinnostavaksi tutkimussuuntaukseksi osittain tämän opinnäytetyöprosessin kautta. Mitä lukeminen ja kirjallisuus merkitsevät lukijalleen -tutkimuskysymyksen vienti entistä henkilökohtaisemmalle tasolle olisi äärimmäisen kiehtovaa. Psykologisen tutkimuksen yhdistäminen tähän ilmiöön mahdollistaisi hieman erilaisen tutkimuksen. Tällöin voitaisiin tutkia, miten lukeminen vaikuttaa psykologisesti lukijaan, miksi ihmiset haluavat päästä pois tästä maailmasta muihin mahdollisiin ja mahdottomiin maailmoihin lukemisen avulla ja kuinka merkittävää nuoruudessa lukeminen ja kirjoista saatava vertaistuki on oman identiteetin kehityksen kannalta.

Kirjastonhoitajuuden ja kaunokirjallisuuden suhteen olisi tarvetta laajemmalle jatkotutkimukselle, sillä kirjastojen asema, rooli ja tulevaisuus ovat olleet paljon esillä viimeaikoina. Kirjastot joutuvat jatkuvasti ikään kuin perustelemaan omaa olemassaoloaan ja merkitystään yhteiskunnassa, joten kirjastoammattilaisten osaamisen ja ammatti-identiteetin tutkimukselle olisi varmasti tarvetta. Toisaalta Pirjo Tuomi (2011) ottaa kantaa ja esittelee kirjastoalan koulutuksen nykytilaa. Tutkittavaa olisi ehkä myös sillä saralla ja tarvetta kiinnittää huomiota, millaisia kirjastoammattilaisia muuttuvaan kirjastomaailmaan koulutetaan.

LÄHTEET

Berg, A. 2016. *Suomi ykköstilalle luku- ja kirjoitustaitolistauksessa. ”Viimeaikaisissa mittauksissa tekstitaidot ovat taantumaan päin”*. Viitattu 11.3.2016, <http://www.hs.fi/kotimaa/a1457495533724>.

Blinnikka, V., Holmberg, I. & Lehväslaiho, V. 1987. *Kirjastotyön perusteet*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.

Bury, L. 2013. *Reading literary fiction improves empathy, study finds*. Viitattu 8.10.2013, <http://www.theguardian.com/books/booksblog/2013/oct/08/literary-fiction-improves-empathy-study>.

Ehrenberg, M. 2013. *Bibliotekariers läsvanor: hur, vad och varför*. Teoksessa M. Ehrenberg, M. Persson & C. Svensson (toim.) *Syner på skönlitteratur för vuxna på svenska folkbibliotek*. Viitattu 4.3.2016, <http://www.regionhalland.se/pagefiles/58849/syner-pa-skonlitteratur-2013.pdf>.

Ehrenberg, M., Persson, M. & Svensson, C. 2013. *Syner på skönlitteratur för vuxna på svenska folkbibliotek*. Viitattu 18.3.2016, <http://www.regionhalland.se/pagefiles/58849/syner-pa-skonlitteratur-2013.pdf>.

Ekholm, K. & Repo, Y. 2010. *Kirja tienhaarassa vuonna 2020*. Helsinki: DG Gaudeamus

Eskola, E. 2004. *Suosittelut, valitut ja luetut. Kirjallisuus kirjastoissa 1918–1939*. Tampereen yliopisto. Informaatitieteiden tiedekunta. Akateeminen väitöskirja.

Eskola, K. 1990. *Lukijoiden kirjallisuus Sinuhesta Sonja O:hon*. Helsinki: Tammi.

Ervasti, K. 2009. *”Mä oon aina halunnut jonkun tällaisen ryhmän!” – kirjoitelma lukupiireistä ja lukupiirejä vetävistä kirjastolaisista*. Teoksessa K. Hypén (toim.) *Kirjasto 2010*. Lukija, tekstit ja verkko. Helsinki. BTJ Finland Oy, 52–88.

Eskola, K. & Linko, M. 1986. *Lukijan onni*. Helsinki: Tammi.

Gaiman, N. 2013. *Why our future depends on libraries, reading and daydreaming*. The Guardian. Viitattu 19.3.2016, <http://www.theguardian.com/books/2013/oct/15/neil-gaiman-future-libraries-reading-daydreaming>.

Goodreads. 2016a. Viitattu 13.1.2016, <https://www.goodreads.com/about/us>.

Goodreads. 2016b. Viitattu 4.3.2016, <https://www.goodreads.com/quotes/151600-books-are-mirrors-you-only-see-in-them-what-you>.

Goodreads. 2016c. Viitattu 25.3.2016, <http://www.goodreads.com/quotes/408441-a-reader-lives-a-thousand-lives-before-he-dies-said>.

Hosiaislouma, Y. 2003. *Kirjallisuuden sanakirja*. Helsinki: WSOY.

Kananen, J. 2015. *Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202.

Kannila, H. 1955. *Kirjastonhoidon opas*. Viides, tarkistettu painos. Helsinki: Otava.

Kirjasampo.fi. 2016. Viitattu 26.3.2016, <http://www.kirjasampo.fi/fi/genre>.

Kirjaseuranta. 2016. Suomalaisia kirjablogeja. Viitattu 27.2.2016, <http://www.kirjaseuranta.fi/kirjablogit/>.

Kirjastolaki 4.12.1998/904.

Kirjastot.fi. 2016a. Viitattu 28.2.2016, <http://www.kirjastot.fi/fi/ammattikalenteri>.

Kirjastot.fi. 2016b. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 28.2.2016, <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI/tilasto.aspx?QueryId=2982d31f-0619-b86e-af6b-09964151c086&RefererUrl=%2fffi-fi%2ftilastohaku.aspx%3fQueryId%3d2982d31f-0619-b86e-af6b-09964151c086>.

Kirjastot.fi. 2016c. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 28.2.2016, <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI/tilasto.aspx?QueryId=c90ad70d-9d11-5ea5-caf8-67f0a2d7caae&RefererUrl=%2ffi-fi%2ftilasto-haku.aspx%3fQueryId%3dc90ad70d-9d11-5ea5-caf8-67f0a2d7caae>.

Kirjastot.fi. 2016d. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 22.3.2016, <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI/tilasto.aspx?QueryId=95e5cf84-c97f-a067-b881-97c5db4d8432&RefererUrl=%2ffi-fi%2ftilasto-haku.aspx%3fQueryId%3d95e5cf84-c97f-a067-b881-97c5db4d8432>.

Kirjastot.fi. 2016. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 19.3.2016, <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2014T1N1#group3>.

Klaava. 2013. Suomenkielisiä e-kirjoja myyvät kirjakaupat. Viitattu 12.3.2016, <http://klaava.fi/?p=738>.

Korpisaari, J. & Lovio, M. 2000. *Kirjasto muutti elämäni. Kirjasto mukana elämässä*. Helsinki: Suomen kirjastoseura.

Lieberman, M. 2013. *That study on literary fiction and empathy proves precisely nothing*. Viitattu 29.10.2013, http://www.slate.com/blogs/lexicon_valley/2013/10/29/empathy_gap_don_t_believe_that_widely_reported_study_in_science_about_literary.html.

Mikkonen, K. 2011. *Tekstianalyysin ja lukukokemuksen mahdoton yhtälö*. Avain 1 (7), 38–53.

Okko, M. 1987. Kirjastotyön etiikka ja ammatti-identiteetti. Julkaisussa *Kirjastotiede ja informatiikka* 6 (4), 105–113.

Oulun ammattikorkeakoulu. 2014. Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön ohje. Viitattu 2.6.2014, <https://oiva.oamk.fi/utills/opendoc.php?aWRfZG9rdW1lbnR0aT0xNDMwNzY0Njky>.

Saarinen, S. & Tiirikainen, K. 2015. *Rakastan kirjastoa. Tarinoita lukijoilta*. Helsinki: BTJ Finland.

Saarti, J. 1996. *Romaanit hukassa? Kertomakirjallisuuden hyllyluokituksen vaikutus kirjastonkäyttöön ja kertomakirjallisuuden lainaukseen*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Sallmén, P. 2007. *Kirjastotyö muuttuu, muuttuuko kirjastotyöntekijä?* Teoksessa J. Korpisaari & J. Saarti (toim.) Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa. Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? Kangasala: Kirjastonhoitajien säätiö, 15–21.

Salmela, S. 2007. *Koulutus vs. työelämä, entäs opiskelija? Opiskelijan näkökulma alan tulevaisuuden osaamisvaatimuksiin.* Teoksessa J. Korpisaari & J. Saarti (toim.) Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa. Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? Kangasala: Kirjastonhoitajien säätiö, 112–116.

Serola, S. & Vakkari, P. 2011. *Yleinen kirjasto kuntalaisen toimissa. Tutkimus kirjastojen hyödyistä kuntalaisen arkielämässä.* Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:21.

Sipilä, S. 2007. *Tulevaisuuden kirjastotyö vaatii moniosaajilta sosiaalisuutta ja uusia taitoja.* Teoksessa J. Korpisaari & J. Saarti (toim.) Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa. Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? Kangasala: Kirjastonhoitajien säätiö, 119–122.

Suominen, V. 2001. *Pieni kirjastofilosofia. Kirjastonhoitajuuden käsite sekä ammatillinen, opillinen ja poliittis-kulttuurinen käytäntö.* Oulu: Oulun yliopisto.

SurveyMonkey. 2016. Synen på skönlitteratur för vuxna 15 frågor. Viitattu 19.3.2016, <https://www.surveymonkey.com/r/?sm=6hzpJcbFJndHjpZHQciklaFo7sYP3I2tVUEG%2BfbY-QOs%3D>.

Sähköinenkirja.fi. 2016. Viitattu 28.2.2016, <http://www.sahkoinenkirja.fi/>.

Tieteen termipankki. 2016. Kirjallisuudentutkimus: odotushorisontti. Viitattu 19.3.2016, <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:odotushorisontti>.

Tuomi, P. 2011. *Kirjojen keskellä. Kirjastonhoitaja kaunokirjallisuuden asiantuntijana.* Helsinki: BTJ Finland Oy.

Tuomi P. 2016. Opinnäytetyö. Lehtori, Oulun ammattikorkeakoulu. Sähköpostiviesti 27.1.2016.

Utriainen, R. 2016a. Kirjan vuoden lukuhaaste. Viitattu 4.3.2016, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahumat_ja_vinkit/Uutispalat/Kirjan_vuoden_lukuhaaste\(56177\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahumat_ja_vinkit/Uutispalat/Kirjan_vuoden_lukuhaaste(56177)).

Utriainen, R. 2016b. Helmet-lukuhaaste 2016. Viitattu 4.3.2016, [http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Helmetlukuhaaste_2016\(80206\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Helmetlukuhaaste_2016(80206)).

Vakkari, P. 1983. *Kirjojen lukeminen ja yleiset kirjastot*. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Varpio, Y. 1987. *Miten lukija asian ymmärtää?* Julkaisussa *Kirjastotiede ja informatiikka* 6 (3), 87–92.

Vilkman, S. 2016. Kirjoja lukenut teini osaa jopa 70 000 sanaa. Nuori, joka ei lue, 15 000 sanaa. Viitattu 11.3.2016, http://yle.fi/uutiset/lasten_ja_nuorten_lukutaito_rapautuu__tutkijan_mielesta_nettil_on_vaara_syntipukki/8711651.

Wallius, A. 2013. Tutkimus: Hyvä kirjallisuus kehittää kykyä ymmärtää muita ihmisiä. Viitattu 4.3.2016, http://yle.fi/uutiset/tutkimus_hyva_kirjallisuus_kehittaa_kykya_ymmartaa_muita_ihmisia/6866791.

LIITTEET

Hei

Nimeni on Sanna Kontiainen. Opiskelen neljättä vuotta Oulun ammattikorkeakoulussa kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmassa sekä ensimmäistä vuotta Tampereen yliopistossa kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikössä yleistä kirjallisuustiedettä. Haen vastaajia osallistumaan opinäytetyöni osana olevaan kyselytutkimukseen.

Opinnäytetyöni sai innoituksen ruotsalaisen tutkimuksen *Syner på skönlitteraturen* myötä syntyneestä pienemmästä tutkimuksesta *Bibliotekariers läsvanor: hur, vad och varför?*, jonka tarkoituksena oli selvittää kirjastoammattilaisten lukutottumuksia.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa kartoitan, miksi kaunokirjallisuutta luetaan ja mikä sen merkitys on ihmisille; yhtenä keskeisistä painopisteistä on, miksi erityisesti kirjastonhoitajien olisi hyvä lukea ja tietää kaunokirjallisuudesta ja sen historiasta ja kehityksestä.

Opinnäytetyöni ja siinä käytetyn kyselyn tarkoitus on kerätä tietoa suomalaisten kirjastoammattilaisten lukutottumuksista ja verrata tuloksia yllämainittuun ruotsalaiseen tutkimukseen. Kysely toteutetaan Webropol-kyselyohjelmassa, ja sen täyttämisen arvioitu kesto on 15–20 minuuttia. Kysely sisältää pääosin monivalintakysymyksiä ja muutamia avoimia kysymyksiä liittyen esimerkiksi aiheisiin lukemisen tärkeys juuri vastaajalle ja miksi vastaajan näkökulmasta kirjastonhoitajan on tärkeää lukea ja tuntea kaunokirjallisuutta.

Jos koet kiinnostusta osallistua kyselyyn, otathan minuun yhteyttä 22.2 maanantaihin mennessä sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin

Sanna Kontiainen

Kirjastoammattilaisten lukutottumukset

Kyselyn tarkoitus on kerätä kirjastossa työskentelevien ammattilaisten lukutottumuksista tietoa, ja vertailla vastauksia ruotsalaisen Bibliotekariers läsvanor: Hur, vad och varför? -tutkimuksen (2013) tuloksiin. Tämä kysely on mukaelma edellä mainitussa tutkimuksessa toteutetusta kyselystä. Kysely pitää siis sisällään kysymyksiä sekä vastaajan henkilökohtaisista että ammatillisista lukutottumuksista. Kysely toteutetaan anonymisti, eli saatuja vastauksia ei tulla yhdistämään vastaajan henkilöllisyyteen.

Taustatiedot

1. Olen.. *

- Nainen
- Mies

2. Ikä *

- 25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-67
- 68-

3. Mikä on ammattinimekkeesi? *

- Kirjastonhoitaja
- Kirjastovirkailija
- Informaatikko
- Kirjastonjohtaja
- Palvelupäällikkö
- Joku muu, mikä?

4. Millä kirjaston osastolla työskentelet pääsääntöisesti? *

- Aikuistenosasto
- Lasten- ja/tai nuortenosasto
- Musiikkiosasto
- Neuvonta/tietopalvelu
- Joku muu, mikä?

5. Onko työaikaasi sisällytetty aikaa kauno- tai tietokirjallisuuden lukemiselle? *

- Kyllä
- Ei

Lukutottumukset

6. Kuinka usein käytät keskimäärin aikaa seuraaviin aktiviteetteihin vapaa-ajallasi? *

	En koskaan	Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	Kerran kuukaudessa	Kerran viikossa	2-3 kertaa viikossa	4-5 kertaa viikossa	6-7 kertaa viikossa
Painetun kirjan lukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lukeminen e-lukulaitteelta, tabletilta, verkosta tms.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Äänikirjan kuuntelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Iltapäivälehtien lukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sanoma-, viikko- tai aikakauslehtien lukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Internetin käyttö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Radion kuuntelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elokuissa käynti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV:n katsominen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elokuvatalenteen katsominen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Kuinka paljon käytät keskimäärin aikaa kerralla seuraaviin aktiviteetteihin vapaa-ajallasi? *

	En ollenkaan	Muutaman minuutin	30 minuuttia	1 tunti	2 tuntia	3 tuntia	4 tuntia
Painetun kirjan lukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lukeminen e-lukulaitteelta, tabletilta, verkosta tms.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Äänikirjan kuuntelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Iltapäivälehtien lukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sanoma-, viikko- tai aikakauslehtien lukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Internetin käyttö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Radion kuuntelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elokuissa käynti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV:n katsominen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elokuvatalenteen katsominen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Minkä genren kirjallisuutta luet/kuuntelet työtäsi varten joko työ tai vapaa-ajalla? *

Voit valita niin monta vaihtoehtoa kuin haluat.

	Ei koskaan	Muutaman kerran vuodessa	Muutaman kerran vuosineljänneksessä	Muutaman kerran kuukaudessa	Useamman kerran viikossa/joka päivä
Historialliset romaanit	☐	☐	☐	☐	☐
Rakkaus/romantiikka	☐	☐	☐	☐	☐
Jännitys	☐	☐	☐	☐	☐
Dekkarit	☐	☐	☐	☐	☐
Sotaromaanit	☐	☐	☐	☐	☐
Eräkirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Kauhu	☐	☐	☐	☐	☐
Fantasia	☐	☐	☐	☐	☐
Science fiction	☐	☐	☐	☐	☐
Elämäkerrat	☐	☐	☐	☐	☐
Erotiikka	☐	☐	☐	☐	☐
Novellit	☐	☐	☐	☐	☐
Runous	☐	☐	☐	☐	☐
Näytelmät	☐	☐	☐	☐	☐
Sarjakuvat/Graafiset romaanit	☐	☐	☐	☐	☐
Lastenkirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Nuortenkirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Nuorten aikuisten kirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Käännetty kaunokirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Käännetty tietokirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastekirjat	☐	☐	☐	☐	☐
Tietokirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Populaaritiede	☐	☐	☐	☐	☐

Mielipidekirjallisuus (esim. poliittinen tai yhteiskunnallinen mielipidekirjallisuus)	☐	☐	☐	☐	☐
Autofiktio (omaelämäkerrallisuus)	☐	☐	☐	☐	☐

9. Joku muu työtä varten lukemasi kirjallisuuden genre, mikä?

10. Minkä genren kirjallisuutta luet/kuuntelet vapaa-ajallasi omasta mielenkiinnostasi? *

Voit valita niin monta vaihtoehtoa kuin haluat.

	Ei koskaan	Muutaman kerran vuodessa	Muutaman kerran vuosineljänneksessä	Muutaman kerran kuukaudessa	Useamman kerran viikossa/joka päivä
Historialliset romaanit	☐	☐	☐	☐	☐
Rakkaus/romantiikka	☐	☐	☐	☐	☐
Jännitys	☐	☐	☐	☐	☐
Dekkarit	☐	☐	☐	☐	☐
Sotaromaanit	☐	☐	☐	☐	☐
Eräkirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Kauhu	☐	☐	☐	☐	☐
Fantasia	☐	☐	☐	☐	☐
Science fiction	☐	☐	☐	☐	☐
Elämäkerrat	☐	☐	☐	☐	☐
Erotiikka	☐	☐	☐	☐	☐
Novellit	☐	☐	☐	☐	☐
Runous	☐	☐	☐	☐	☐
Näytelmät	☐	☐	☐	☐	☐
Sarjakuvat/Graafiset romaanit	☐	☐	☐	☐	☐
Lastenkirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Nuortenkirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Nuorten aikuisten kirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Käännetty kaunokirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Käännetty tietokirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastekirjat	☐	☐	☐	☐	☐
Tietokirjallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Populaaritiede	☐	☐	☐	☐	☐

Mielipidekirjallisuus (esim. poliittinen tai yhteiskunnallinen mielipidekirjallisuus)	☐	☐	☐	☐	☐
Autofiktio (omaelämäkerrallisuus)	☐	☐	☐	☐	☐

11. Joku muu vapaa-ajalla lukemasi kirjallisuuden genre, mikä?

Muutama kysymys vielä. Kiitos kärsivällisyydestäsi.

12. Nimeä kirjallinen teos, joka on tehnyt sinuun suuren vaikutuksen. Perustele halutessasi miksi.

13. Nimeä viimeisin kaunokirjallinen teos, jonka luit/kuuntelit työtäsi varten.

14. Nimeä viimeisin kaunokirjallinen teos, jonka luit/kuuntelit vapaa-ajallasi.

15. Nimeä viimeisin tietokirja, jonka luit/kuuntelit työtäsi varten.

16. Nimeä viimeisin tietokirja, jonka luit vapaa-ajallasi.

17. Kirjat ja kirjallisuus merkitsevät eri ihmisille eri asioita. Kuinka paljon kirjat ja kirjallisuus merkitsevät Sinulle? *

	Eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Melko paljon samaa mieltä	Samaa mieltä
Luen/kuuntelen kirjaa mieluummin kuin teen jotain muuta.	☐	☐	☐	☐
Selviäisin helposti pidemmänkin aikaa ilman kirjoja.	☐	☐	☐	☐
Minusta tuntuisi oudolta, jos minulla ei olisi kirjoja luettavana/kuunneltavana	☐	☐	☐	☐
Ellei minulla olisi kirjoja, kaipaisin niitä.	☐	☐	☐	☐
Kirjojen lukeminen/kuuntelu on yksi hausimpia asioita, mitä voi tehdä.	☐	☐	☐	☐
Minulla on aina kirja luettavana.	☐	☐	☐	☐

18. Onko kaunokirjallisuuden lukeminen mielestäsi tärkeää? *

Perustele halutessasi seuraavassa kysymyksessä.

- Kyllä
 Ei

19. Miksi kaunokirjallisuuden lukeminen mielestäsi on/ei ole tärkeää?

20. Mitä lukeminen merkitsee sinulle itsellesi?

21. Onko kirjastossa työskentelevän kirjastoammattilaisen mielestäsi tärkeää lukea ja tuntea kaunokirjallisuutta? *

Perustele halutessasi seuraavassa kysymyksessä.

- Kyllä
 Ei

22. Miksi/Miksi ei kirjastossa työskentelevän kirjastoammattilaisen on mielestäsi tärkeää lukea ja tuntea kaunokirjallisuutta?

[<-- Edellinen](#) [Lähetä](#)

**LIITE 3 8. Minkä genren kirjallisuutta luet/kuuntelet työtäsi varten joko työ tai vapaa-ajalla?
1 = Ei koskaan. 2 = Muutaman kerran vuodessa. 3 = Muutaman kerran vuosineljänneksessä.
4 = Muutaman kerran kuukaudessa. 5 = Useamman kerran viikossa/joka päivä. (n = 51)**

	1	2	3	4	5
Historialliset romaanit	26	13	7	5	0
Rakkaus/romantiikka	29	17	2	3	0
Jännitys	20	14	8	6	3
Dekkarit	18	15	6	8	4
Sotaromaanit	37	11	3	0	0
Eräkirjallisuus	44	7	0	0	0
Kauhu	36	9	5	1	0
Fantasia	24	14	8	5	0
Science fiction	24	14	9	4	0
Elämäkerrat	18	16	12	5	0
Erotiikka	38	11	1	1	0
Novellit	19	19	7	5	1
Runous	19	13	14	3	2
Näytelmät	35	14	2	0	0
Sarjakuvat/Graafiset romaanit	18	19	8	4	2
Lastenkirjallisuus	20	10	4	11	6
Nuortenkirjallisuus	24	8	4	7	8
Nuorten aikuisten kirjallisuus	23	10	3	8	7
Käännetty kaunokirjallisuus	14	1	10	13	13
Käännetty tietokirjallisuus	13	11	13	8	6
Harrastekirjat	15	13	14	7	2
Tietokirjallisuus	5	13	16	12	5
Populaaritiede	11	16	19	4	1
Mielipidekirjallisuus (esim. poliittinen tai yhteiskunnallinen mielipidekirjallisuus)	19	22	6	3	1
Autofiktio (omaelämäkerrallisuus)	18	20	11	2	0
Yhteensä	567	330	192	125	61

LIITE 4 10. Minkä genren kirjallisuutta luet/kuuntelet vapaa-ajallasi omasta mielenkiinnosta? 1 = Ei koskaan. 2 = Muutaman kerran vuodessa. 3 = Muutaman kerran vuosineljänneksessä. 4 = Muutaman kerran kuukaudessa. 5 = Useamman kerran viikossa/joka päivä. (n = 51)

	1	2	3	4	5
Historialliset romaanit	10	24	9	7	1
Rakkaus/romantiikka	17	21	9	4	0
Jännitys	11	12	11	9	8
Dekkarit	8	12	10	11	10
Sotaromaanit	37	8	5	1	0
Eräkirjallisuus	46	5	0	0	0
Kauhu	30	13	5	2	1
Fantasia	23	11	7	5	5
Science fiction	22	16	8	3	2
Elämäkerrat	5	23	15	5	3
Erotiikka	26	21	3	0	1
Novellit	8	24	12	6	1
Runous	15	14	13	6	3
Näytelmät	30	15	6	0	0
Sarjakuvat/Graafiset romaanit	6	15	16	10	4
Lastenkirjallisuus	12	15	6	8	10
Nuortenkirjallisuus	13	19	6	9	4
Nuorten aikuisten kirjallisuus	14	15	8	9	5
Käännetty kaunokirjallisuus	1	2	12	13	23
Käännetty tietokirjallisuus	1	10	18	14	8
Harrastekirjat	5	17	13	15	1
Tietokirjallisuus	1	7	16	16	11
Populaaritiede	7	20	14	9	1
Mielipidekirjallisuus (esim. poliittinen tai yhteiskunnallinen mielipidekirjallisuus)	13	25	8	4	1
Autofiktio (omaelämäkerrallisuus)	9	22	14	4	2
Yhteensä	370	386	244	170	105

Ruotsalaisen tutkimuksen genrematriisit

Vilken sorts böcker brukar du läsa för ditt arbetes skull?

(0) Läser aldrig böcker

	Aldrig	Någon gång per år	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Flera gånger i veckan
Romaner/noveller	4	4	1	4	10
Poesi	10	7	4	2	0
Deckare	7	4	5	2	4
Facklitteratur	2	4	4	9	3
SF	12	7	1	0	1
Memoarer/biografier	5	7	2	7	0
Fantasy	9	8	2	1	2

Vilken sorts böcker brukar du läsa för ditt nöjes skull?

(0) Läser aldrig böcker

	Aldrig	Någon gång per år	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Flera gånger i veckan
Romaner/noveller	0	1	2	4	19
Poesi	6	10	7	3	0
Deckare	2	4	5	6	9
Facklitteratur	0	2	3	16	5
SF	13	10	0	2	1
Memoarer/biografier	2	9	5	10	0
Fantasy	8	7	6	1	3

(Ehrenberg 2013, 50)

12. Vaikutuksen tehneet kaunokirjalliset teokset (n = 51)

LIITE 6

Linna: Täällä Pohjantähden alla	Tolstoi: Anna Karenina
Itäranta: Teemestarin kirja	Oksanen: Puhdistus
Jaantila: Sannan jenkki vuosi	Hornby: Uskollinen äänentoisto
Atkinson: Elämä elämältä	Adams: Linnunradan käsikirja liftareille
Björk: Poika	Atwood: Nimeltään Grace
Lundan, R. & T.: Viikkoja, kuukausia	Brontë: Kotiopettajattaren romaani
Wassmo: Lasi maitoa, kiitos	Raamattu
Binet: HHHH	Perec: Elämä Käyttöohje. Romaaneja
Hosseini: Tuhat loistavaa aurinkoa	Mitchell: Pilvikartasto
Gideon: Vaimo 22	Tolkien: Taru sormusten herrasta
Weir: Yksin Marsissa	Kuper: Matka pallon ympäri
Martin: Valtaistuin peli	Hobb: Näkijän taru – trilogia & Lordi Kultainen – trilogia
Waris: Uniin piirretty polku	Ness: A Monster calls
Oliver: Kuin viimeistä päivää	Kafka: Oikeusjuttu
Niffenegger: Aikamatkustajan vaimo	Williams: Stoner
Rothfuss: Tuulen nimi	Marttinen: Vapaa
Moyes: Kerro minulle jotain hyvää & After you	Porter: Iloinen tyttö
Rauma: Katoamisten kirja	EIRamly: Auringon asema
Allen: Paholaisen juoma	Atwood: Orjattaresi
Huovinen: Havukka-ahon ajattelija	Kilpi: Alastalon salissa
Irving: Kaikki isäni hotellit & Oman elämän sankari	Köngäs: Hertta
Atxaga: Yksinäinen	Louis: Göra sig kvitt Eddy Bellegueule
Alakoski: aikuisten tuotanto	Kinnunen: Neljäntienristeys
Moriarty: Mustat valkeat valheet	Järvi & Nikkanen: Karanteeni – Kuinka AIDS saapui Suomeen
Kaarniranta: Kadonnut vierelläni	Mankell: Italialaiset kengät
Byatt: Riivaus	Weir: Yksin Marsissa
Hollinghurst: Vieraan lapsi	Bulgakov: Saatanaa saapuu Moskovaan
Valtonen: He eivät tiedä mitä tekevät	Enoranta: Surunhauras, lasinterävä
Fallada: Yksin Berlinissä	Vonnegut: Ajanjärjestys
Dumas: Monte Criston kreivi	Esquivel: Pöytään ja vuoteeseen
Hobb: Näkijän taru –trilogia	Teller: Yhtään (myöh. Samantekevää)
Rauma: Seksistä ja matematiikasta	

13. Työtä varten luettu/kuunneltu kaunokirjallinen teos (n = 40)

- Sumanen: Rambo (2)
- Palviainen: Tarpeeksi reilua
- Viita: Kootut runot
- Liimatta: Jeppis
- Morrison: Luoja lasta auttakoon
- Tuhat ja yksi yötä, 6-osaisen laitoksen 1. osa
- Kinnunen: Lopotti
- Röning: Hippiäinen
- Takalo: Tuuli ja myrsky
- Suomela: Lokkisaaren säpinät
- Jalonen: Poikakirja
- Parvela: Kepler62 kirja yksi
- Joenpelto: Vetää kaikista ovista & Kallioniemi:
- Risteys
- Green: Puoliksi villi
- Schwalbe: Elämänmittainen lukupiiri
- Katajala: Korpin silmät kaiken näkevät ja muita yöpuolen tarinoita
- Vanhatalo: Pitkä valotusaika
- Ahava: Taivaalta tippuvat asiat
- Parvela: Ella ja kaverit salaisessa palveluksessa
- Wolfe: Elementia kronikat, kirja 1: Oikeuden voitto
- Bracken: Prinsessa, lurjus ja maalaispoika
- Nabokov: Naurua pimeässä
- Mattila-Laine: Parantola
- Mantel: Vain varjo häälyväinen
- Didierlaurent: Lukija aamujunassa
- Lander: Käsky
- Bradbury: Fahrenheit 451
- Nevala: Kirjastonhoitaja Topi Mullo
- Jones: Kotiinpaluu
- Köngäs: Hertta
- Lewycka: Meklareita, hippejä, hamstereita
- Hassan: Runot
- Latvala: Ennen kuin kaikki muuttuu
- Smith: M Train
- Jokin ranskalainen novelleja sisältävä teos, josta tein kirjavinkkauksen asiakkaille. Valitettavasti en muista teoksen nimeä.
- Wickström: Meidän jengin Zlatan (2)
- Watt: Aaro-orava saa ystävän
- Hulkko: K18

14. Vapaa-ajalla luettu/kuunneltu kaunokirjallinen teos (n = 51)

Ohlsson: Lotus Blues	Lindstedt: Oneiron
Lähteenmäki: Nutcase	Redondo: Näkymätön vartija
Worth: Call the midwife	Pelle Miljoona: Puerto Galera
Heinonen: Miisa ja jääprinsessa	Aleksijevitš: Tšernobylistä nousee rukous
Björk: Mustalaisäidin kehtolaulu	Sansom: Itsevaltias
Binet: HHHH	Kaunisto: Luxus
Lintunen: Takapiru	Brizzi: 100 onnen päivää
Rothfuss: Viisaan miehen pelko	Cornwell: Tyhjä valtaistuin
Moorcock: Katso ihmistä	Wyld: Kaikki laulavat linnut (2)
Kinnunen: Lopotti	Itkonen: Anna minun rakastaa enemmän
Röning: Hippiäinen	Busquets: Tämäkin menee ohi
Hargla: Apteekari Melchior ja Tallinnan kronikka	Viikilä: Akvarelleja Engelin kaupungista
Knight: Kenenkään ei pitänyt tietää (2)	Lander: Kuka vartioita vartioi & Pättikangas: Tehtaanportilta kotikujalle
Marttinen: Nainen joka söi Napoleonin	Hesse: Siddhartha
Lee: Kuin surmaisi satakielen	Haag: Det är något som inte stämmer
Ehrnrooth: Hamburg blues	Lehtolainen: Kuparisydän
Rönnebacka: Kylmä syli	Kivi: Valitut
Atkinson: Hävityksen jumala	Ollikainen: Musta satu & Rämö: Islantilainen voittaa aina
Downing: Zoo station	Siro: Idoli
Halverson: Äidinrakkaus	Wickström: Meidän jengin Zlatan
Gaiman: The Absolute Sandman I	Duchovny: Pyhä lehmä
deWitt: Alihovimestari Minor	Rönnebacka: Operaatio Troijalainen
Köngäs: Hertta	Kallentoft: Zack
Lark: Valkoisen pilven maa	
Bocquet: The Adventures of Hergé	
Weir: Yksin Marsissa	

15. Työtä varten luettu/kuunneltu tietokirja (n = 43)

- Ibrahimovic: Minä, Zlatan Ibrahimovic
- Kivijärvi: Etnisyyden merkityksiä nuorten vertais-suhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorityön kentillä
- Masalin: Pieni Android-opas
- Esitteiden tekemiseen ja tarinallisuuden käyttämiseen markkinoinnissa liittyvät kirjat
- Opas informaatiolukutaidon opetukseen
- Jukantupa, E., Jukantupa, P. & Rajala P.: Moon turvallisuuskirja: Perustietoa arjen turvallisuudesta selkosuomeksi
- Päivä Korkeasaarella: Eläintarhan elämää
- Mäkelä: Kirjavinkkarikirja (2)
- Tapojen voima & Lindgren: Tämä päivä, yksi elämä
- Musta Barbaari: Salil eka, salil vika
- Pelikasvattajan opas
- Haasio: Sosiaalinen media ja kirjastot
- Valmentava johtajuus
- Taidenäyttelyiden järjestämiseen liittyvistä sopimus- ja korvauskäytännöistä: työryhmän loppuraportti
- Ruuska & Jokipelto: Elämän kirjailija
- Helsingin sisäpihat kertovat: kaupunkihistoriaa ja nykypäivää pihan puolelta
- Kirjallisuustieteellisiä teoksia
- Lachman: Aleister Crowley – Suuren pedon elämä ja teot
- Ahola: Ystäviä ja kirjoja
- Mayor & Risku: Opas yksilölliseen motivointiin
- Hibbert: Merirosvot – karmivia tositarinoita
- Windows 10
- Kotimaisia nykykertoja 10
- Hovi: Vlad Seivästäjä ja vampyyrikreivi Dracula
- Furman: Perhosisia vatsassa
- Cleese: Piti sanomani... (2)
- Edwards & Louhelainen: Viiltäjä Jack – Kuinka paljastimme murhaajan
- Vartiainen: Postmoderni kirjallisuus
- Yousafzai: Minä olen Malala
- Kevätihmisen puutarhakirja
- Karjalainen: Tove Jansson – tee työtä ja rakasta
- Suber: Open Access
- Jokitalo: Missä rakkaus syttyy
- Henttonen: Työelämän toisinajattelijat
- Konsten att skriva dikter – En handbok för nybörjare
- Relander & Saarti: Kirjaston kuolema
- Hagman: Seitsemän kummaa veljestä
- Stott: Kysy avaruudesta
- Hokkanen (toim): Sosiaalinen kirjasto
- Malone: Robotit

16. Vapaa-ajalla luettu/kuunneltu tietokirja (n = 49)

- Tamminen: Kansankodin pimeämpi puoli
- Peltonen: Valvomo
- Smith: M Train
- San Francisco – matkaopas
- Elaine: Eriyisherkkä lapsi
- Terras: Stockman Yard
- Hämeen-Anttila & Rossi: Nälästä nautintoihin – ruoan tarina
- Baigent: Kiiista Kuolleenmeren kääroistä
- Järvi & Nikkanen: Karanteeni – Kuinka AIDS saapui Suomeen
- Koululaisen ohjelmointikirja
- Rydén: Maailmassa on virhe: 101 historiallista kömmähdyttä (2)
- Saukkola: Kaikki mitä olet aina halunnut tietää pukeutumisesta
- Ekholm: Kirjastot ovat palaessaankin kauniita
- Pomerantsev: Mikään ei ole totta ja kaikki on mahdollista: uuden Venäjän surrealistinen sydän Madventures
- Arjen sosiaalipsykologia
- Bostridge: Schubertin talvinen matka
- Flinckenberg-Gluschkoff: Ikoni puhuu: tietoa ikonien kielestä ja tehtävästä
- Culler: Theory of the Lyric
- Barres: Let's spend the night together
- Lehtinen: Sanojen avaruus
- Rämö: Islantilainen voittaa aina (3)
- Lappalainen: Maailman painavin raha
- Pönkä: Sosiaalisen median käsikirja
- Melkas: Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa
- Telkänranta: Millaista on olla eläin
- Schrifer: Pieni kirja masentuneelle
- Juoksijan harjoitusopas – askeleet Cooperista maratoniin
- Korhonen: Kiusan henki: sukupuoli ja huumori uuden ajan alussa
- Taylor: You making me hate you
- Niku: Ministeri Ritavuoren murha
- Uusma: Naparetki
- Yousafzai: Minä olen Malala
- Pätkäpaasto 5:2
- Mattelmäki: Muotoiluluotaimet
- Novita: ipana – 60 neulemallia
- Alaja: Mikä ihmeen degrowth?
- Enders: Charmen med tarmen
- Moisala: Adamonin aika
- Kyle, McEwen & DeFelice: American Sniper: Yhdysvaltain sotahistorian vaarallisimman tarkkaampujan omaelämäkerta
- Järvi, Hotti & Poppius: Error – Mielen häiriöitä
- Partonen: Lisää unta
- Berger & Luckmann: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen
- Alizad: Armanin maailma
- Hüther & Hauser: Jokainen lapsi on lahjakas
- Valosaari: Fitness elämäntavaksi